

МАТЕРІАЛИ І МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

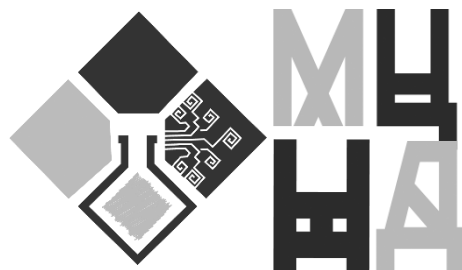
20 ЖОВТНЯ 2023 РІК

М. ЛУЦЬК, УКРАЇНА

**«РОЗВИТОК НАУК В УМОВАХ НОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМИ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

МАТЕРІАЛИ ІІ
МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

РОЗВИТОК НАУК В УМОВАХ НОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

| 20 жовтня 2023 рік
м. Луцьк, Україна

Вінниця, Україна
«UKRLOGOS Group»
2023

Організація, від імені якої випущено видання:

ГО «Міжнародний центр наукових досліджень»

Голова оргкомітету: Рабей Н.Р.

Верстка: Білоус Т.В.

Дизайн: Бондаренко І.В.

Конференцію зареєстровано Державною науковою установою у сфері управління Міністерства освіти і науки «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» в базі даних науково-технічних заходів України на поточний рік та бюлетені «План проведення наукових, науково-технічних заходів в Україні» (Посвідчення № 284 від 16.06.2023).

Матеріали конференції знаходяться у відкритому доступі на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License (CC BY-SA 4.0).

Р 64

Розвиток наук в умовах нової реальності: проблеми та перспективи: матеріали II Міжнародної наукової конференції, м. Луцьк, 20 жовтня, 2023 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. — Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2023. — 144 с.

ISBN 978-617-8126-84-1

DOI 10.36074/mcnd-20.10.2023

Викладено матеріали учасників II Міжнародної спеціалізованої наукової конференції «Розвиток наук в умовах нової реальності: проблеми та перспективи», яка відбулася 20 жовтня 2023 року у місті Луцьк.

УДК 082:001

© Колектив учасників конференції, 2023

© ГО «Міжнародний центр наукових досліджень», 2023

ISBN 978-617-8126-84-1

© ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2023

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

АДМІНІСТРАТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОГО
МЕНЕДЖМЕНТУ

Коркуна І.І., Павленчик Н.Ф., Маркевич Ю.О.9

ВПЛИВ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА НА СФЕРУ ТУРИЗМУ

Крижанівський Т.Я.12

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ЯК ШЛЯХ ДО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ
ГОСТИННОСТІ

Кулик О.М.14

СПОЖИВЧА ВАРТІСТЬ І СПОЖИВЧА ЦІНА ЯК ЕКОНОМІЧНА ФОРМА СУСПІЛЬНОЇ
КОРИСНОСТІ

Пашко С.О.17

СЕКЦІЯ ІІ. ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄНОГО СТАНУ ТА
ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Рогач С.М.20

СУТНІСТЬ РИТЕЙЛУ ЯК СЕРЕДОВИЩА РОЗВИТКУ Е-КОМЕРЦІЇ

Парасюк О.В., Кучер Л.Ю., Русин-Гриник Р.Р.23

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДВИЩЕННЯ
ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Ємельянов О.Ю., Данилович О.Т.25

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБЛИВОСТЕЙ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ
АГРОСЕКТОРА

Русин-Гриник Р.Р., Шпак Ю.Н., Демчук О.І.28

СЕКЦІЯ ІІІ. ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

ДО ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНОНІМНОСТІ В ПРОЦЕСІ ЗДОБУТТЯ
ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК В ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАННЯХ

Крутько А.М., Котух Є.В.30

НАРАХУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЇ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ЗА ОБЕРНЕНИМ МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ІНШОГО СУКУПНОГО ДОХОДУ ДО ОПОДАТКУВАННЯ Сук П.Л.	32
--	----

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ТА МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ Серебрянський Д.В.	36
---	----

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ НА ВИРОБНИЧОМУ ПІДПРИЄМСТВІ Кіс Д.В.	38
---	----

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА Нужний О.С., Сіталенко Р.А.	41
---	----

СУЧАСНА СТРУКТУРА ФОНДОВОГО РИНКА Підпригора М.О., Тройнікова О.М.	43
--	----

СЕКЦІЯ IV. МАРКЕТИНГОВА ТА ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

ЦИФРОВА СТРАТЕГІЯ У МАРКЕТИНГОВОМУ УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ Діденко Є.О.	46
--	----

СЕКЦІЯ V. МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ «КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА» В АСПЕКТІ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ Тонський М.Г., Мізіна О.В.	48
---	----

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ РІК НАВИЧОК: СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ Баланюк Ю., Семигіна Т., Моркляник Б.	51
--	----

ЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В РОЗРІЗІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ДЕРЖАВИ Судак В.О.	54
--	----

МЕТОДОЛОГІЯ ОЦІНЮВАННЯ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА Грига І.І., Гункевич М.Б.	56
---	----

СЕКЦІЯ VI. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

ГЕОПОЛІТИЧНА ОБСТАНОВКА НА ПІВДЕННОМУ КАВКАЗІ Гольцов А.Г.	58
--	----

СЕКЦІЯ VII. ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОСНОВИ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ Кравчук Т.О.	61
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЛЕУСТРОЮ Гаврилова А.С.	64
ТРУДОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ Ляхвацька М.В.	66

СЕКЦІЯ VIII. ІНСТИТУТ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, СУДОВА СИСТЕМА ТА НОТАРІАТ

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ Шляховчук М.В.	69
---	----

СЕКЦІЯ IX. КОМП'ЮТЕРНА ТА ПРОГРАМНА ІНЖЕНЕРІЯ

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РОЗРОБКА ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕСТІВ ДЛЯ МОБІЛЬНИХ ПРИСТРОЇВ. МЕТОДИ ПОБУДОВИ, ПРОВЕДЕННЯ ТЕСТУВАННЯ ТА ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТІВ Мягкий Б.	72
--	----

СЕКЦІЯ X. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

РОЗРОБКА МЕТОДІВ СТВОРЕННЯ SAAS РІШЕНЬ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ CLOUD-NATIVE ТЕХНОЛОГІЙ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ ОНЛАЙН РИНОК ЛІТЕРАТУРИ Романків Н.Д.	76
---	----

СЕКЦІЯ XI. СОЦІОЛОГІЯ ТА СТАТИСТИКА

НЕДОЛІКИ ТА ПЕРЕВАГИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ОЧИМА СТУДЕНТІВ УКРАЇНИ Ннані Адаобі Меріан	78
---	----

СЕКЦІЯ XII. ФІЛОЛОГІЯ ТА ЖУРНАЛІСТИКА

АВСТРАЛІЙСЬКИЙ ВАРІАНТ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ФОНЕТИЧНІ ТА ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ Грищенко О.О.	81
ВИМОГИ ДО ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ З ЧИТАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ФАХОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ Луценко С.В.	83
ОСОБЛИВОСТІ ЕТИКЕТУ ЕЛЕКТРОННОГО ДІЛОВОГО ЛИСТУВАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ Сабов В.В.	86
СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КОМІЧНОГО У ТВОРІ МАРКА ТВЕНА «ПРИГОДИ ТОМА СОЙЄРА» Мартинюк Н.В.	89
ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ: ІНТЕРАКТИВНІ ПІДХОДИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ Червякова К.Д.	91

СЕКЦІЯ XIII. ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ВПЛИВУ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР НА ПРОЦЕС НАВЧАННЯ ІНФОРМАТИКИ. РОЗРОБКА ВЛАСНОЇ ГРИ НА ОСНОВІ МОВИ ПРОГРАМУВАННЯ PYTHON Новосад В.В.	94
РОЛЬ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ Пальок І.І.	96
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ ФАРМАЦЕВТІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ Марійко В.Ю.	99
ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ Бережна Л.В.	102
ФОРМУВАННЯ ЗВУКО-СКЛАДОВОЇ СТРУКТУРИ СЛОВА У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З СЕНСО-МОТОРНОЮ АЛАЛІЄЮ Жинська Б.М.	105
ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ Варга Ю.Ю.	109

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
ЛІКАРІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ
СПРЯМУВАННЯМ)

Шимчій Д.112

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ
МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Хлонь Д.115

СЕКЦІЯ XIV. ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ

ОСОБЛИВОСТІ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН ПІДЛІТКІВ - СІРІТ

Александров Ю.В.117

СЕКЦІЯ XV. МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

TRAINING AS AN EFFECTIVE FORM OF ORGANISING THE EDUCATIONAL PROCESS IN
HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Liulka O.119

ДИНАМІКА ЗМІН ПОКАЗНИКІВ ЛІПІДНОЇ ПЕРОКСИДАЦІЇ У КРОВІ ЗА УМОВИ
НЕПРОНИКАЮЧОЇ МЕХАНІЧНОЇ ТРАВМИ РОГІВКИ ТА КОРЕКЦІЇ З
ВИКОРИСТАННЯМ СТРОМИ РОГІВКИ, ОТРИМАНОЇ МЕТОДОМ
ДЕЦЕЛЮЛЯРИЗАЦІЇ

Шмир С.М.122

ДІАГНОСТИЧНА ЦІННІСТЬ КЛІНІЧНИХ МАРКЕРІВ СИНТРОПІЧНИХ
УРАЖЕНЬ ОРГАНІВ СИСТЕМИ КРОВООБІГУ У ХВОРИХ НА СИСТЕМНИЙ
ЧЕРВОНИЙ ВОВЧАК

Кобак Л.О., Абрагамович О.О., Абрагамович У.О.124

РЕЗУЛЬТАТИ ЛІКУВАННЯ ХВОРИХ НА ГІПЕРТОНІЧНУ ХВОРОБУ В ПРАКТИЦІ
СІМЕЙНОГО ЛІКАРЯ

Світлична Я.Д., В'юн Т.І.128

СЕКЦІЯ XVI. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, СПОРТ ТА ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ

ОГЛЯД ЧИННИКІВ, ЯКІ ЗУМОВЛЮЮТЬ НАДЛИШКОВУ МАСУ ТІЛА В СУЧАСНИХ
УМОВАХ

Журавльова Н.І.130

СЕКЦІЯ XVII. АРХІТЕКТУРА ТА БУДІВНИЦТВО

ВІДРОДЖЕННЯ ПРОМИСЛОВИХ ЦЕНТРІВ (ДО МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ
СВІТОВОГО ДОСВІДУ)

Бойчук О.О.132

СЕКЦІЯ XVIII. ГЕОГРАФІЯ ТА ГЕОЛОГІЯ

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ГАЛУЗІ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ
ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Слободенюк К.Ю.135

СЕКЦІЯ І. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МАКРО- ТА РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

АДМІНІСТРАТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Коркуна Іван Іванович

Заслужений економіст України,
канд. екон. наук, доцент кафедри економіки та менеджменту
академік ТАУ

Львівський державний університет фізичної культури ім. І. Боберського, Україна

Павленчик Наталя Федорівна

д-р. екон. наук, професор кафедри економіки менеджменту
Львівський державний університет фізичної культури ім. І. Боберського, Україна

Маркевич Юрій Олексійович

аспірант
Львівський державний університет фізичної культури ім. І. Боберського, Україна

Адміністративний менеджмент – це діяльність управління всередині колективу підприємства, установи, організації, державного органу, що спрямована на вирішення зовнішніх завдань, а також – задля створення в колективі найкращих умов для роботи [1].

Адміністративний менеджмент застосовується як у підприємницькій діяльності (комерційні організації), так і в державному управлінні. Він вивчає адміністративно-розпорядчі форми управління, які базуються на основних напрямках діяльності, а саме:

- розробка раціональної системи управління організації;
- побудова структури організації.

Визначено відмінні особливості адміністративного менеджменту. Зокрема, це:

- чисте застосування в структурі управління лінійної та лінійно-функціональної системи;
- ієрархія;
- застосування узагальнених формалізованих способів для ухвалення управлінських рішень;
- розмежованість посадових повноважень;
- підпорядкування, поділ влади.

Державно-адміністративне управління – це управління державними справами, вид державної діяльності, в межах якої реалізується виконавча влада. Державно-адміністративне управління характеризується відмінними особливостями та ознаками [2] (рис. 1).

Рис. 1. Відмінні ознаки державно-адміністративного управління в системі менеджменту

В адміністративному менеджменті використовується адміністративний ресурс. Це – ресурс посадових осіб, який вони отримали за рахунок надання їм повноважень у результаті досягнення поставлених цілей.

Адміністративний менеджмент досліджує будь-які матеріальні, інтелектуальні, різні об'єктивні, суб'єктивні або хаотично змішані процеси й системи організацій. Практичне значення адміністративного менеджменту виражено в організаційному, методичному, системно-структурному аспекті (рис. 2).

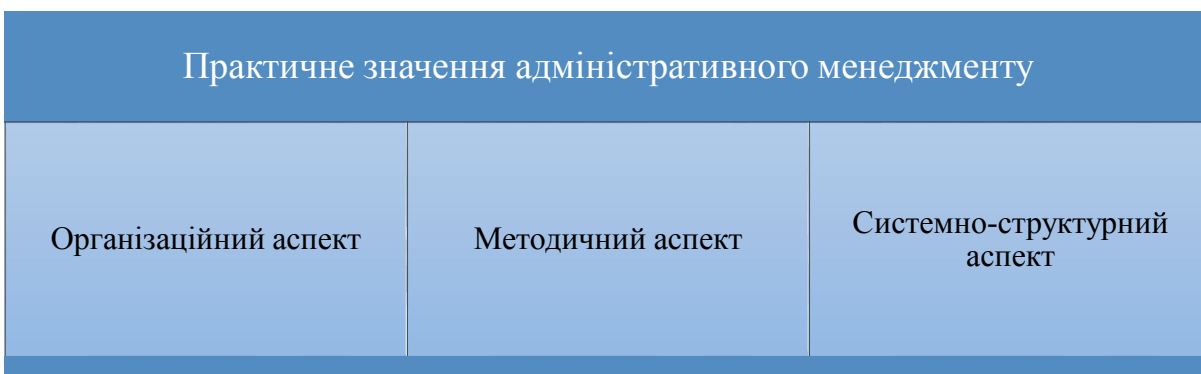

Рис. 2. Практичне значення адміністративного менеджменту

1. Організаційний аспект – це динамічно-оперативне регулювання керівництва підлеглими в організації.

2. Методичний аспект – визначення конструктивних основ адаптованої побудови та, відповідно, застосування механізму управління організацією.

3. Системно-структурний аспект – забезпечення ефективного, раціонального функціонування системи управління та керівництва в організації.

Основою і головною складовою адміністративного менеджменту є організаційний аспект, який здійснюється протягом життєвого циклу організації і

відповідає за безпосереднє керівництво діяльністю підлеглого. Основна роль адміністративного менеджменту в організації полягає у наступному:

- організаційно-методичне забезпечення діяльності менеджменту;
- процес створення, організації та укладання трудового договору з працівником;
- розподіл відповідальності для визначення та проведення контролю – виконання, оцінки та стимулювання за результатами діяльності працівників і підрозділів;
- оперативно-регулюючий супровід функціонування організації [2].

Адміністративний менеджмент – це сукупність узгоджених завдань та заходів, які допомагають оптимально використовувати ресурси, якими володіє компанія. Все підпорядковується досягненню цілей і отриманню найкращих результатів [3].

Адміністрування на сьогоднішній день стало одним з найважливіших ресурсів керівництва та управління, який поетапно, крок за кроком, передбачає процес визначення і формування функцій адміністрування, а вже потім – створення відповідних структур.

Список використаних джерел:

1. Магістерський курс «Адміністративний менеджмент». URL: <https://www.pdau.edu.ua/>
2. Адміністративний менеджмент. URL: <http://kk.nau.edu.ua/>
3. Адміністративний менеджмент – що це таке, визначення та поняття. URL: <https://uk.economy-pedia.com/>

ВПЛИВ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА НА СФЕРУ ТУРИЗМУ

Крижанівський Тарас Ярославович

аспірант

Львівський університет бізнесу та права, Україна

Відомо, що підприємства готельних господарств є складовою індустрії гостинності. Своєю чергою зазначимо, що туризм є невід'ємною частиною всієї індустрії гостинності, тому ми розуміємо, що між підприємствами готельного господарства та туристичною галуззю існує тісний взаємозв'язок. Розгляньмо детальніше.

Готельні господарства є невід'ємною складовою туризму, оскільки вони забезпечують розміщення туристів та надають їм пакет послуг. Це – важливий аспект розвитку туристичної індустрії, позаяк сприяє зростанню кількості туристів, розвитку малого бізнесу та привабливості країни для інвесторів. Варто зазначити, що готельні господарства мають значний вплив на економіку країни. Згідно з дослідженням Всесвітньої організації туризму (UNWTO), готелі створюють робочі місця для місцевого населення, що знижує рівень безробіття та підвищує рівень життя людей. Крім того, готелі стимулюють розвиток малого бізнесу, оскільки багато малих підприємств починають свою діяльність у готельному секторі, надаючи різні послуги. Зокрема, це робота ресторанів, кав'ярень, інших закладів харчування, проведення екскурсій, організація розважальних заходів та шоу-програм для туристів, що, своєю чергою, створює нові робочі місця і дає прибуток місцевим мешканцям [1]. Також усі заклади підприємств готельного господарства забезпечують туристам комфортне розміщення, гарантують високий сервіс та гостинність, що позитивно впливає на настрій і душевний стан під час подорожі. Якщо туристи мають позитивний досвід проживання у якомусь готелі, вони про це пам'ятатимуть і неодмінно захочуть повернутися сюди у майбутньому, а також будуть рекомендувати цей готель своїм знайомим. Таким чином, готелі сприяють розвитку лояльності клієнтів і створенню позитивного іміджу країни [2].

У надзвичайно важкий для нашої країни період, зумовлений повномасштабною війною, що розпочалася 24 лютого 2022 року і триває до сьогодні, питання гарантування безпеки в підприємствах готельного господарства є надзвичайно важливим. Керівництво підприємств готельного господарства повинно дбати про необхідні заходи захисту, такі, як системи безпеки, цілодобова охорона, наявність укриття. Якщо на території підприємства готельного господарства немає укриття, то обслуговуючий персонал зобов'язаний попередити відвідувачів про місцерозташування найближчого сховища чи укриття, розробити маршрути евакуації до найближчого укриття та при потребі організувати негайну евакуацію до місця призначення.

Актуальність питань безпеки є надзвичайно важливою. Сьогодні на карті світу є країни з високим рівнем злочинності, складною криміногенною ситуацією або політичною нестабільністю, а також країни, де триває війна. Наразі найгарячішими точками світу є Україна та Ізраїль. Вважається, що підприємства готельного господарства, які гарантують безпеку та захист своїм гостям, створюють довіру серед потенційних туристів і сприяють розвитку туризму даного регіону [4].

Зазначимо, що велика кількість підприємств готельного господарства впроваджує екологічно чисті та сталі практики у своїй діяльності. Це передбачає енергоефективне освітлення, використання відновлювальних джерел енергії та утилізацію відходів. Такі практики допомагають зменшити негативний вплив на навколишнє середовище та ресурси, а також знижують витрати на енергію та інші ресурси, а також є вагомим фактором, що сприяє стабільному розвитку туризму та забезпечує його потенційну тривалість [3].

Отже, підсумовуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що підприємства готельного господарства є важливою складовою туризму та туристичної галузі будь-якої країни світу, оскільки головна їхня функція полягає в забезпеченні розміщення та надання супутніх послуг туристам, тобто гостям. Також підприємства готельного господарства впливають на стабільний розвиток ринкової економіки країни, забезпечують робочі місця, сприяють розвитку малого та середнього бізнесу в країні.

Список використаних джерел:

1. Всесвітня організація туризму (UNWTO). Tourism Highlights 2018 Edition.
2. Buhalis D. & Costa C. (2006). Tourism Management Dynamics: Trends, Management and Tools.
3. Sigala M. (2005). The Role of Accommodation in Tourism Development: A Comparative Analysis of International Accommodation Concepts.
4. Pizam A. & Mansfeld Y. (1996). Tourism, Crime and International Security Issues.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ЯК ШЛЯХ ДО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ГОСТИННОСТІ

Кулик Оксана Михайлівна

викладачка кафедри туризму

Львівський державний університет фізичної культури

ім. Івана Боберського, Україна

На сьогоднішній день весь сучасний світ та Україна зокрема, яка активно розвиває сферу гостинності, живуть у режимі інноваційних досягнень та вдосконалення діючих еволюційних процесів. Інновації необхідно постійно впроваджувати задля того, щоби підприємства сфери послуг могли бути конкурентоспроможними як на зовнішньому, так і внутрішньому ринках.

Інновація (англ. innovation – нововведення) – ідея, новітній продукт у галузі техніки, технології, організації праці, управління, а також у інших сферах [1].

Варто зазначити, що розвиток підприємств сфери гостинності неможливий без здійснення інноваційної діяльності. Запровадження та вміле застосування інновацій на підприємствах сфери гостинності сприяє створенню нових та використанню наявних ринкових сегментів, підвищенню рівня конкурентоспроможності, створенню сучасних умов праці та відкриттю цікавих можливостей, що дозволить бізнесу вийти на вищий щабель. Тобто, запровадження підприємством сфери гостинності інноваційної діяльності можливе не лише за наявності фінансових та інших ресурсів. Необхідною вимогою виступає здатність персоналу підприємства пристосовуватися до нових умов і потреб організації, а вміння швидко адаптуватися формується лише за рахунок наявності мотиваційних заходів щодо персоналу на підприємстві.

Розвиток сфери гостинності неможливий без активного впровадження інноваційної діяльності. У всьому світі інновація є засобом, за допомогою якого компанія прилаштовується до змін зовнішнього середовища у власних інтересах, прагнучи і досягаючи економічного лідерства. Здатність компанії застосовувати інновації є її невід'ємною складовою, завдяки чому вона займає вільні або створює нові ринкові ніші, конкурентні можливості, забезпечуючи тим самим розвиток бізнесу. Тому застосування інновацій потребує не лише ідеї та фінансових можливостей, а й підготовки персоналу та вміння відмовлятися від звичного й опановувати і впроваджувати нове. Ця підготовка формується через відповідні мотивації.

Варто виокремити чинники, що сприяють підвищенню ефективності формування потенціалу в сфері гостинності, а саме:

- оновлення, збільшення та модернізація матеріально-технічної бази;
- залучення молодих, ініціативних, кваліфікованих працівників до роботи на підприємстві;
- оптимізація наявної на підприємстві організаційної структури управління для більш ефективної роботи підприємств сфери гостинності;
- збільшення обіговості капіталу на підприємствах;
- дослідження інформаційної бази, необхідної для стабільної роботи підприємств;

➤ запровадження новітніх технологій виробництва послуг закладами сфери гостинності [2].

Інноваційний потенціал у комплексі характеризує можливості підприємства запроваджувати інноваційну діяльність, тому управління інноваційним потенціалом є основним завданням підприємства готельно-ресторанного бізнесу, оскільки ефективність діяльності в умовах сьогодишньої конкуренції залежить від здатності створювати та активно впроваджувати організаційні, технічні, маркетингові та інші інноваційні інструменти, що створюють інноваційний потенціал.

Існують проблеми ефективного використання та розвитку інноваційного потенціалу регіону. Зокрема, це:

- нестача фінансових ресурсів та застаріла матеріально-технічна база підприємств;
- постійний пошук кваліфікованої робочої сили;
- недосконалість нормативно-правових актів, що регулюють інноваційну діяльність;
- високий рівень зношеності технологічного обладнання;
- нераціональність методології щодо оцінки ефективності інноваційної діяльності;
- брак ресурсів для підтримки інноваційної діяльності підприємства [3].

На основі вищезазначеного можемо виокремити головні напрямки підвищення рівня інноваційної діяльності підприємств у сучасних умовах, а саме:

- впровадження засобів науково-технічного прогресу на підприємствах шляхом придбання новітнього програмного забезпечення;
- активна співпраця з популярними закладами сфери гостинності, запозичення досвіду;
- розумна кадрова політика як складова корпоративної культури, метою якої є заохочення працівників до активної та плідної співпраці на підприємствах, підвищення їхньої кваліфікації, вдосконалення професійних здібностей та навичок;
- орієнтація підприємств на розвиток інноваційної діяльності на довготривалий період часу;
- запровадження фінансування технічних засобів і заходів щодо активізації інноваційної діяльності [4].

Отже, виходячи з вищенаведеного, можемо розглянути заходи щодо вдосконалення інноваційної діяльності підприємств сфери гостинності регіону, а саме:

- оптимізація використання природних та енергетичних ресурсів,
- перехід на інші види опалення та енергопостачання (опалення дровами, енергопостачання за рахунок сонячних батарей).

Важливим є формування заходів щодо покращення інноваційної діяльності сфери гостинності в певному регіоні. Також важливо, що інноваційну активність підприємств визначають такі групи факторів:

- зовнішні (загальні та економічні): правові, політичні, тенденції запровадження інноваційної діяльності в державі, формування інфраструктури інновацій та ін.;
- зовнішні (регіональні): відсоток застосування інноваційної діяльності підприємствами на регіональному рівні, обсяг інвестицій в інноваційну діяльність та їхня структура на регіональному рівні, формування інноваційної інфраструктури, підтримка з боку регіональних органів влади питань інноваційної діяльності, привабливість регіону для залучення інвестицій та ін.;

➤ внутрішні: галузева приналежність підприємства, державні дотації та запровадження системи пільг і всіх видів ресурсів, фінансова ситуація та результати діяльності підприємств сфери гостинності, інше.

Список використаних джерел:

1. Інновація. // Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/інновація>
2. Інноваційний потенціал підприємств готельно-ресторанного бізнесу регіону. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/8_ukr/75.pdf
3. Інновації як передумова підвищення ефективності діяльності підприємства. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/27178>
4. Напрямки підвищення рівня інноваційної діяльності підприємств. URL: <https://careerhub.in.ua>

СПОЖИВЧА ВАРТІСТЬ І СПОЖИВЧА ЦІНА ЯК ЕКОНОМІЧНА ФОРМА СУСПІЛЬНОЇ КОРИСНОСТІ

Пашко Світлана Олексіївна

старший науковий співробітник

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», Україна

Народногосподарське значення сільського господарства визначається його здатністю забезпечувати населення високоякісними продуктами харчування, зокрема хлібобулочними продуктами, крупами, макаронними виробами, олією соняшниковою, цукром, картоплею, овочами, плодами, молочними та м'ясними продуктами, яйцями, рибою тощо. Для кожного виду товару існує свій рівень ціни та її тенденції. Ціна є каркасом економічного механізму товарно-грошових відносин. При цьому аналіз товару слід починати з його речового змісту, зі споживчої вартості. З цього погляду товар є насамперед предметом, річчю, яка завдяки своїм властивостям задовольняє певні людські потреби. Споживча вартість прямо залежить від природних властивостей речей (наприклад, м'ясо містить білки та інші корисні речовини), які люди виявляють у ході історичного розвитку. Оскільки вона має різні властивості (зокрема, бути предметом споживання або засобом виробництва), то споживчу вартість логічно називати фактором товару [1].

Споживна вартість, тобто здатність товару задовольняти ті чи інші потреби – це якісна сторона товару. Її характеризують певні відмінні риси. Споживна вартість товару має бути продуктом праці, людської діяльності. Якщо якась корисна річ не є результатом такої діяльності (наприклад, вода у природному джерелі), то ця річ не має споживної вартості товару/.

Уперше категорію «споживча вартість» використав А. Сміт [2]. Він не усвідомлював, що товар – це єдність споживчої вартості і вартості (замість неї він виокремив мінову вартість і нерідко ототожнював їх). Як зауважує американський економіст П.- Е. Самуельсон, А. Сміт не зміг усунути «парадокс вартості», який полягає у тому, що дуже корисний товар (наприклад, вода), без якого не можливе життя людини, нерідко коштує значно дешевше товару, що має незначну споживчу вартість (наприклад, алмаз). Це, на думку Самуельсона, зумовлено тим, що Сміт не знав відмінності між загальною і граничною корисністю. Загальна корисність води не визначає її ціни або попиту на неї, а відносна корисність і витрати на останню невелику порцію води нібито визначають її ціну.

Д. Рікардо основну увагу зосередив на відносній вартості товарів, тобто їх вартості порівняно з іншими речами, або міновій вартості, помилково вважаючи, що політична економія споживчої вартості стосується лише побічно. Ці положення піддавав критиці К. Маркс, який характеризував товар насамперед як річ, що завдяки своїм властивостям задовольняє певні людські потреби.

Насправді споживча вартість формує натурально-речову структуру виробництва, безпосередньо впливає на формування суспільно необхідних витрат. Більше того, Маркс називає законом той факт, що споживча вартість товару є передумовою його мінової вартості, а значить і вартості. Отже, споживча вартість є найпростішою економічною формою суспільної корисності в процесі її історичного розвитку [3, с. 5].

Основні властивості і особливості споживчої вартості:

– споживча вартість продукту праці має історичний характер. Її роль і значення змінюються в залежності від зміни суспільних умов. Наприклад, споживча вартість

може мати значення тільки для самого виробника (коли він виготовляє товар для себе); для суспільства (коли виробник виготовляє товар і для себе і для інших). Історична особливість споживчої вартості товару полягає в тому, що вона є носієм мінової вартості, тобто зовнішньої форми вияву вартості у сфері обміну, пропорції, в якій один товар обмінюється на інший;

- споживча вартість речей історично розкривається з прогресом науки і техніки. Наприклад, корисність тієї чи іншої корисної копалини стає відомою лише тоді, коли люди набувають досвіду їх використання;

- споживча вартість може безпосередньо задовольняти особисту потребу людини або служити засобом виробництва матеріальних благ;

- річ, що має споживчу вартість, може бути товаром, або бути призначеною для обміну;

- споживчу вартість мають багато речей, створених природою (плоди дерев, вода, повітря тощо);

- предмети за споживчою і міноюю вартістю не корелюють. Вони часто навіть мають протилежні значення.

Отже, споживча вартість – це здатність товару задовольняти певну потребу людини, прямо залежить від споживчих властивостей, тобто визначається корисністю. Корисність – суб'єктивна міра задоволення, що його отримує людина від споживання блага або набору благ. Тобто, корисність блага або товару – це його здатність задовольняти будь-яку людську потребу.

Люди купують товари тому, що вони мають споживчі вартості, з метою використання їх споживчих властивостей у певних цілях. При цьому споживчі вартості «оцінюються», тобто досліджується їх якість (аналогічно тому, як вимірюється, зважується тощо їх кількість), зіставляється споживча вартість окремих товарів і на основі цього надається перевага певним із них. У такий спосіб у корисності відображається єдність об'єктивної і суб'єктивної сторін споживчої вартості [4, с.4-7].

Споживчі вартості формують матеріально-речовий зміст національного багатства й існують у формі готових виробів, напівфабрикатів, сировини, послуг. Залежно від рівня розвитку країн серед створюваних щорічно споживчих вартостей можуть переважати послуги (у передових країнах) або придатні для споживання матеріальні блага, що задовольняють фізіологічні потреби людини. Незважаючи на сталість потреб людей в їжі, одязі, житлі, їх якість, структура і способи задоволення істотно змінюються з розвитком людства. Водночас розширюється виробництво споживчої вартості для задоволення духовних потреб людей. Ці зміни відображають динаміку категорії «споживча вартість», її поповнення елементами принципово нового (сутнісного) і якісного змісту. Створення споживчої вартості стає метою прогресивнішого суспільного устрою.

Споживча ціна – грошова оцінка товару, що відображає його споживчі властивості (корисність), витрати на його виробництво та інші параметри цінового і нецінового порядку; грошове вираження споживчої вартості та вартості товару. Ціна зумовлює всю систему суперечностей, пов'язаних з проблемами ринку, втілює всі суперечності економічних інтересів, їх погодження, гармонійне поєднання. У ній закладені умови виробництва та споживання. Ціна впливає на ефективність і є інструментом, за допомогою якого оцінюють результати діяльності господарюючих суб'єктів та їх матеріальне винагородження. Вона є стимулом праці й економії витрат за одночасного підвищення якості створюваних благ і послуг.

Тобто, споживча ціна – це фактична ціна на товар, реалізований у вільному продажу в базових підприємствах з урахуванням ПДВ, акцизу та інших непрямих податків.

Водночас ціна є інформаційним сигналом, який господарючі суб'єкти отримують у процесі купівлі-продажу товарів стосовно визнання суспільної корисності їх праці. Ціна товару – це оцінка його споживчої вартості з позиції того, хто виробляє або обмінює товар, це інформація про зв'язок між вартістю та споживчою вартістю товару. Ціна компенсує виробникам їхні зусилля і витрати; подає сигнали, які спонукають продавців обирати певний варіант використання ресурсів, впливає на прибутковість альтернативних благ і послуг. Вона також вказує, від чого необхідно відмовитися, щоб отримати бажані товари, примушує покупців враховувати ціну альтернативних благ, коли приймаються рішення про спосіб використання власного обмеженого доходу.

Список використаних джерел:

1. Ватаманюк З. Г. Товар і його фактори. Економічна теорія: макро- і мікроекономіка. URL: <https://buklib.net/books/27483/>
2. Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу та причини добробуту націй. К.: Port-Royal, 2001. 596 с. URL: <https://violity.com/ua/105362869-dobrobut-nacij-adam-smit>
3. Методичні положення щодо функціонування системи економічних важелів підвищення споживчої вартості сільськогосподарської продукції та продовольства. / О. М. Шпичак, Ю. О. Лупенко, О. В. Боднар та ін.; за ред. О. М. Шпичака. К. : ННЦ «ІАЕ», 2020. 70 с.
4. Моніторинг споживчих цін на першорядні продукти харчування в Україні за I квартал 2023 р. / Ю. О. Лупенко, О. М. Шпичак, С. О. Пашко. К. : ННЦ «ІАЕ», 2023. 88 с.

СЕКЦІЯ II. ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА СФЕРА ОБСЛУГОВУВАННЯ

РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄНОГО СТАНУ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Рогач С.М.

ORCID ID: 0000-0001-6940-1935

*Доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна*

Україна, країна з потужним земельним потенціалом, однак сучасне землекористування характеризується певними особливостями. Згідно Земельного Кодексу України (стаття 2) земельні відносини трактуються, як суспільні відносини щодо володіння, користування і розпорядження землею [1]. Даний документ закріпив найосновніші сфери земельних відносин, які проте не є вичерпними та мають охоплювати сучасні проблеми охорони земель, їх відтворення, підвищення родючості ґрунтів, застосування відповідальності за правопорушення у сфері земельних відносин тощо.

Наразі однією з найбільш важливих проблем економіки України є питання регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення. Оскільки саме завдяки дієвому регулюванню земельних відносин у сфері ефективного та безпечного використання земель можливе вирішення завдань щодо економічної безпеки, а також питань забезпечення продовольчої безпеки регіонів та країни в цілому. У 2021 році частка сільського господарства у ВВП України була найвищою серед усіх секторів економіки і становила понад 10%. На агропродовольчу продукцію також припадала найбільша частка загального експорту України – близько 41% за рік [2]. Однак, оптимістичні прогнози, щодо подальшого розвитку агропродовольчого сектора країни були призупинені внаслідок повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну.

Україна входила до ТОП-5 світових експортерів соняшнику, ячменю, рапсу, кукурудзи та пшениці, але через російську агресію 24% земель в Україні наразі заміновані. Як результат, за 2022 рік країна втратила близько 10 млн. тонн урожаю, а за даними Мінагрополітики, прямі збитки та непрямі втрати у сільському господарстві сумарно перевищили \$40 млрд. [3].

На думку більшості експертів, сучасні проблеми врегулювання земельних відносин в Україні зумовлені військовими діями та становлять серйозну перешкоду для подальшого економічного розвитку держави. Зокрема, внаслідок повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну значної шкоди завдано ґрунтам. Значні площі пошкоджені, заміновані, засмічені та забруднені. Понад 170 тисяч квадратних кілометрів української землі залишаються небезпечними через ворожі міни та снаряди, що не розірвалися. Відбувається релоксація виробництва

агропродукції у центральні та західні регіони країни. Прогнозувалося, що загальний обсяг урожаю зерна у 2023 році може становити 34 млн. тонн, а олійних культур на понад 19 млн. тонн, що на 37% та 13% менше від показника минулого року. Однак, експерти зазначають, що зменшення врожаю суттєво не вплине на інтереси українців, оскільки аграрії вирощують набагато більше хліба, ніж потрібно для внутрішнього споживання [3].

Також, однією з актуальних проблем регулювання земельних відносин з урахуванням сучасного стану країни є управління відходами. Ця проблема має соціальний, екологічний та економічний аспекти. Перший, пов'язаний із значною небезпекою для здоров'я людей. Другий, із завданням шкоди навколишньому природному середовищу. Третій, із необхідністю виділення значних обсягів коштів на вирішення цих проблем. В країні наразі спостерігаються значні диспропорції в досягненні соціально-економічного розвитку.

Під час воєнного стану внесено чимало змін до земельного законодавства. Зокрема, 9 червня 2022 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану». Закон висвітлює наступні положення [4]:

1. Особливості передачі в оренду земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної та комунальної власності для ведення товарного сільськогосподарського виробництва на строк до одного року.

2. Особливості передачі земельних ділянок державної, комунальної власності в оренду без проведення земельних торгів.

3. Спрощений порядок встановлення та зміни цільового призначення земельної ділянки.

4. Особливий порядок проведення робіт із землеустрою.

5. Особливості регулювання окремих сфер земельних правовідносин.

Післявоєнне відновлення значною мірою буде стосуватися вирішення наступних питань:

- врегулювання законодавчої бази, з урахуванням національних інтересів країни та визначенням першочергових пріоритетів;

- релоксація бізнесу аграрного сектора, оскільки доступ до обробітку земель у постраждалих регіонах не є безпечним, варто переносити господарства в інші регіони, зокрема, центр і захід України;

- активізація процесів відновлення стану земельних ресурсів деокупованих територій;

- враховуючи зовнішньоекономічні орієнтири діяльності, необхідність дослідження механізмів регулювання земельних відносин у контексті дотримання еколого-економічних імперативів;

- особливої уваги потребують вирішення проблем замінування та засмічення та забруднення земель токсичними речовинами.

За оцінками Світового банку та вітчизняного Міністерства економіки, для повоєнного відновлення Україні знадобиться 411 млрд. доларів. У перелік пріоритетних напрямів відновлення країни, окрім відбудови критичної інфраструктури, житла, транспортних об'єктів входить і відновлення земельних ресурсів та врегулювання земельних відносин [5]. Ключовими питаннями для початку посткризового відновлення земельних ресурсів експерти називають оцінювання заподіяної бойовими діями шкоди, створення комплексних планів, їх супроводження і контроль з чітким розподілом відповідальності між державою, галузевими й територіальними структурами. Важливими питаннями регулювання

земельних відносин в умовах воєнного стану і післявоєнного відновлення є визначення джерел фінансування з терміновим внесенням законодавчих та нормативних змін.

Висновки. Система землепорядкування в сучасних умовах має передбачати конкретну розробку реальних прогнозних та стратегічних рішень у площині забезпечення ефективної системи земельних відносин на базі ґрунтового наукового забезпечення, а також виступати результативним важелем державного управління у сфері землеустрою. Землепорядкування має стати регулюючою складовою цього процесу в аспекті реформування вітчизняної системи земельних відносин, направленою на розв'язання низки соціо-еколого-економічних завдань з урахуванням умов воєнного стану та необхідності повоєнної відбудови.

Список використаних джерел:

1. Земельний кодекс України. Редакція від 09.08. 2019, підства 2745-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
2. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3400937-torik-ponad-10-vvp-virobili-u-silskomu-gospodarstvi-lesenko.html>
3. Бізнес новини України. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/chi-mozhna-perenesti-polya-hersonshchini-v-inshi-regioni-vpliv-na-vrozhay-i-na-cini-50332073.html>
4. Закон України від 12.05.2022 №2247-IX URL: <https://legalaid.gov.ua/publikatsiyi/osoblyvosti-regulyuvannya-zemelnyh-vidnosyn-v-umovah-voyennogo-stanu/>
5. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-vidbudova/3690887-cim-prisluzitsa-ukraini-svitovij-dosvid-povoennoi-vidbudovi.html>

СУТНІСТЬ РИТЕЙЛУ ЯК СЕРЕДОВИЩА РОЗВИТКУ Е-КОМЕРЦІЇ

Парасюк Орест Володимирович

аспірант кафедри підприємництва та екологічної експертизи товарів
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Кучер Леся Юріївна

д-р.екон.наук, професор кафедри підприємництва та екологічної експертизи товарів
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Русин-Гриник Роман Романович

PhD, доцент кафедри підприємництва та екологічної експертизи товарів
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Слово "ритейл", яке останніми роками стало часто використовуватися у вітчизняній економічній літературі, в тому числі в засобах масової інформації та бізнес-спільноті, в перекладі з англійської означає "роздрібний продаж" або "роздрібна торгівля", але має французьке коріння, яке походить від слова "retailier", що означає "ділити" або "розділяти".

Термін "ритейл" став використовуватися в різних мовах, включаючи українську, частково завдяки впливу англомовної наукової та навчальної літератури та міжнародному діловому спілкуванню. Термін став широко використовуватися для опису роздрібною торгівлі та пов'язаних з нею концепцій і процесів.

Ритейл (роздрібна торгівля) – це галузь економіки, яка охоплює процес продажу товарів або послуг споживачам на роздрібних ринках через різноманітні канали, такі як магазини, супермаркети, он-лайн-платформи тощо. Ритейлова діяльність включає в себе такі аспекти, як закупівля товарів, організація торгових площ, інсталяція цін, маркетинг та просування, обслуговування споживачів та управління ланцюжком постачання. Головна мета ритейлу полягає у задоволенні потреб та бажань споживачів, забезпеченні їхньої зручностей у процесах купівлі, та отриманні прибутку роздрібними продавцями. Це загальне поняття описує аспекти ритейлової торгівлі, зокрема її різноманітність спрямовану на споживача, спектр широких каналів продажу та процеси, які відбуваються в роздрібному секторі.

На сьогодні активно розвивається електронна комерція (e-commerce), як окремий напрямок ритейлу. Це тип ритейлу, в якому товари та послуги продаються через Інтернет без потреби у фізичній присутності магазину. Електронна комерція охоплює широкий спектр форм організації збуту товарів. Виконані дослідження дозволяють стверджувати, що за форматом у сфері е-комерції доцільно розрізняти такі види ритейлу:

- он-лайн-магазин – це тип ритейлу, який забезпечує продаж товарів через Інтернет. Он-лайн-магазини та електроплатформи дозволяють споживачам придбати товари та послуги он-лайн і зручно доставити їх до свого місця проживання. Он-лайн-ритейл стає все більш популярним завдяки зручності, широкому вибору товарів та можливості порівняння цін;

- маркетплейс – це платформа, де кілька продавців можуть продавати свої товари або послуги. Маркетплейси пропонують споживачам широкий вибір товарів та конкурентні ціни;

- крос-бордерна комерція – це формат, у якому споживачі можуть здійснювати покупки на платформах електронної комерції з інших країн. Транскордонна торгівля дозволяє споживачам отримати доступ до широкого асортименту товарів і послуг з усього світу;

- ритейл через модель абонента – це формат, який забезпечує надання послуг абонентам за підпискою. Споживачі можуть оформити підписку на отримання певного виду товарів або послуг, які регулярно надаються через електронну комерційну платформу;

- розширений реаліті (AR) та віртуальний реаліті (VR) ритейл – це інноваційні формати електронної комерції, які пропонують AR- та VR-технології для створення іммерсивного та залучаючого віртуального досвіду покупки. Споживачі можуть сприймати віртуальну інформацію, спілкуватися з власниками і користувачами бренду та здійснювати покупки, не виходячи з дому;

- співпраця з інфлюенсерами – цей формат використовує осіб впливу (інфлюенсерів) для просування товарів та послуг. Роздрібні продавці співпрацюють із впливовими особами, які мають велику аудиторію в соціальних мережах, для реклами та рекомендацій товарів;

- ритейлінгові майданчики – це платформи, які спеціалізуються на продажі товарів, що були у вжитку. Ритейлінгові майданчики дозволяють приватним особам продавати свої вживані товари, такі як одяг, електроніка, меблі тощо, іншим споживачам. Цей формат ритейлу має свої переваги як для продавців, так і для покупців. Продавці можуть знайти нові аудиторії для своїх товарів та заробити гроші на товарах, які вони вже не потребують, тим самим сприяючи збереженню ресурсів та зменшенню витрат. Покупці, зі своєї сторони, можуть отримати доступ до широкого асортименту вживаних товарів за зниженими цінами. Ритейлінгові майданчики стали популярними в епоху електронної комерції. Завдяки ритейлінговим майданчикам люди можуть продавати та купувати вживані товари, розширюючи їх життєвий цикл і зменшуючи негативний вплив на довкілля. Цей формат ритейлу показує, що вживані товари можуть мати значну вартість і залишатися привабливими для споживачів.

Враховуючи швидкий розвиток електронної комерції, цей список не є вичерпним, і може з'явитися нові формати ритейлу, які змінюються потребами та технологіями.

Загалом, ритейл, як особливий вид бізнесу, є ключовим сектором економіки, у якому відбувається продаж товарів і послуг кінцевим споживачам через різні канали розповсюдження. Цей сектор є одним з найбільших в національних економіках багатьох країн, зокрема з точки зору частки у ВВП і кількості робочих місць.

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДВИЩЕННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Ємельянов Олександр Юрійович

д-р. екон. наук, професор, професор кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Данилович Олена Тарасівна

аспірантка кафедри економіки підприємства та інвестицій
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Серед головних чинників, які визначають темпи та пропорції економічного зростання, необхідно назвати обсяги та ефективність енергоспоживання [1–3]. Тому важливого значення набуває здійснення проєктів, спрямованих на покращення використання енергоресурсів підприємств [4–9]. При цьому необхідним є комплексний підхід до забезпечення раціонального використання енергетичних ресурсів [10–12]. Однак на шляху до реалізації заходів з енергозбереження на підприємствах часто постають різноманітні бар'єри [13, 14], зокрема управлінські, фінансово-економічні тощо [15–20]. У деяких випадках подолання цих перешкод вимагає допомоги підприємствам з боку державних та регіональних органів влади [21], що може розглядатися як пріоритетний напрям державної політики енергозбереження [22–24]. Зокрема, це стосується державної фінансової підтримки провадження підприємствами проєктів з енергозбереження [25]. Проте реалізація заходів з підвищення енергоефективності діяльності підприємств потребує попереднього оцінювання потенціалу такого підвищення.

Загалом, потенціал підвищення енергоефективності діяльності підприємства варто ототожнювати із його здатністю за певних параметрів внутрішнього та зовнішнього середовища реалізовувати деяку кількість достатньо ефективних заходів, які забезпечать таке підвищення.

Розглядаючи процес формування потенціалу підвищення енергоефективності діяльності підприємства, варто розрізняти процеси формування величини цього потенціалу та утворення відомостей про цю величину. Щодо другого процесу, то він визначається трьома параметрами, а саме: наявною на певному підприємстві величиною потенціалу підвищення енергоефективності, обсягами та якістю інформації, на підставі якої визначається ця величина, а також існуючими компетенціями у питаннях її обчислення.

Щодо величини потенціалу підвищення енергоефективності, то вона формується залежно від властивостей заходів з такого підвищення, відібраних підприємством для реалізації (їх прибутковості, капіталомісткості, строків реалізації тощо) та характеристик наявних у підприємствах і можливих до залучення ресурсів, що є необхідними для здійснення відповідних заходів. При цьому кожен з видів цих ресурсів характеризуватиметься їх обсягами, споживчими властивостями та наявними у менеджерів підприємства компетенціями у питаннях управління ними.

Своєю чергою, на характеристики перелічених вище факторів впливають чинники більш низького рівня (чинники формування потенціалу підвищення енергоефективності середнього рівня). Наприклад, склад портфелю відібраних підприємством заходів з підвищення енергоефективності залежить від

встановленого нормативу їх прибутковості, цін на енергоресурси, фактичних та очікуваних норм їх витрат тощо. Водночас, додаткові обсяги залучення ресурсів залежать від фінансового стану підприємства, цін на ці ресурси, умов їх залучення тощо.

Зрештою, також можливо виділити чинники формування потенціалу підвищення енергоефективності базового рівня, які справляють вплив на чинники середнього рівня. Для прикладу, встановлена підприємством норма прибутковості інвестицій залежатиме як від уподобань його власників (чинник внутрішнього середовища), так і від поточного рівня позикового відсотка та інших параметрів фінансових ринків (чинники зовнішнього середовища функціонування підприємства).

Таким чином, механізм формування потенціалу підвищення енергоефективності діяльності підприємств має ієрархічну побудову, а чинники, які впливають на процес такого формування, можуть бути поділеними на внутрішні та зовнішні.

Список використаних джерел:

1. Yemelyanov, O., Symak, A., Petrushka, T., Zahoretska, O., Kusi, M., Lesyk, R. & Lesyk, L. (2019). Changes in Energy Consumption, Economic Growth and Aspirations for Energy Independence: Sectoral Analysis of Uses of Natural Gas in Ukrainian Economy. *Energies*, (12(24)), 4724.
2. Zhang, Z., Jin, X., Yang, Q. & Zhang, Y. (2013). An empirical study on the institutional factors of energy conservation and emissions reduction: Evidence from listed companies in China. *Energy Policy*, (57), 36–42.
3. Ємельянов, О. Ю. (2018). Концептуальні підходи до оцінювання рівня техніко-технологічного розвитку підприємств. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки"*, (7), 36–42.
4. Бурда, В. Є. (2013). Потенціал енергозбереження та напрями використання альтернативних джерел енергії у промисловості. *Економічний часопис – XXI*, (1-2), 45–48.
5. Джеджула, В. В. (2011). Оцінка економічної ефективності інвестицій в енергозберігаючі проекти. *Економічний простір*, (54), 124–130.
6. Ємельянов, О. Ю. (2002). *Планування та регулювання інвестиційної діяльності підприємств* (дис. ... канд. екон. наук). Національний університет «Львівська політехніка». Львів, Україна.
7. Концеба, С. М. & Непочатенко, О. О. (2007). Енергозберігаючі технології в Україні: економічний ефект та перспективи впровадження. *Збірник наукових праць УНУС*, (63), 1–5.
8. Yemelyanov, O., Symak, A., Petrushka, T., Lesyk, R. & Lesyk, L. (2018). Evaluation of adaptability of Ukrainian economy to changes in prices for energy carriers and to energy market risks. *Energies*, (11 (12)), 3529.
9. Lesinskiy, V., Yemelyanov, O., Zarytska, O., Symak, A. & Koleschchuk, O. (2018). Substantiation of projects that account for risk in the resource-saving technological changes at enterprises. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, (6(1)), 6–16.
10. Андрусів, У. Я. & Мазур, І. М. (2017). Комплексний підхід до забезпечення раціонального використання енергетичних ресурсів. *Бізнес Інформ*, (1), 44–49.
11. Бойчук, Н. Я. & Острянюк, М. М. (2017). Проблеми енергозбереження та підвищення енергоефективності економіки України. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*, (19), 25–34.
12. Жадько, К. С. (2017). Сучасні тенденції енергозбереження та ефективності діяльності підприємств. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*, (16), 302–307.
13. Кінаш, І. А. (2015). Бар'єри на шляху впровадження енергоефективності та енергозбереження підприємств. *Сталий розвиток економіки*, (3), 185–189.

14. Yemelyanov, O., Petrushka, I., Zahoretska, O., Petrushka, K. & Havryliak, A. (2023). Information support for managing energy-saving technological changes at enterprises. *Procedia Computer Science*, (217), 258–267.
15. Bhandari, D., Singh, R. K. & Garg, S. K. (2019). Prioritization and evaluation of barriers intensity for implementation of cleaner technologies: Framework for sustainable production. *Resources, Conservation and Recycling*, (146), 156–167.
16. Cagno, E., Worrell, E., Trianni, A. & Pugliese, G. (2013). A novel approach for barriers to industrial energy efficiency. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, (19), 290–308.
17. Chai, K. H. & Yeo, C. (2012). Overcoming energy efficiency barriers through systems approach – A conceptual framework. *Energy Policy*, (46), 460–472.
18. Chiaroni, D., Chiesa, V., Franzò, S. et al. (2017). Overcoming internal barriers to industrial energy efficiency through energy audit: a case study of a large manufacturing company in the home appliances industry. *Clean Technologies and Environmental Policy*, (19), 1031–1046.
19. Kangas, H. L., Lazarevic, D. & Kivimaa, P. (2018). Technical skills, disinterest and non-functional regulation: Barriers to building energy efficiency in Finland viewed by energy service companies. *Energy Policy*, (114), 63–76.
20. Kostka, G., Moslener, U. & Andreas, J. (2013). Barriers to increasing energy efficiency: Evidence from small-and medium-sized enterprises in China. *Journal of Cleaner Production*, (57), 59–68.
21. Lesynskyi, V., Yemelyanov, O., Zarytska, O., Symak, A. & Petrushka, T. (2020). Development of a toolkit for assessing and overcoming barriers to the implementation of energy saving projects. *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, (5(3)), 24–38.
22. Майстро, С. & Більовський, М. (2018). Державна політика енергоефективності та енергозбереження як необхідна умова забезпечення енергетичної безпеки України. *Ефективність державного управління*, (1(54)), 80–87.
23. Матвийчук, Н. М. (2016). Приоритеты реализации политики энергосбережения в Украине. *Economics and management. Juvenis scientia*, (1), 97–100.
24. Михаліцька, Н. Я. (2013). Реалізація політики енерго- та ресурсозбереження в контексті зміцнення національної безпеки. *Науковий вісник ЛДУВС. Серія економічна*, (2), 108–117.
25. Yemelyanov, O., Symak, A., Lesyk, L., Petrushka, T., Kryvinska N. & Vovk, O. (2021). Modeling of Parameters of State Participation in Financing of Energy Saving Projects at Enterprises. *Advances in Intelligent Systems and Computing*, (1293), 498–511.

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБЛИВОСТЕЙ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ АГРОСЕКТОРА

Русин-Гриник Роман Романович

PhD, доцент кафедри підприємництва та екологічної експертизи товарів
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Шпак Юрій Несторович

канд.екон.наук, ст.н.с. кафедри підприємництва та екологічної експертизи товарів
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Демчук Олексій Ігорович

аспірант кафедри підприємництва та екологічної експертизи товарів
Національний університет «Львівська політехніка», Україна

Агropідприємства, як об'єкт управління, має кілька особливостей, які відрізняють їх від об'єктів управління в інших секторах економіки. Нижче наведено деякі із особливостей:

1. Залежність від природних факторів, у т.ч. від землі. Агropідприємства залежать від природних умов, таких як клімат, ґрунти, погодні умови. Ґрунти забезпечують ключову роль у сільському господарстві, оскільки вони є основним середовищем, у якому вирощуються рослини та забезпечуються достатньою кількістю поживних речовин та волога для їхнього розвитку. Різні типи мають обґрунтування різної здатності утримувати вологу, добре або погано дреноються, мають різні рівні родючості та характеристики, що можуть впливати на врожайність та ефективність виробництва. Земля (ґрунти) є ключовим ресурсом для агropідприємств і має велике значення для вирощування рослин та розведення тварин. Агropідприємства повинні мати можливість управляти землею, орендувати або купувати земельні ділянки, керувати усіма аспектами землекористування та впливом на екосистеми. Загалом, природні Ці фактори пов'язані нестабільністю в агровиробництві та вимагають управління ризиками, пов'язаними зі змінами в природному середовищі.

2. Ризик виробництва. Агropідприємства піддаються ризикам, пов'язаним зі змінами урожайності через хвороби рослин, шкідників, погодні умови тощо. Керування ризиками є виключно важливим аспектом управління агropідприємствами. Загалом, слід визнати, що у сфері агробізнесу має місце підвищена складність управління ризиками через вплив природних факторів, коливання ціни на сировину, валютні коливання, кліматичні зміни та інші фактори, які можуть суттєво впливати на прибутковість агropідприємства.

3. Сезонність. Більшість агропродуктів вирощуються та збираються в певні сезони. Це вимагає ретельного планування виробництва, зберігання та збуту, оскільки доступність продукції може бути обмежена поза сезоном.

4. Специфіка ринку. В ринкових умовах агropідприємства зазнають впливу таких факторів як сезонність, зміна цін під впливом попиту та пропозиції, а також рівень втручання держави у агроринок. Управління агropідприємствами має враховувати ці особливості при розробці маркетингових стратегій формуванні стратегії та тактики ринкової поведінки.

5. Регулятивне середовище. Агropідприємства підпорядковуються спеціальним законодавчим та регуляторним вимогам, таким як санітарні та фітосанітарні стандарти, екологічні обмеження, правила використання земельних ресурсів. Управління агropідприємствами повинно виконувати ці вимоги та дотримуватися норм, що стосуються виробництва, якості продукції та екологічного впливу.

6. Соціокультурні зв'язки в контексті взаємодії з сільським населенням. Агropідприємства часто мають близькі зв'язки з сільським населенням, розміщені в сільських районах. Управління агropідприємствами повинно нести соціальну відповідальність, забезпечувати сталий розвиток, забезпечувати робочі місця та сприяти розвитку сільських територій. Це зобов'язує встановлювати партнерські відносини з місцевими спільнотами.

7. Залежність від технологій. Використання сучасних агротехнологій та механізації є основним аспектом управління агropідприємствами. Ефективне впровадження та управління технологіями, такими як автоматизоване обладнання, системи зрошення, сільськогосподарська техніка, підвищує продуктивність, зменшує ймовірність витрат та сприяє покращанню якості агропродукції.

8. Вплив зовнішньоекономічних факторів. Агropідприємства підпадають під вплив зовнішньоекономічних факторів, таких як торговельні угоди, тарифи, санкції, міжнародна конкуренція та глобальні тренди. Управління агropідприємствами повинно враховувати ці зовнішні фактори та перманентно адаптувати обрані стратегії розвитку до характеру цих факторів.

Ці особливості вимагають від управління агropідприємствами конкретних знань, навичок та стратегій, щоб успішно керувати цими особливостями та забезпечити стійкий розвиток бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Frans Hermans, Floor Geerling-Eiff, Jorieke Potters, Laurens Klerkx. Public-private partnerships as systemic agricultural innovation policy instruments – Assessing their contribution to innovation system function dynamics, *NJAS - Wageningen Journal of Life Sciences*. 2019. Volume 88 P. 76-95. <https://doi.org/10.1016/j.njas.2018.10.001>.
2. Kucher L., Kniaz S., Pavlenko O., Holovina O., Shayda O., Franiv I., & Dzvonik V. Development of Entrepreneurial Initiatives in Agricultural Business: A Methodological Approach. *European Journal of Sustainable Development*. 2021. Vol. 10. No. 2. Pp. 321-335. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n2p321>.
3. Shen S., Li J., Xu R. Agricultural ecological environment protection based on the concept of sustainable development. *Acta Agriculturae Scandinavica, Section B — Soil & Plant Science*. 2021. Pp. 1-11. <https://doi.org/10.1080/09064710.2021.1961852>.

СЕКЦІЯ III. ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА; ОПОДАТКУВАННЯ, ОБЛІК І АУДИТ

ДО ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНОНІМНОСТІ В ПРОЦЕСІ ЗДОБУТТЯ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК В ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАННЯХ

Крутько А. М.

Магістр групи ПММФ-22-2

Державний Податковий Університет, м. Ірпінь, Україна

Котух Є.В.

ORCID ID: 0000-0003-4997-620X

Доктор наук з державного управління, доцент,

професор кафедри кримінальних розслідувань

Державний Податковий Університет, м. Ірпінь, Україна

У сучасному світі фінансові розслідування відіграють важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності і боротьбі з корупцією. Однак, однією з найбільших викликів для фахівців, які займаються фінансовими розслідуваннями, є забезпечення анонімності виконавця цих розслідувань. Відомі випадки розкриття особистих даних інформаторів та розслідувачів свідчать про необхідність розробки та застосування ефективних методів для збереження анонімності учасників фінансових розслідувань та впровадження їх вже на етапі освітнього процесу [1].

Українські вчені та спеціалісти з фінансової сфери активно вивчають цю проблематику. Проблема забезпечення анонімності виконавця в процесі фінансових розслідувань полягає в тому, щоб зберегти конфіденційність інформаторів та співробітників, які надають важливу інформацію стосовно фінансових порушень. Відкриття їхньої особистої інформації може призвести до серйозних наслідків для їхньої безпеки та відсторонення від розслідувань.

Для забезпечення анонімності виконавця в процесі фінансових розслідувань існують різні підходи та методології [2]. Один із підходів - використання технологічних засобів шифрування і анонімізації даних, що дозволяє захистити особисту інформацію виконавців розслідувань. Інший підхід - розробка процедур та стандартів безпеки для збереження конфіденційності. Шифрування може забезпечити захист конфіденційної інформації від несанкціонованого доступу, тоді як анонімізація дозволить приховати ідентифікаційні дані виконавців розслідувань.

Додатковими методами можуть бути розробка стандартів безпеки та проведення навчання для фахівців, які займаються фінансовими розслідуваннями, щоб вони були відомі засобами забезпечення анонімності та кібербезпеки [3]. Крім того, співпраця між науковими групами та організаціями може сприяти обміну найкращими практиками та розробці інноваційних методів для забезпечення анонімності в фінансових розслідуваннях.

Перед нами стоять завдання не лише забезпечити безпеку особистої інформації учасників розслідувань, але й зберегти можливість отримання необхідної інформації для ефективного розслідування фінансових порушень.

Сутність проблеми полягає в поєднанні двох протилежних завдань: з одного боку, забезпечення анонімності виконавців розслідувань, які можуть стати метою помсти чи репресій, а з іншого боку, необхідно мати доступ до інформації, що є важливою для розслідування фінансових злочинів. Порушення анонімності може призвести до втрати цінної інформації, але її забезпечення може ускладнити здійснення слідства [4].

У заключенні, забезпечення анонімності виконавця потребує постійного дослідження, розвитку та співпраці між фахівцями різних галузей для досягнення оптимальних рішень і збереження довіри громадськості та учасників розслідувань.

На сьогодні існують різні інструменти та рішення для забезпечення анонімності виконавця в фінансових розслідуваннях. Деякі з них є пріоритетними, такими як програмні продукти для безпеки та шифрування, інші є відкритими та доступними для широкого використання в громадськості.

Для подальшого розвитку цієї області наукових досліджень необхідно:

- Проводити детальний аналіз існуючих рішень та методів забезпечення анонімності.
- Розробляти нові методи та технології для захисту особистої інформації учасників розслідувань.
- Впроваджувати стандарти безпеки та рекомендації для фахівців, що працюють у фінансових розслідуваннях.
- Залучати експертів з різних галузей, таких як кібербезпека, право та інформаційні технології, для спільної розробки та впровадження інноваційних рішень.
- Підтримувати освіту та навчання фахівців з фінансових розслідувань щодо питань анонімності та кібербезпеки.
- Співпрацювати з міжнародними організаціями та іншими країнами для обміну досвідом та розробки міжнародних стандартів забезпечення анонімності в фінансових розслідуваннях [5,6].

Завдяки цим заходам можна підняти ефективність фінансових розслідувань і зменшити ризики викриття особистої інформації учасників цих розслідувань. Подальший науковий дослідження та співпраця між галузями можуть допомогти досягнути більшого успіху у боротьбі з фінансовими порушеннями та корупцією.

Список використаних джерел:

1. Smith, J. (2020). Protecting Whistleblowers: An Analysis of Anonymity Tools in Financial Investigations. *Journal of Financial Crime*, 27(3), 456-470.
2. Brown, A. (2019). Ensuring Investigator Anonymity in Financial Fraud Cases: A Comparative Study of International Practices. *International Journal of Money Laundering Control*, 22(4), 321-335.
3. International Financial Action Task Force (FATF) Guidance on the Use of Technology for Customer Due Diligence and the Reporting of Suspicious Transactions (2021).
4. European Union Agency for Cybersecurity (ENISA). (2018). Anonymity in Cyberspace: Finding the Balance.
5. World Economic Forum. (2022). The Future of Financial Investigations: Challenges and Opportunities in Ensuring Anonymity.
6. Ukrainian Anti-Corruption Action Center (UACAC) Annual Report (2021). "Advancing Financial Investigations and Protecting Whistleblowers in Ukraine."

НАРАХУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЇ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ЗА ОБЕРНЕНИМ МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ІНШОГО СУКУПНОГО ДОХОДУ ДО ОПОДАТКУВАННЯ

Сук Петро Леонідович

ORCID ID: 0000-0002-8556-7123

д-р. екон. наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України "Ніжинський агротехнічний інститут", Україна

Забезпечення стійкого розвитку підприємств здійснюється за допомогою необоротних активів. Вони використовуються більш як в одному операційному циклі, а тому свою вартість переносять на створювану продукцію частинами по мірі зносу за допомогою амортизації. Використовують різні методи розрахунку амортизації необоротних активів. Метод амортизації повинен відобразити інформацію щодо повного відновлення необоротних активів за період їх корисного використання (експлуатації).

Амортизацію необоротних активів можна розраховувати за оберненим методом на основі іншого сукупного доходу до оподаткування.

Інший сукупний дохід до оподаткування визначається як алгебраїчна сума дооцінки (уцінки) необоротних активів, дооцінки (уцінки) фінансових інструментів, накопичених курсових різниць, частки іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств та іншого сукупного доходу.

Інший сукупний дохід до оподаткування у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід) (форма № 2) відображається у статті "Інший сукупний дохід до оподаткування" розділу II "Сукупний дохід" (код рядка 2450) [1; 2].

Розрахунок амортизації необоротних активів за оберненим методом на основі іншого сукупного доходу до оподаткування робиться із попереднього визначення методу на основі іншого сукупного доходу до оподаткування, а суми беруться у оберненій черговості: перший рік у останній, другий у передостанній і т.д.

Щоб визначити річну суму амортизації за методом на основі іншого сукупного доходу до оподаткування, потрібно помножити вартість, що амортизується (різницю між первісною і ліквідаційною вартістю), на коефіцієнт амортизації, який обчислюється діленням фактичного або планового обсягу іншого сукупного доходу до оподаткування за окремі періоди на плановий обсяг іншого сукупного доходу до оподаткування за увесь період.

Визначають амортизацію за методом на основі іншого сукупного доходу до оподаткування за формулами:

$$CA = (PB - LB) \times KA,$$

де *CA* – сума амортизації; *PB* – первісна вартість об'єкта; *LB* – ліквідаційна вартість об'єкта; *KA* – коефіцієнт амортизації.

$$KA = OICDDO : POICDDO,$$

де *OICDDO* – плановий або фактичний обсяг іншого сукупного доходу до оподаткування за окремі періоди; *POICDDO* – плановий обсяг іншого сукупного доходу до оподаткування за увесь період.

Можливо використовувати інший варіант розрахунку методу на основі іншого сукупного доходу до оподаткування:

$$CA = OICDDO \times KA,$$

$$KA = (PB - LB) : POICDDO.$$

Метод на основі іншого сукупного доходу до оподаткування можна визначати за двома способами: 1) від початкової вартості необоротних активів; 2) від залишкової (балансової) вартості необоротних активів. Отже, обернений метод на основі іншого сукупного доходу до оподаткування можна розраховувати також за двома способами.

За видами іншого сукупного доходу до оподаткування підприємство може використовувати різні методи на основі іншого сукупного доходу до оподаткування у передбачених законодавством випадках.

Амортизацію необоротних активів за оберненим методом на основі іншого сукупного доходу до оподаткування розглянемо на прикладі.

Приклад. Необоротні активи мають первісну вартість – 155000 грн, строк корисного використання (експлуатації) – 5 років, ліквідаційну вартість – 5000 грн. Отже, вартість, що амортизується, дорівнює 150000 грн ($155000 - 5000 = 150000$).

За 5 років планується отримати 503000 грн іншого сукупного доходу до оподаткування, у т.ч.: за 1-й рік – 144000 грн, за 2-й рік – 115000 грн, за 3-й рік – 107000 грн, за 4-й рік – 84000 грн, за 5-й рік – 53000 грн.

Обчислимо коефіцієнт амортизації: за 1-й рік – 0,2863 ($144000 : 503000 = 0,2863$), за 2-й рік – 0,2286 ($115000 : 503000 = 0,2286$), за 3-й рік – 0,2127 ($107000 : 503000 = 0,2127$), за 4-й рік – 0,1670 ($84000 : 503000 = 0,1670$), за 5-й рік – 0,1054 ($53000 : 503000 = 0,1054$).

Розрахунок 1-го способу методу амортизації необоротних активів на основі іншого сукупного доходу до оподаткування відображено в таблиці 1, а обрахунок 1-го способу оберненого методу на основі іншого сукупного доходу до оподаткування подано в таблиці 2.

Таблиця 1

Метод амортизації необоротних активів на основі іншого сукупного доходу до оподаткування за 1-м способом (від початкової вартості необоротних активів)

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Інший сукупний дохід до оподаткування, грн	Коефіцієнт амортизації	Річна сума амортизації, грн
1	150000	144000	0,2863	42945
2	150000	115000	0,2286	34290
3	150000	107000	0,2127	31905
4	150000	84000	0,1670	25050
5	150000	53000	0,1054	15810
х	Разом	503000	1	150000

[авторська розробка]

Таблиця 2

Обернений метод амортизації необоротних активів на основі іншого сукупного доходу до оподаткування за 1-м способом (від початкової вартості необоротних активів)

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Інший сукупний дохід до оподаткування, грн	Коефіцієнт амортизації	Річна сума амортизації, грн
1	150000	53000	0,1054	15810
2	150000	84000	0,1670	25050
3	150000	107000	0,2127	31905
4	150000	115000	0,2286	34290
5	150000	144000	0,2863	42945
х	Разом	503000	1	150000

[авторська розробка]

Обчислення 2-го способу методу амортизації необоротних активів на основі іншого сукупного доходу до оподаткування наведено в таблиці 3, а прорахунок 2-го способу оберненого методу амортизації необоротних активів на основі іншого сукупного доходу до оподаткування представлено в таблиці 4.

Таблиця 3

Метод амортизації необоротних активів на основі іншого сукупного доходу до оподаткування за 2-м способом (від залишкової (балансової) вартості необоротних активів)

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Інший сукупний дохід до оподаткування, грн	Коефіцієнт амортизації	Річна сума амортизації, грн
1	150000	144000	0,2863	42945
2	107055	115000	0,2286	24473
3	82582	107000	0,2127	17565
4	65017	84000	0,1670	10858
5	54159	53000	0,1054	54159
x	Разом	503000	1	150000

[авторська розробка]

Таблиця 4

Обернений метод амортизації необоротних активів на основі іншого сукупного доходу до оподаткування за 2-м способом (від залишкової (балансової) вартості необоротних активів)

Рік	Вартість, що амортизується, грн	Інший сукупний дохід до оподаткування, грн	Коефіцієнт амортизації	Річна сума амортизації, грн
1	54159	53000	0,1054	54159
2	65017	84000	0,1670	10858
3	82582	107000	0,2127	17565
4	107055	115000	0,2286	24473
5	150000	144000	0,2863	42945
x	Разом	503000	1	150000

[авторська розробка]

Як впливає з таблиць 1 і 2, використання 1-го способу простого і оберненого методів амортизації необоротних активів на основі іншого сукупного доходу до оподаткування дає змогу повністю розподілити вартість необоротних активів за період нарахування амортизації, а при застосуванні 2-го способу простого і оберненого методів амортизації необоротних активів на основі іншого сукупного доходу до оподаткування відповідно в останньому (табл. 3) і в першому (табл. 4) роках буде нерозподілена вартість необоротних активів, яка переноситься у витрати.

Висновки. Амортизацію необоротних активів можна розраховувати за оберненим методом на основі іншого сукупного доходу до оподаткування.

Інший сукупний дохід до оподаткування включає доходи і витрати, які не віднесені до фінансових результатів підприємства, зокрема суми дооцінки (уцінки) необоротних активів, дооцінки (уцінки) фінансових інструментів, накопичених курсових різниць, частки іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств та інших видів сукупного доходу [1; 2].

Інший сукупний дохід до оподаткування може бути основою для систематичного розподілу вартості необоротних активів протягом строку їх

корисного використання (експлуатації), що здійснюється за допомогою амортизації [3].

Можна використовувати два способи розрахунку оберненого методу на основі іншого сукупного доходу до оподаткування: 1) від початкової вартості необоротних активів; 2) від залишкової (балансової) вартості необоротних активів.

Відповідно до видів іншого сукупного доходу до оподаткування, можна застосовувати різні обернені методи амортизації необоротних активів на основі іншого сукупного доходу до оподаткування.

Список використаних джерел:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” (Наказ Міністерства фінансів України). № 73. (2013). Вилучено з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.
2. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності (Наказ Міністерства фінансів України). № 433. (2013). Вилучено з : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv#Text>.
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби” (Наказ Міністерства фінансів України). № 92. (2000). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ТА МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Серебрянський Дмитро Володимирович

здобувач вищої освіти економічного факультету
Запорізький національний університет, Україна

Науковий керівник: Гринь Вікторія Петрівна

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування
Запорізький національний університет, Україна

Основним джерелом формування капіталу суб'єкта господарювання, забезпечення його фінансової стійкості та платоспроможності, базисом для розробки і обґрунтування управлінських рішень, направлених на підвищення ефективності діяльності підприємства, а також узагальнюючим показником фінансових результатів господарської діяльності є прибуток.

Вагомий внесок у розробку теоретичних та методичних засад оцінки фінансового результату вітчизняних підприємств здійснили вчені-економісти Б.Є. Грабовецький, Г.О. Крамаренко, Є.В. Мних, П.Я. Попович, І.Ф. Прокопенко, Г.Г. Кірейцев, Л.А. Лахтіонова, М.Г. Чумаченко, М.Д. Білик, Ю.С. Цал-Цалко, І.О. Бланк й ін. Питання, пов'язані з фінансовими результатами як аналітичною категорією, піднімалися в дисертаційних дослідженнях українських науковців І.В. Головка, М.І. Гордієнко, Я.В. Лебедзевич, С.О. Кучеркова, І.І. Мельничук, М.Є. Скрипник, І.М. Динько, Т.Р. Фецович та ін.

Аналіз нормативно-правових актів дозволяє стверджувати відсутність єдиного підходу до визначення поняття «прибуток». Зокрема, згідно зі статтею 142 Господарського кодексу України, прибуток (доход) суб'єкта господарювання є показником фінансових результатів його господарської діяльності, що визначається шляхом зменшення суми валового доходу суб'єкта господарювання за певний період на суму валових витрат та суму амортизаційних відрахувань [1].

В Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» прибуток визначається як сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати, а збитки – перевищення суми витрат над сумою доходів, для отримання яких здійснені ці витрати [2].

Міжнародними стандартами фінансової звітності для малих та середніх підприємств введено поняття «результати діяльності», яке трактується як співвідношення доходу та витрат підприємства протягом звітного періоду [3]. У Міжнародних стандартах фінансової звітності фінансовий результат визначається співвідношенням витрат та доходів від реалізації. Витрати обліковуються лише за елементами, що дає змогу визначити в бухгалтерському обліку новостворену вартість і фінансовий результат. Зазначимо, що чистий результат за рік повинен бути тотожним для розрахунку за кожним з варіантів [4].

На основі аналізу наукових джерел і поглядів вчених, можна відмітити, що термін «прибуток» має різне тлумачення, яке постійно доповнювалось і оновлювалось відповідно до тенденцій розвитку економічної теорії. Сучасні підходи до трактування категорії «прибуток» стосуються в основному визначення його як частини доходу від реалізації продукції, форми прояву вартості додаткового продукту, який зі сфери виробництва переходить у сферу обміну, де реалізується.

Таким чином, дослідження та систематизація наукових поглядів щодо трактування категорії «прибуток» та порядку проведення оцінювання фінансових результатів діяльності підприємства дає можливість стверджувати факт відсутності єдиного уніфікованого підходу. Правомірно зробити висновок, що аналіз фінансових результатів діяльності підприємств в умовах нестабільності середовища їх функціонування має бути комплексним процесом, що передбачає застосування цілісної системи методів оцінки ефективності діяльності суб'єктів господарювання.

Прибуток є кінцевим результатом господарської діяльності підприємства та головною метою створення та функціонування суб'єктів господарювання. Для кожного підприємства вкрай важливо слідкувати за рівнем та динамікою прибутку та вживати заходи щодо його максимізації. У зв'язку з цим гостро постає необхідність у проведенні своєчасного та ґрунтовного аналізу фінансових результатів діяльності підприємства з метою виявлення відхилення від планових показників, встановлення основних внутрішніх та зовнішніх чинників негативного впливу на рівень прибутковості, а також виявлення резервів його підвищення. Сучасні аналітики та фінансисти повинні володіти методикою аналізу фінансових результатів.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України, Відомості Верховної Ради України від 16.01.2003 № 436-IV. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
3. Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств (МСФЗ для МСП), виданий Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку зі змінами станом на 1 січня 2012 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_063
4. Міжнародний стандарт фінансової звітності, виданий Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку зі змінами станом на 1 січня 2012 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010
5. Романова Т.В., Даровський Є.О. Чинники, що впливають на збільшення прибутку підприємств України в сучасних умовах. Ефективна економіка. 2015. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3976>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ НА ВИРОБНИЧОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Кіс Дмитро Володимирович

здобувач вищої освіти економічного факультету
Запорізький національний університет, Україна

Науковий керівник: Гринь Вікторія Петрівна

канд.екон.наук, доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування
Запорізький національний університет, Україна

Ефективність бухгалтерського обліку як складної багаторівневої системи залежить не лише від методичного та методологічного забезпечення, але й значною мірою визначається прагматикою бухгалтерського обліку, тобто заходами, що забезпечують практичне функціонування системи реєстрації, групування та узагальнення облікової інформації. У цьому зв'язку дуже важливо знайти найбільш досконалі та економічно виправдані способи і методи організації облікового процесу, які б забезпечували його оптимальне функціонування та подальший розвиток. Проте досягти цього неможливо без чіткої регламентації класифікаційних ознак результатів виробництва продукції, оскільки незважаючи на вагомий внесок вчених у дослідження підходів до групування готової продукції, необхідним є поглиблення цих досліджень, адже між вченими відсутній єдиний підхід до класифікації, що впливає на методичне забезпечення бухгалтерського обліку процесу виробництва продукції. Для ефективної організації бухгалтерського обліку і аналізу на підприємствах, основним видом діяльності яких є виробництво готової продукції, необхідно дослідити підходи до класифікації результатів виробництва.

Бухгалтерський облік процесу виробництва продукції є основною і одночасно найбільш складною ділянкою бухгалтерського обліку на підприємстві. Тому для подальшого її вивчення доцільно розглянути її класифікацію. Класифікація відіграє важливу роль у формуванні процесу виробництва продукції. Як вважають Б.І. Валуєв, Л.П. Горлова та В.В. Муравська, класифікація дає можливість отримати сукупність об'єктивно існуючих угруповань, що розкривають внутрішню структуру формування процесу виробництва продукції та дозволяє створити теоретико-економічну модель системи процесу виробництва продукції.

Для того, щоб правильно визначити собівартість готової продукції, потрібно ідентифікувати наявні результати виробничого процесу та класифікувати їх, оскільки залежно від виду встановлюється подальше використання та відображення в бухгалтерському обліку і аналізі.

Готова продукція – це кінцевий продукт виробничого процесу підприємства, закінчений обробкою на даному підприємстві, що відповідають вимогам стандартів і технічних умов, прийнятих відділом технічного контролю і здані на склад готової продукції. Процес реалізації завершує кругообіг господарських засобів підприємства, що дозволяє йому виконувати зобов'язання перед державним бюджетом, банками по позичках, робітниками та службовцями, постачальниками і відшкодовувати виробничі витрати. Невиконання плану реалізації викликає уповільнення оборотності оборотних коштів, штрафи за невиконання договірних зобов'язань

перед покупцями, затримує платежі, погіршує фінансовий стан підприємства. Правильно прогнозований обсяг реалізації дозволяє підприємству і вірно спланувати суму прибутку. Тому в обліково-аналітичній системі особливе місце займає облік і аналіз готової продукції, її відвантаження і реалізації, у задачі якого входить: систематичний контроль за випуском готової продукції, аналіз стану її запасів; своєчасне і правильне документальне оформлення відвантаженої і відпущеної продукції (робіт, послуг), чітка організація розрахунків з покупцями; контроль за виконанням плану договорів-постачань за обсягом й асортиментом реалізованої продукції; своєчасний і точний розрахунок сум, отриманих за реалізовану продукцію, фактичних витрат на її виробництво і збут, розрахунок сум прибутку [1].

Чіткість розуміння поняття для готової продукції як «результати виробництва» сприяє однозначності виділення об'єктів, які підлягають обліковому відображенню та розвитку методичного підходу такого відображення. За технологічною складністю виділяють простий і складний результати виробництва.

Простий результат виробництва передбачає утворення основної готової продукції, а складний результат виробництва – утворення, окрім основної продукції, ще й супутньої та побічної. За наявності дефектів результат виробництва може бути кондиційним і некондиційним. Кондиційний результат виробництва – це продукція, що відповідає нормативним вимогам і придатна для застосування за призначенням.

За можливістю використання за призначенням результати виробництва поділяються на придатні, умовно-придатні та непридатні. Придатний результат виробництва – це продукція, яка володіє необхідною якістю та може використовуватися за призначенням кондиційної продукції. Умовно-придатний результат виробництва – це продукція, яка може використовуватися за іншим аналогічним призначенням, аніж передбачено для продукції кондиційної. Така умовно-придатна продукція може бути навіть продана споживачам. Непридатний результат виробництва – це продукція, яка не має необхідної якості для використання її за призначенням, тому повинна бути знищена (утилізована) [2].

Отож, готовою продукцією – є продукція цілком придатною та призначеною для продажу, вважають закінчені обробкою вироби, які пройшли випробування, приймання і відповідають технічним вимогам і стандартам. Готова продукція продається в основному через виробничі підприємства або підприємства роздрібної торгівлі. Реалізація готової продукції здійснюється зі складів підприємств — виробників, посередницьких організацій, фірмових магазинів, заготівельних пунктів.

В бухгалтерському обліку готова продукція оцінюється у відповідності до П(С)БО 9 «Запаси» за первісною вартістю, яка визначається згідно з П(С)БО 16 «Витрати». П(С)БО 16 «Витрати» визначає два поняття собівартості готової продукції: собівартість реалізованої продукції та виробнича собівартість продукції [4]. Оцінка готової продукції при її продажі залежить від облікової політики підприємства, в частині оцінки запасів при їх вибутті. При цьому можуть застосовуватися методи, передбачені П(С)БО 9 «Запаси» [3].

В сучасних умовах господарювання обліково-аналітичне забезпечення процесу управління станом і рухом готової продукції та результативності її реалізації набуває особливої актуальності. При цьому однією з основних складових ефективної організації обліку й аналізу готової продукції та її реалізації стає достатній рівень використання облікової інформації з метою оцінювання якісних і кількісних характеристик готової продукції підприємств виноробної галузі з урахуванням специфіки їх діяльності. Вирішення визначених проблем дозволить системі

управління виноробних підприємств ефективно здійснювати бухгалтерський облік та аналіз готової продукції, підвищувати ефективність її виробництва, забезпечувати достатній рівень конкурентоспроможності, підвищуючи загальний економічний потенціал подальшого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручн. [для студ. вищ. навч. закл.] / за ред. Ф.Ф. Бутинця. 6-е вид., перероб. і доп. Житомир: ПП «Рута». 2005. 756 с
2. Петришина Н.С. Проблеми обліку готової продукції та її реалізації / Н.С. Петришина, Р.В. Перун . Наука й економіка. 2014. Вип. 1. С. 49-52.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» (зі змінами та доповненнями). Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999р. № 246.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» – Положення, Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Нужний Олександр Сергійович

здобувач вищої освіти економічного факультету
Запорізький національний університет, Україна

Сіталенко Роман Анатолійович

здобувач вищої освіти економічного факультету
Запорізький національний університет, Україна

Науковий керівник: Гринь Вікторія Петрівна

канд.екон.наук, доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування
Запорізький національний університет, Україна

Розвиток економіки України в сучасних умовах господарювання обумовлює необхідність кардинальних змін в системі організації та ведення бухгалтерського обліку. Основний зміст цих змін полягає в приведенні всіх елементів системи у відповідність з новими економічними реаліями. Даний процес здійснюється комплексом заходів щодо забезпечення адекватності бухгалтерського обліку господарської діяльності підприємств – ринковим перетворенням, які передбачають появу і широке поширення ряду нових аспектів дослідження діяльності підприємств, організацій, установ.

Гострою залишається тема обліку продукції сільськогосподарського виробництва в зв'язку з її особливостями. Перш за все сільськогосподарська продукція є продуктом природного процесу, що обумовлює наявність як основний, так і побічної продукції. Крім того, виробництво в сільському господарстві є сезонним. Також до особливостей більшості підприємств галузі можна віднести територіальну розпорошеність і неоднорідність. Всі ці особливості накладають відбиток на обліковий процес в сільськогосподарських підприємствах взагалі і на облік готової продукції зокрема.

Облік продукції сільськогосподарського виробництва є важким та трудомістким процесом. Однією з причин є те, що в кожному господарстві є великий перелік продукції, що виробляється, як основної, так і побічної. Рух готової продукції дуже неоднорідний.

Огійчук М.Ф. [1] розглядає готову продукцію сільськогосподарського виробництва як продукцію, що одержана від власних рослинницьких, тваринницьких та промислових підрозділів підприємства, яка призначена для продажу на сторону та для іншого невиробничого споживання.

Нормативно-правові акти трактують, що сільськогосподарська продукція – це актив, одержаний в результаті відокремлення від біологічного активу, призначений для продажу, переробки або внутрішньогосподарського споживання [2].

В даний час бухгалтерський облік на підприємствах сільського господарства ведеться, зокрема, з урахуванням:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» [3];
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи»;
3. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 10.01.07 №2 [4];

4. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 29.12.06 №1315 [5].

Для обліку врожаю сільськогосподарських культур використовуються єдині форми первинних документів для всіх типів сільськогосподарських підприємств, які відповідають основним вимогам П(С)БО 9 та П(с)БО 30. Міністерством аграрної політики розроблені та затверджені спеціалізовані реєстри щодо документального оформлення готової продукції, які не використовуються в інших галузях економіки.

Згідно з ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи.

Облік сільськогосподарської продукції ведеться на рахунку 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва». За дебетом рахунку 27 відображається надходження сільськогосподарської продукції за первісною вартістю, за кредитом – списання сільськогосподарської продукції внаслідок продажу або використання для власних потреб.

Згідно з П(С)БО 9 насіннева продукція та урожай від кормових культур що використовуються для висаджування, посіву та відгодівлі тварин безпосередньо в господарстві обліковується на субрахунку 208 «Матеріали сільськогосподарського призначення».

Таким чином, відображення надходження і реалізації готової продукції на підприємствах агропромислового комплексу має свої особливості та нюанси, які, безумовно, слід враховувати в господарській діяльності. Облегшенням обліку продукції сільськогосподарського виробництва є його автоматизація.

Список використаних джерел:

1. Огійчук М.Ф. Бухгалтерський облік на сільськогосподарських підприємствах / М.Ф. Огійчук, В.Я. Плаксієнко, Л.Г. Панченко. Київ: Вища освіта, 2003. 800 с.
2. Біологічні активи: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 18.11.05 №790.
3. Запаси: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20.10.99 №246 зі змінами та доповненнями.
4. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 10.01.07 №2.
5. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 29.12.06 №1315.

СУЧАСНА СТРУКТУРА ФОНДОВОГО РИНКА

Підпригора М.О.

магістр спеціальності «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»

Український державний університет залізничного транспорту, Харків, Україна

Тройнікова О.М.

канд.екон.наук, доц. кафедри фінанси, облік і аудит

Український державний університет залізничного транспорту, Харків, Україна

Ринок цінних паперів або Фондовий ринок є важливою складовою фінансового ринку, який охоплює частину кредитного ринку і повністю ринок інструментів власності. Фондовий ринок виступає засобом забезпечення нормального функціонування всіх галузей економіки.

На сьогоднішній день ринок цінних паперів займає все більший сегмент фінансового ринку, незважаючи на те, що знаходиться на стадії розвитку.

На провадження професійної діяльності з організації торгівлі на фондовому ринку України останнім часом мають п'ять фондових бірж: АТ «Українська біржа»; АТ «Фондова біржа «ПФТС»; ПрАТ «Українська міжбанківська валютна біржа» УМВБ; ПрАТ «Фондова біржа «Перспектива»; [1,2].

Таблиця 1

Обсяг біржових контрактів із цінними паперами на організаторах торгівлі впродовж 2018-2022 рр., млн грн [1,2]

Фондові біржі	2018	2019	2020	2021	2022	2023*
АТ «УкраїнськаБіржа»	20992,16	3840,18	2413,95	13290,61	15416,82	8400,5
АТ «Фондова біржа «ПФТС»	112 518,20	114757,95	131534,53	221543,78	83974,32	149767,8
ПрАТ «УМВБ»	34,94	4,36	6,77	13,12	4,44	-
ІННЕКС	0,49	-	-	-	-	-
ПрАТ «Фондова біржа «Перспектива»	127 324,98	186363,23	201455,17	217113,06	61240,43	97035,0
Усього	260 870,78	304965,73	335410,42	451960,57	160636,02	255203,3

*січень-серпень 2023р

Таблиця 2

Обсяг торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу з розподілом за видом фінансового інструменту протягом січня- листопада 2022 року, млн грн

0	Акція	Акція іноземного емітента	Акція КІФ	Інвестиційний сертифікат	Корпоративна облігація	Облігація внутрішніх державних позик України	Облігація внутрішніх місцевих позик	Облігація зовнішніх державних позик України	Облігація іноземного емітента	Облігація іноземної держави	Облігація підприємства	Ф'ючерсний контракт	Усього
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Січень	8,65	3,00	0,19	0,63	0,00	47171,19	10,82	1447,32	12,12	0,00	134,10	3,70	48791,72
Лютий	12,02	11,21	2,28	0,75	9,47	42112,67	8,68	2255,43	54,58	0,00	120,18	2,17	44589,44
Березень	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1760,47	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1760,47

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Квітень	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	4434,04	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	4434,04
Травень	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	4428,86	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	4428,86
Червень	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2832,93	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2832,93
Липень	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1068,46	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1068,46
Серпень	32,94	74,91	0,01	0,00	0,10	8827,82	17,92	20,61	8,00	0,00	7,47	0,00	8989,77
Вересень	1,92	808,54	0,13	0,00	30,36	8146,12	0,00	0,00	0,00	0,44	5,46	0,00	8992,97
Жовтень	4,38	35,87	0,24	0,06	57,71	4587,00	0,00	2,76	0,00	643,75	0,00	0,00	5331,76
Листопад	2,59	1,06	0,01	0,01	52,64	11792,96	24,11	70,76	0,00	923,52	0,00	0,00	12867,67
Грудень	29,25	2,01	0,03	0,04	47,59	15662,66	0,00	22,42	13,58	728,37	41,98	0,00	16547,93
Усього	91,75	936,60	2,89	1,49	197,88	152825,19	61,53	3819,30	88,28	2296,08	309,19	5,87	160636,02

З таблиці 2 видно, що з лютого 2022 року крім облігацій внутрішніх державних позик України (ОВДП) операції на ринку цінних паперів не велись, це пов'язано з початком війни. 24 лютого 2022 року Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) ввела обмеження на здійснення операцій на ринках капіталу та організованих товарних ринках, щоб протистояти панічним діям, які могли б обвалити ринки та позбавити можливості їхньої повноцінної роботи в майбутньому, зберегти дані та права власності.

Згодом «заморожування» ринків дозволило знайти активи, пов'язані з агресорами — російською федерацією та республікою білорусь, та обмежити можливості таких компаній вести бізнес в Україні.[3]

Через 5 місяців національна комісія з цінних паперів та фондового ринку на підтримку дій Уряду з відновлення економіки зняла майже всі обмеження на здійснення операцій на ринках капіталу та організованих товарних ринках, які були введені 24.02.2022 у зв'язку зі збройним нападом росії на Україну та введенням воєнного стану. [4]

Таблиця 3

Обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі з розподілом за видом фінансового інструменту протягом 2018-2023 року, млн грн

роки	Акція	Облігації підприємств	Облігації внутрішньої державної позики України	Інвестиційний сертифікат	Деривативи	Акції іноземного емітента	Облігації внутрішніх місцевих позик	Облігації іноземної держави	Акції КіФ	Державні деривативи	Облігації зовнішньої державної позики	Облігації іноземного емітента	Опціонний сертифікат	Ф'ючерсні контракти	Фінансовий інструмент	Корпоративні облігації
2018	11216	10267	24647466	272,01	2641	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2019	337,8	8762	295249,5	331,81	209,5	25,68	5,41	44,16	0	0	0	0	0	0	0	0
2020	594,1	927,6	328654	50,85	0	6,95	3856,51	4,09	3,7	2,82	1155,28	71,36	59,82	23,37	0	0
2021	591,1	2395	443756,9	15,74	0	104,16	1916,04	228,1	0,14	0	2784,66	109,44	22,15	37,17	0	0
2022	91,8	309,2	152825,2	1,49	0	936,6	61,53	2296,1	2,89	0	3819,30	88,28	0	5,87	0	197,9
2023*	55,7	73,4	234473,1	2,7	0	6,2	0	17151,8	0,1	0	89,7	121,1	0	0	0	3229,4

*січень-серпень 2023р

Продовж останнього часу на ринку цінних паперів в структурі облігацій внутрішньої державної позики збільшується питома вага військових облігацій - цінні папери, які випускає держава під час воєнного стану. Це (бонд), боргова розписка, яку випускає компанія або держава, щоб покрити дефіцит у бюджеті. [5]

Військові облігації працюють за принципом депозиту, який надається державі. Вони відрізняються від звичайних тим, що кошти з них йдуть на підтримку економіки під час воєнного стану, вони доступні тільки для внутрішнього ринку капіталів. Ці цінні папери мають визначений строк дії, після завершення якого особі повертається сума вкладу разом із відсотками. Згідно джерела [5] За даними Національного банку України, у період з 24 лютого 2022 року до 31 березня 2023 року через випуск ОВДП було залучено близько 400 млрд гривень в еквіваленті, а саме: 263,168 млрд грн, 2,714 млрд дол. США та 1,064 млрд євро.[6]

Список використаних джерел:

1. Інформаційна довідка щодо ринків капіталу України протягом 2018-2022 років (60Kb) URL: https://www.nssmc.gov.ua/news/insights//Admins/AppData/Local/Temp/Richniy_zvit_NKTsPFR_2020_.pdf
2. Інформаційна довідка щодо ринків капіталу України протягом січня - серпень 2023 року (60Kb) URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/>
3. НКЦПФР знімає більшість обмежень для фондового ринку, введених на початку війни URL: <https://finbalance.com.ua/news/nktspr-znima-bilshist-obmezhen-dlya-fondovoho-rinku-vvedenikh-na-pochatku-viyni>
4. Довгоочікуване рішення URL: <https://www.nssmc.gov.ua/dovhoochikuvane-rishennia-nktspr-anonsuie-vidnovlennia-roboty-rynkih-kapitalu-ta-tovarnykh-rynkih/>
5. Військові облігації URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%92%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%96_%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%B3%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97:_%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8_%D1%82%D0%B0_%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%8F%D0%B4%D0%BE%D0%BA_%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F
6. Про військові облігації — від «а» до «я» <https://armyinform.com.ua/2023/05/01/pro-vijskovi-obligacziyi-vid-a-do-ya/>

СЕКЦІЯ IV. МАРКЕТИНГОВА ТА ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

ЦИФРОВА СТРАТЕГІЯ У МАРКЕТИНГОВОМУ УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Євген Олександрович Діденко

ORCID ID: 0009-0001-5189-9568

аспірант

Хмельницький Національний Університет, Україна

Усі галузі господарської діяльності людини відчують відголоси будь яких змін та перетворень. Цифрові технології змінюють світ, призводячи до руйнації одних соціальних груп та утворення нових. Сучасним підприємцям доводиться задумуватись над «цифрою», а отже – здійснювати нові ініціативи та проводити експерименти [3]. Цифровізація, що нині відбувається у бізнес-середовищі вимагає мислити цифровими категоріями, будувати цифрову стратегію не як одну зі стратегій підприємства, а як провідну. На думку, С. Гупти, цифрова трансформація на підприємстві сприяє зміцненню його ядра та формуванню потужного потенціалу у перспективі [2].

На особливу увагу заслуговує проблема реалізації ефективного маркетингового управління підприємством, оскільки таке управління спрямоване на організацію за принципами оптимального використання ресурсів та потенціалу і отримання прибутку завдяки врахуванню інтересів та потреб споживача. Маркетингове управління підприємством вимагає проведення аналізу достовірної інформації щодо стану активів і пасивів виробничої діяльності, а також маркетингового середовища навколо підприємства [4]. Зазначений вид управління вимагає розроблення цифрової стратегії, адже методологія маркетингу є відкритою та складною системою, орієнтованою на ринок.

Цифровою стратегією маркетингового управління підприємством є покроковий детальний план, що сформовано для досягнення конкретної мети завдяки цифровим технологіям.

З метою розроблення цифрової стратегії маркетингового управління підприємством необхідно враховувати такі аспекти, як: галузь діяльності, існуюча бізнес-модель та екосистема. Детальне переосмислення цих складових спричинене високим рівнем конкуренції в епоху цифрових трансформацій, впливом технологічних змін на бізнес-модель та вартість продукції, а екосистема повинна функціонувати задля розвитку інновацій [1].

Основна мета цифрової стратегії маркетингового управління підприємством полягає у підвищенні ефективності та мінімізації усіх можливих витрат. Управлінці-маркетологи зобов'язані проаналізувати: усі можливі цифрові проекти на підприємстві у різноманітних функціях, бізнес-одинацях, брендах; варіанти їх синергії та раціоналізації; процес генерування нових ідей та ініціатив; можливості вбудовування цифрових інновацій у діяльність підприємства. Необхідно усвідомити

один важливий аспект: цифрова стратегія повинна поєднувати елементи традиційної стратегії, оскільки шляхи досягнення мети повинні бути реалістичними та впродовж певного часу.

Отже, можна стверджувати, що цифрова стратегія маркетингового управління підприємством виступає процесом координації цифрових перетворень у ключових сферах діяльності підприємства (бізнес-моделі, цільовій аудиторії, операційних процесах, підвищенні цінності товару тощо).

Список використаних джерел:

1. Ілляшенко С. М. (2011) Сучасні тенденції застосування інтернет-технологій у маркетингу. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. № 4(2). С. 64–74. Вилучено з: <https://cutt.ly/69mebMq>.
2. Гупта С. (2020) Цифрова стратегія. Посібник з переосмислення бізнесу / С. Гупта : пер. з англ. І. Ковалишевої. – К. : Вид. група КМ-Букс. 320 с.
3. Коляденко С. В. (2016) Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні і у світі. *Економіка. Фінанси. Менеджмент*. № 6. С. 106-107. Вилучено з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2016_6_11.
4. Окландер М. А., Романенко О. О. (2015) Специфічні відмінності цифрового маркетингу від Інтернет-маркетингу. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. № 12. С. 362–371. Вилучено з: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2015_12_54.

СЕКЦІЯ V. МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ «КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА» В АСПЕКТІ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ

Тонський Михайло Геннадійович

студент II курсу ОС магістр, спеціальність 073 Менеджмент
Донецький Національний технічний університет, м. Луцьк, Україна

Мізіна Олена Вікторівна

ORCID ID: 0000-0002-2022-3071

канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри управління і фінансово-економічної безпеки
Донецький Національний технічний університет, м. Луцьк, Україна

Однією з найбільш важливих функцій менеджменту як практичної управлінської діяльності в ринкових умовах є управління конкурентоспроможністю. Саме підтримка необхідного рівня конкурентоспроможності (на внутрішньому та міжнародних ринках) є основою успішного господарювання, забезпечує можливості адекватно реагувати на тиск з боку гравців ринку. Але, щоб вірно визначати напрями та завдання відповідної діяльності, слід чітко уявляти сутність поняття «конкурентоспроможність»

Найчастіше розглядають три рівні управління конкурентоспроможністю, ідею про існування яких висунув ще М.Портер [1] (див. рис. 1):

Мікрорівень	Мезорівень	Макрорівень
Управління конкурентоспроможністю підприємств (товарів)	Управління конкурентоспроможністю кластерів (галузей)	Управління конкурентоспроможністю територій (країн, регіонів)

Рис. 1. Рівні управління конкурентоспроможністю

Базовою одиницею в дослідженнях дуже часто виявляється категорія «конкурентоспроможність підприємства (фірми)». Але, нажаль, на сьогодні не існує згоди щодо єдиного її трактування. За М. Портером конкурентоспроможність підприємства визначається порівняльними перевагами, які воно має відносно інших фірм, або хоча би його здатністю перебувати на одному рівні з подібними конкуруючими суб'єктами ринку [1, с. 76]. Таке визначення не завжди виявляється достатньо повним, оскільки мета майже кожного підприємства - отримання максимального прибутку. Конкурентоспроможність фірм, очевидно, більш

багаторівневе поняття й ця багаторівневність визначає необхідність оцінки різних функціональних сфер діяльності (фінансів, виробництва, кадрової складової та ін.) та впливу зовнішнього середовища. Окремі автори не достатньо обґрунтовано зводять конкурентоспроможність до ефективного використання власних та позикових ресурсів в умовах вільного ринку та вважають фінансову складову її основою, але таке обмежене розуміння даної категорії значно скорочує перелік практичного інструментарію управління конкурентоспроможністю.

На думку С. Ярошенко індикаторами конкурентоспроможності підприємства є його можливості, завдяки більш ефективним стратегіям, довгий час мати власні переваги на ринку, прибутково функціонувати на ньому впродовж довгострокового періоду та мати такий прибуток, який дозволяє у достатньому ступені заохочувати працівників, модернізувати виробництво, підвищувати (підтримувати) якість продукції [2]. Такий підхід виявляється більш зваженим, але потребує подальшого визначення факторів, які саме визначають конкурентну перевагу на ринку.

Взагалі, слід звернути увагу на те, що сутність конкурентоспроможності не можна зводити лише до можливостей отримання певного прибутку. Так, за думкою, викладеною в роботі [3, с. 532], сутність конкурентоспроможності полягає в можливості отримання прибутку, розмір якого достатній для простого (або/чи розширеного) відтворення виробництва, покращення параметрів товару, мотивації праці. Але, очевидно, що простий перерозподіл отриманих коштів зовсім не визначає комплексне поняття конкурентоспроможності.

Так само не можна обмежити поняття конкурентоспроможності підприємства його здатністю виробляти конкурентоспроможну продукцію або здатністю задовольняти потреби споживача за допомогою виробництва товарів, що за своїми параметрами перевершують конкурентів. Авторські пропозиції такого роду ігнорують комплексну сутність даного поняття та очевидний факт, що конкурентоспроможність підприємства визначається не лише конкурентоспроможністю його товарів/послуг. Хоча, при оцінці конкурентоспроможності не слід залишати осторонь факт, що в умовах відсутності попиту на продукцію фірми, вона не може бути конкурентоспроможною (тимчасовий попит, створений завдяки використанню демпінгових цін і т.п., не можна вважати фактором конкурентоспроможності).

Конкурентоспроможність підприємства – це багаторівнева та комплексна характеристика, що повинна включати оцінку широкого кола складових його діяльності (забезпеченість ресурсами, фінансові результати, виробничий та інтелектуальний потенціал та інше) та зв'язків, що складаються в його зовнішньому та внутрішньому середовищах в даний час та майбутньому. З цієї точки зору досить коректним виглядає визначення, надане В. Г. Шинкаренком та А. С. Бондаренком, що конкурентоспроможність – це «динамічна характеристика здібностей підприємства адаптуватись до змін зовнішнього середовища і забезпечувати при цьому поставлений рівень конкурентних переваг» [4, с.14].

Вирішуючи певні завдання управління конкурентоспроможністю, звичайно не можна одночасно охопити всі її аспекти, а слід зосередитися на окремих з них. Але, в будь-якому випадку, слід враховувати деякі основні положення (див. рис. 2), які необхідно покласти в основу побудови управлінських процесів та використання відповідного інструментарію (починаючи з обґрунтування стратегій й до формування комплексу маркетингу 4P)

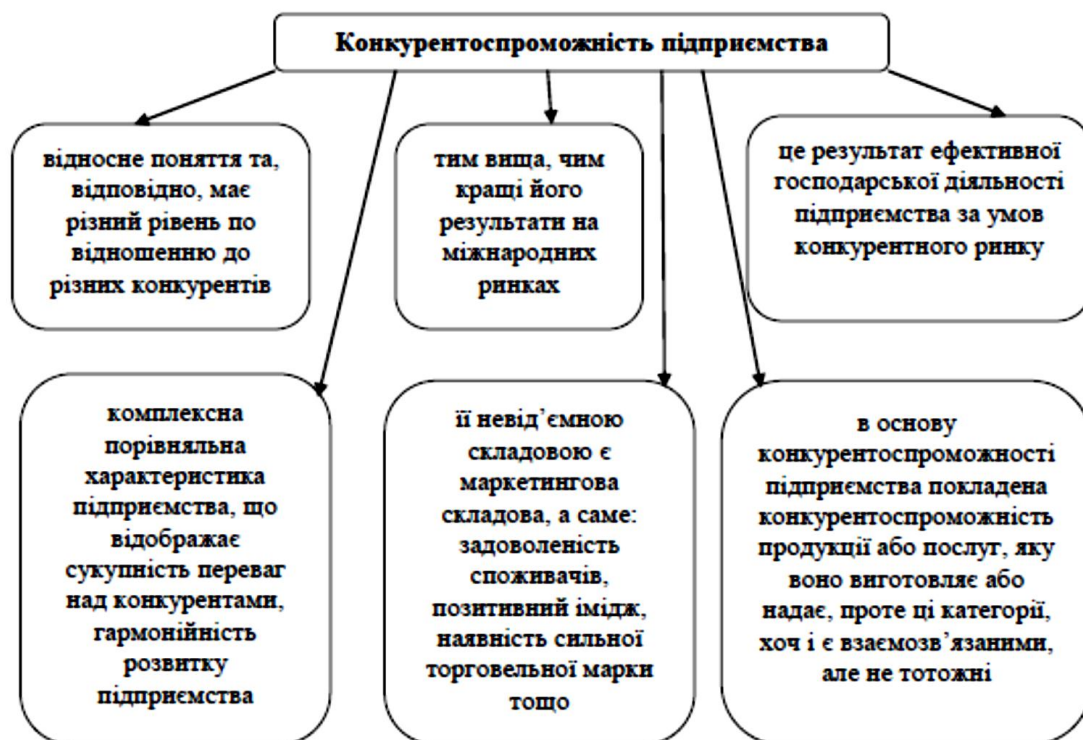

Рис 2. Основні положення щодо конкурентоспроможності підприємства

Розроблено авторами на основі [1-4]

Висновки. Конкурентоспроможність підприємства має забезпечуватися високим рівнем виробничої діяльності (за рахунок кваліфікованого персоналу, сучасного устаткування і т.д.), а також внаслідок ефективного маркетингового управління, що спрямовано на завоювання та утримання власної ринкової ніші.

Це дозволяє поєднати як важливість врахування процесів й факторів внутрішнього середовища, так і важливість адаптації до зміни зовнішніх умов, приведення свого внутрішнього середовища у відповідність до них.

Список використаних джерел:

1. Porter M. E. Competitive Advantage of Nations. New York: Free Press, 1990. 426 p.
2. Ярошенко С.П. Принципи конкурентоздатності сфери матеріального виробництва. *Регіональні перспективи*. 1998. № 1(2). С. 37-39.
3. Основи аграрного підприємництва: наукове видання / П. Т. Саблук та ін. ; за ред. М. Й. Маліка. Київ, 2000. 582 с.
4. Шинкаренко В. Г., Бондаренко А. С. Управление конкурентоспособностью предприятия. Харьков: Изд-во ХНАДУ, 2003. 186 с.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ РІК НАВИЧОК: СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ

Юрій Баланюк

ORCID ID: 0000-0001-5677-1785

кандидат технічних наук, доцент

Національне агентство кваліфікацій, Україна

Тетяна Семигіна

ORCID ID: 0000-0001-5677-1785

докторка політичних наук, професорка

Національне агентство кваліфікацій, Україна

Богдан Моркляник

ORCID ID: 0009-0000-6564-6804

доктор технічних наук, професор

Національне агентство кваліфікацій, Україна

Вступ. Європейська комісія офіційно оголосила 2023-й рік Європейським роком навичок (European Year of Skills). Ця ініціатива, яка стартувала 9 травня 2023 року і триватиме до травня 2024 року, має на меті привернути увагу до важливості опанування сучасних умінь та навичок, вдосконалення професійної освіти, розв'язання гострої проблеми дефіциту кадрів у деяких регіонах чи галузях [3]. Власне, це радше рік умінь та навичок, адже англійське слово «skills» перекладається як «уміння та навички», проте з метою популяризації європейської ініціативи в українському публічному дискурсі використовують її спрощену назву.

У цій роботі окреслено пріоритети Європейського року навичок як загальноєвропейської ініціативи, що стосується розвитку ринку праці та пошуку нових підходів до організації навчання впродовж життя, а також обговорено деякі виклики, пов'язані із реалізацією цієї ініціативи в Україні.

Основна частина. Ідея Європейського року навичок тісно пов'язана з документом «Європейські пріоритети щодо умінь та навичок (European Skills Agenda)», ухваленим Європейською Комісією у 2020 році. Частиною цієї важливої стратегії є «Пакт про уміння та навички» (Pact for Skills), спільна модель залучення до розвитку умінь та навичок у Європі [1].

Європейська Комісія спрямувала свою увагу на підтримку справедливого і стійкого відновлення та досягнення амбіцій щодо «зеленого» і цифрового переходів в економіці («подвійний перехід»), реалізації стратегій ЄС для промисловості, а також малого і середнього бізнесу. Комісія запросила компанії, громадські та приватні організації, національні, регіональні та місцеві органи влади, соціальних партнерів, суб'єктів освітньої діяльності, служби зайнятості та інші організації об'єднати зусилля та вжити конкретні заходи для підвищення кваліфікації та перекваліфікації людей в країнах ЄС. Зокрема, Комісія закликає національні, регіональні та місцеві органи влади, компанії та заклади взяти на себе зобов'язання інвестувати у формальне та неформальне навчання для всіх людей працездатного віку.

Одним із таких широкомасштабних заходів і став Європейський рік навичок. Аналіз документів Європейської Комісії [2, 3] засвідчує, що впровадження цієї ініціативи повинно відбуватися у співпраці Європейської Комісії з Європейським

парламентом, державами-членами ЄС, соціальними партнерами, службами зайнятості, торгово-промисловими палатами, закладами та установами освіти та професійної підготовки, працівниками та компаніями.

Ключовою ідеєю загальноєвропейської ініціативи є просування розвитку нових навичок і умінь на місцях, з основним акцентом на поліпшенні компетентностей дорослих осіб. Крім того, визначено ключові пріоритети Європейського року навичок:

1. Сприяння ефективним і сталим інвестиціям в освіту, навчання та підвищення кваліфікації.
2. Забезпечення відповідності умінь та навичок потребам ринку праці, включаючи співпрацю з соціальними партнерами та компаніями.
3. Узгодження амбіцій та навичок осіб із можливостями на ринку праці, особливо в умовах «зеленого» та цифрового переходу та економічного відновлення.
4. Залучення фахівців та обдарованих осіб із країн, які не є членами Європейського Союзу, зокрема, через розширення можливостей для навчання та мобільності, а також сприяння визнанню кваліфікацій.

Ці пріоритети визначають основні напрямки дій для досягнення цілей Європейського року навичок та сприяння розвитку навичок у Європі. Наразі європейські політики вважають, що Європейський рік навичок надасть новий імпульс для досягнення соціальних цілей Європейського Союзу до 2030 року. Зокрема, вони сподіваються, що щонайменше 60% дорослого населення буде проходити навчання щороку, а не менше ніж 78% знайде роботу.

Ця ініціатива також сприятиме досягненню цілей, визначених у рамках «Цифрового компаса» до 2030 року, включаючи мету мати щонайменше 80% дорослого населення з базовими цифровими навичками та 20 мільйонів працевлаштованих фахівців у галузі інформаційних технологій (ІКТ) у Європейському Союзі.

У державах Східного партнерства, зокрема в Україні, Європейський Союз також активно реалізовує широкий спектр проєктів, програм та ініціатив, спрямованих на розвиток навичок. Ця діяльність сприяє сталому зростанню, розвитку інновацій та конкурентоспроможності, особливо в контексті «зеленого» та цифрового переходу. Ініціатива спрямована на створення сталої системи підвищення кваліфікації для працівників, дозволяючи їм навчатися та вдосконалювати свої уміння і навички без великих перерв у роботі. Це сприяє розвитку гнучкого та адаптивного підходу до навчання на робочому місці, що актуально в умовах швидкої зміни технологій та вимог ринку [2, 3].

Для України ця ініціатива має особливе значення. Ситуація на ринку праці є складною і має чимало викликів. Повномасштабне вторгнення та окупація частини української території, внутрішня та зовнішня міграція, економічна криза та скорочення кількості робочих місць, потреба в пошуку нової зайнятості та потреба у перекваліфікації – ці та інші чинники зумовлюють потребу у розвитку нових форм навчання дорослих людей, передовсім неформального навчання та визнання результатів такого навчання.

Для цього держава має виразно заявити про пріоритети свої політики щодо кваліфікацій та компетентностей, які потрібні зараз та для подальшої відбудови України. Адже зараз вітчизняній політиці щодо професійних кваліфікацій бракує такої визначеності й конкретних цілей [4, 5], що відповідають як загальноєвропейському порядку денному, так і запитам вітчизняного ринку праці, котрий переживає карколомні метаморфози, зокрема, й технологічні.

У будь-якому разі роботодавці повинні мати можливість брати активну участь у розвитку освітніх програм, адаптуючи їх до власних потреб та вимог ринку праці. Це сприятиме ефективному узгодженню навчання та потреб бізнесу, а також зменшенню дефіциту кваліфікованих кадрів у важливих секторах економіки. Вдумлива та послідовна інтеграція нових навичок, зокрема цифрових [7] та екологічних, «зелених» [6], а також організація навчання на робочому місці може допомогти українським компаніям підвищити ефективність та конкурентоспроможність, оскільки їх працівники будуть мати доступ до актуальних знань та навичок, необхідних для роботи в умовах швидкого технологічного розвитку та перебудови економіки. Важливе завдання – мотивування підприємств, компаній та організацій до інвестицій у навчання та підвищення кваліфікації для опанування працівниками сучасних умінь та навичок.

Висновки. Європейський рік навичок має стратегічне значення для сприяння конкурентоспроможності та сталому розвитку країн-членів ЄС. Ця ініціатива спрямована на досягнення цілей щодо «зеленого» та цифрового переходу, а також насичення ринку праці кваліфікованими спеціалістами.

Для України ця ініціатива важлива тим, що вона дає поштовх осмислити важливість розвитку умінь та навичок дорослих людей, розгортання неформальної освіти та осучаснення формальної в умовах війни, складних економічних та соціальних викликів. Підтримка та розвиток навичок дорослих у формі неформального навчання та навчання на робочому місці є стратегічними для забезпечення ефективного ринку праці та реалізації «зелених» та цифрових технологій.

Загалом, Європейський рік навичок можна схарактеризувати як значущу ініціативу для зміцнення конкурентоспроможності та суспільного розвитку у Європі, а також для подолання викликів, перед якими стоїть Україна.

Список використаних джерел:

1. European Commission (2020). *Commission presents European Skills Agenda for sustainable competitiveness, social fairness and resilience*. <https://bit.ly/3M0dCcu>
2. European Commission (2022). *Proposal for a Decision of The European Parliament and of The Council on a European Year of Skills 2023*. <https://bit.ly/45oXQP3>
3. European Union (2023). *Welcome to the European Year of Skills*. https://year-of-skills.europa.eu/about_en
4. Семигіна, Т. В. & Баланюк, Ю. В. (2020). Розвиток в Україні механізмів державного регулювання системи професійних кваліфікацій. *The system of public administration in the context of decentralization of power* (pp. 129-146). Riga : Baltija Publishing.
5. Семигіна, Т. & Гайдук, І. (2022). Оцінювання державної політики щодо кваліфікацій: проблемні питання. *Розвиток наукової думки постіндустріального суспільства: сучасний дискурс: II Міжнар. наук. конф.* (с. 88-92). Вінниця: Європейська наукова платформа.
6. Семигіна, Т. & Маркевич, Н. (2022). «Зелені» компетентності та «зелені» навички: огляд міжнародного досвіду. *Grail of science*. 16, 400-406.
7. Семигіна Т. В. & Федюк, В. В. (2022). Цифрова компетентність як інструмент регулювання ринку праці. *Економіка та суспільство*, 40. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1476>

ЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В РОЗРІЗІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ДЕРЖАВИ

В. О. Судак

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Держаний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

Науковий керівник: М. А. Іщук

старший викладач,
кафедра митної справи та товарознавства
Держаний податковий університет, м. Ірпінь, Україна

Глобалізація світової економіки та членство України у Світовій організації торгівлі сприяли зростанню значущості митного регулювання як одного з основних елементів державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності. Виникнення глобальної економіки було б неможливим без розвитку митних процедур, які дозволили представникам бізнесу повною мірою скористатися перевагами торговельної політики та певними пільгами. Крім цього, без стандартизованої товарної номенклатури та митної зовнішньоторговельної статистики органи влади та бізнес не мали б критично важливої інформації для прийняття рішень. Митна система є однією з найбільш багатопрофільних у державі і виступає є ключовим суб'єктом у боротьбі з усіма формами нелегальних торговельних потоків.

Митна справа в Україні охоплює встановлення «...порядку та організацію переміщення через митний кордон України товарів і предметів, обкладання митом, оформлення, здійснення контролю та інших заходів щодо реалізації митної політики в Україні» [1]. Тенденції, що формуються у сучасній світовій економіці та загальні економічні чинники зумовлюють діяльність митної служби України. Митні відносини істотно впливають на «...характер міжнародних економічних відносин, а митна політика є могутнім інструментом регулювання зовнішньоекономічної діяльності та підтримки балансу інтересів країн світової спільноти» [2].

Виходячи з цього, стратегічним завданням митної служби України є збільшення рівня економічної безпеки країни, створення сприятливих умов для залучення інвестицій в економіку держави, забезпечення повного надходження доходів до бюджету, захисті інтересів вітчизняних виробників. Не залишається поза увагою охорона інтелектуальної власності та максимальна підтримка зовнішньоторговельної діяльності шляхом підвищення ефективності та якості митного регулювання.

Одна з основних задач митних органів – «протидія незаконному переміщенню товарів через митний кордон України» [3], забезпечуючи таким чином економічну безпеку країни. Мета сучасної митної політики – гарантувати ефективне використання інструментів митного контролю задля регулювання товарообігу на митній території; захищати вітчизняний ринок, тим самим стимулюючи розвиток національної економіки. Доходи Державного бюджету, як відомо, більшою мірою формуються шляхом збору податків та іншими фінансовими внесками від суб'єктів господарювання, як всередині країни, так і за її межами. Податкова та митна політика фактично є ключовим елементом у забезпеченні фінансової стабільності держави та реалізації її можливостей для розвитку.

Базуючись на опрацьованих джерелах, функції митної політики держави можна охарактеризувати наступними елементами:

- фінансовий, мета якого – наповнення Державного бюджету шляхом надходжень від стягнення мита, податку на додану вартість, акцизного збору;
- економіко-регуляторний, що охоплює вплив зі сторони держави на зовнішньоекономічну діяльність шляхом тарифного та нетарифного регулювання з метою захисту національних інтересів та державної економічної політики. Своєю чергою тарифне регулювання включає ставки мита; серед нетарифного – сертифікати, ліцензії, дозволи, стандарти, квоти;
- захисний, який охоплює захист внутрішнього ринку та інтересів споживачів, захист інтелектуальної власності, боротьбу з контрабандою та порушеннями митних правил;
- контрольно-організаційний, мета якого – встановлення та забезпечення умов і порядків перетину товарів та транспортних засобів митного кордону, проведення митного контролю та митного оформлення, перевірка переміщення товарів та транспортних засобів на предмет законності;
- інформаційно-статистичний, спрямування якого – збір, зберігання та обмін інформацією щодо результатів митного контролю та митного оформлення, дослідження та аналізування можливих митних ризиків;
- міжнародно-політичний, який забезпечує впровадження міжнародно-інтеграційного прогресу, виконання міжнародно-правових заходів, та сприяє розвитку міжнародного митного співробітництва.

З огляду на широкий спектр функцій митної політики, стає очевидним, що більшість її функцій безпосередньо впливають на наповнення Державного бюджету, що забезпечує фінансування потреб для забезпечення економічного зростання країни.

Висновки: враховуючи вищенаведені аргументи, що базуються на опрацьованих джерелах, можна стверджувати, що реалізація грамотно сформованої митної політики стає підґрунтям для економічного зростання країни та можливостей її діяльності. Через збір мит та податків на митних кордонах, боротьбу з контрабандою та уникненням сплати мита, регулювання ставок митних тарифів, а також впливаючи на міжнародні торгові угоди, митна політика відіграє ключову роль у формуванні дохідної частини Державного бюджету що стає підґрунтям для підвищення економічного рівня країни.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України: закон України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. [Електронний ресурс] - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
2. Гребельник О. П. Митна справа. Підручник. 5-те вид. оновл. та доповн. / О. П. Гребельник. – К.: Центр учбової літератури, 2017. – 400 с
3. Федотов О. П. Організація митного контролю : навчально-методичний посібник (для студентів денної та заочної форми навчання); кафедра морського та митного права. - Одеса : НУ "ОЮА", 2020

МЕТОДОЛОГІЯ ОЦІНЮВАННЯ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Грига Іван Іванович

магістр кафедри менеджменту та соціально-гуманітарних дисциплін
Львівська філія Європейського Університету, Україна

Гункевич Маріанна Богуславівна

канд. екон. наук,
завідувач кафедри менеджменту та соціально-гуманітарних дисциплін
Львівська філія Європейського Університету, Україна

Оцінювання персоналу – це цілеспрямований процес встановлення відповідності якісних характеристик персоналу вимогам посади або робочого місця [1]. Система оцінювання кадрового забезпечення складається із чотирьох блоків:

- 1) зміст оцінки – об'єкти аналізу, поведінка, конкретні здібності працівника чи результати його діяльності;
- 2) критерії оцінки, які мають бути чіткими, прозорими, зрозумілими, однозначними та відкритими для працівників;
- 3) способи, методи та інструменти оцінки персоналу;
- 4) процедура оцінювання, під час якої визначається періодичність, порядок, місце та суб'єкти, технічні засоби, тощо.

Одним із ключових факторів у цьому переліку є методи оцінювання кадрового забезпечення. На нашу думку, варто виділити загальні та спеціальні методи оцінки. До першої групи, тобто до загальних, можна віднести наступні методи:

- 1) описовий метод – той, хто проводить оцінку описує позитивні та негативні характеристики працівника чи групи працівників;
- 2) ранжування – формується система показників оцінки персоналу, під час реалізації якої працівники атестуються за системою балів і кожному присвоюється певна їх кількість та встановлюється відповідний ранг;
- 3) нормативний метод – здійснюється на основі порівняння результатів діяльності працівників із встановленими кількісними, вартісними або часовими нормами [2];
- 4) моделювання – певна ситуація, в якій працівник має знайти вирішення складної проблеми та проявити себе, найкраще підходить для оцінювання претендентів на керівні посади або тих працівників, які обійняли їх нещодавно;
- 5) анкетування – формується набір запитань різного роду, на основі яких виявляють як професійні, так і особисті якості працівників;
- 6) тестування – універсальний метод менеджменту, який популярний через свою простоту та зручність, особливо тепер, коли сучасні технології дозволяють автоматизувати цей процес і спростити отримання результатів;
- 7) інтерв'ю – часто працівникам пропонується самим взяти інтерв'ю у своїх колег та оцінити такі характеристики працівників як очікування від роботи та задоволеність нею, інтелектуальні характеристики персоналу, особисті потреби та інтереси, характер і особливості темпераменту та ін. [3].

- 8) експертний метод – проводиться групою кваліфікованих експертів, які можуть використовувати комплекс різних методів та способів на власний розсуд, а по

завершенні оцінювання формують власні рекомендації щодо працівників та подають їх на розгляд керівництва.

Крім загальних методів оцінювання кадрового забезпечення, керівництво організації також може використовувати й спеціальні методи оцінки, приклади яких наведені у табл. 1.

Таблиця 1

Спеціальні методи оцінювання кадрового забезпечення підприємства

№	Метод	Пояснення
1	Метод «360 градусів»	Працівника оцінюють зі всіх сторін, спілкуючись з ним, його колегами, підлеглими (за наявності), клієнтами. За результатами оцінки формується програма індивідуального розвитку фахівців та ключових кадрів.
2	Метод незалежних суддів	Подібно до експертного методу, оцінку здійснюють незалежні члени комісії, які проводять співбесіди у стилі перехресного допиту.
3	«Центр оцінки»	Комплексна оцінка працівників за різними професійними та особистими якостями. Тут поєднано збір даних про персонал з метою безпосереднього їх оцінювання та стратегічне бачення розвитку підприємства.
4	Ділові ігри	Подібно до моделювання, працівника оцінюють у певній ситуації, тільки в цьому випадку вона змодельована більш штучно, часто це імітаційні розвиваючі ігри в електронній формі, можуть бути на час, щоб визначити оперативність реакцій працівників.
5	Управління за цілями	Спочатку керівник ставить перед працівником певні цілі на конкретний термін і в процесі його діяльності моніторить їх досягнення
6	Управління досягненнями	Інтегрована система різних методик оцінки персоналу, яка зводиться до оцінки радше результатів діяльності працівника, а вже потім вивчення його якостей.

Примітка: складено авторами на основі [1]

І загальні, і спеціальні методи оцінювання персоналу використовуються з однаковою метою – налагодити ефективне управління кадровим забезпеченням підприємства у довгостроковій перспективі. Компанія не може претендувати на тривале успішне функціонування, якщо не займатиметься стратегічним плануванням своєї діяльності, а саме персонал є ключовим елементом для цього. Оцінювання працівників є необхідним і дозволяє керівництву водночас спостерігати за поточною активністю та діяльністю співробітників, а також своєчасно виявляти можливості для їхнього розвитку.

Список використаних джерел:

1. Дідур К. М. Сучасні методи оцінки персоналу. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=776> (дата звернення: 05.10.2023).
2. Балабанова Л. В., Балабанова О. В., Сардак О. В. Управління персоналом: Навч. посібник. К.: Професіонал, 2006. – 512 с.
3. Федулова Л. І., Сокирник І. В., Стадник В. В., Йохна М. А., Новикова О. С., Рясних Є. Г. Менеджмент організацій: Підручник. К.: Либідь, 2004. – 448 с.

СЕКЦІЯ VI. МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

ГЕОПОЛІТИЧНА ОБСТАНОВКА НА ПІВДЕННОМУ КАВКАЗІ

Гольцов Андрій Геннадійович

доктор політичних наук,

доцент кафедри філософії та міжнародної комунікації

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Південний Кавказ обіймає дуже вигідне стратегічне положення між Чорноморським та Каспійським басейнами на транзитних шляхах між Сходом та Заходом. На його теренах виникали, розвивалися та зникали давні та середньовічні держави. Південний Кавказ багаторазово ставав ареною боротьби між могутніми зовнішніми геополітичними акторами, що розділяли між собою землі субрегіону. Спадщиною історичного минулого є досить строкатий етнічний склад населення країн Південного Кавказу. Кожен з народів має свій історичний розвиток, володіє унікальною культурою. На теренах субрегіону наявні поклади енергоносіїв (в Азербайджані), а також інших корисних копалин. Значні перспективи мають сільське господарство, обробна промисловість, туризм та інші галузі економіки. З геоекономічного погляду, важливість Південного Кавказу полягає також у тому, що він постає в якості сполучної ланки в транзиті енергоносіїв з Прикаспійського регіону до Європи.

Російська імперія розпочала експансію до субрегіону наприкінці XVIII ст. і приєднала Закавказзя в XIX ст. внаслідок успішного оволодіння землями, що належали Османській імперії та Персії. Після руйнації імперської та республіканської Росії на теренах Південного Кавказу постали три нові держави – Грузія, Вірменія та Азербайджан. Проте в 1920-1921 рр. Червона армія завоювала усі три республіки, які були проголошені радянськими. Створені в сталінські часи на теренах Південного Кавказу геополітичні конфігурації та національна політика «центру» призвели до поглиблення цілої низки міжетнічних суперечностей, які за умов тоталітарної системи ретельно приховувалися. Проте суперечності між народами (зокрема, вірмено-азербайджанські) у Закавказзі все одно зберігалися – у «сплячому» стані.

Наприкінці 1980-рр. спалахнув нагірнокарабаський конфлікт між вірменською та азербайджанською спільнотами, врегулювати який радянське керівництво виявилось неспроможним. Під час розпаду СРСР та становлення нових незалежних держав окремі осередки міжетнічних суперечностей перетворилися на вогнища конфліктів. Так, у Грузії спалахнули грузинсько-абхазький та грузинсько-осетинський збройні конфлікти. РФ підтримала тамтешніх сепаратистів, і російські «миротворці» забезпечили існування неконтрольованих грузинською владою Абхазії та Південній Осетії. У першій половині 1990-х рр. на теренах Грузії та Азербайджану точилися збройні конфлікти між політичними угрупованнями, що можуть бути кваліфіковані як громадянські війни. Збройний конфлікт між Вірменією та Азербайджаном призвів до відторгнення від останнього Нагірного Карабаху та ще низки суміжних територій. Припинення воєнних дій відбулося лише в 1994 р. Таким чином, у субрегіоні утворилися ареали трьох «заморожених» конфліктів.

У 2008 р. внаслідок перемоги РФ у воєнному конфлікті з Грузією було закріплено незаконне відторгнення від неї Абхазії та Південної Осетії. З погляду Р. Асмуса, першопричиною збройного конфлікту в серпні 2008 р. стало прагнення Грузії розірвати квазіколоніальні відносини з Москвою та стати частиною демократичного Заходу [3, р. 216].

Загалом протягом трьох десятиліть незалежного розвитку держав Південного Кавказу геополітичний порядок на теренах субрегіону схарактеризувався як «конфронтаційний» [1]. Геополітична конфронтація між РФ та Грузією останніми роками суттєво послабилася, стала проявлятися тенденція до поступового пом'якшення двосторонніх відносин. На теренах субрегіону наявні два геополітичні плацдарми РФ – квазідержави Абхазія та Південна Осетія. Вірменія залишається російським союзником (по ОДКБ та ЄАЕС). Вісь геополітичної конфронтації «Вірменія–Азербайджан» залишалася актуальною. У 2020 р. Вірменія зазнала поразки у війні з Азербайджаном, який відвоював втрачені в 1994 р. райони своєї країни й повернув контроль над Нагірним Карабахом. Росія намагалася скористатися ситуацією й посилити свій вплив у субрегіоні, виступивши головним «миротворцем». Однак, насправді внаслідок названої війни на теренах субрегіону посилила свій вплив Туреччина.

РФ фактично позиціонує себе в якості геополітичної спадкоємиці СРСР та навіть Російської імперії й досі розцінює Південнокавказький субрегіон як сферу своїх «привілейованих» інтересів. Вона має на теренах Південного Кавказу довгострокові геостратегічні цілі та інтереси й намагається проводити тут досить активну геополітику. Стратегічно вагома роль субрегіону для Росії визначається ще й тим, що він безпосередньо прилягає до найбільш складної в етнополітичному плані частини РФ – Північного Кавказу. Також субрегіон важливий для РФ з погляду реалізації перспективних геоекономічних проєктів у форматі «Північ – Південь». Коли Росія в 2014 р. протиправно анексувала Крим, це негативно позначилося на стабільності ситуації в усьому Чорноморсько-Каспійському регіоні. Сучасне протистояння між «Заходом» і РФ через агресію останньої проти України відображається й на ситуації в Південнокавказькому субрегіоні.

З військово-стратегічного погляду, домінування на Південному Кавказі надавало би РФ потенційну можливість тримати під контролем східну частину Чорноморського басейну і західну – Каспійського. Через Південнокавказький субрегіон пролягає сухопутний шлях з Росії до вельми важливого для забезпечення її нинішніх геополітичних та геоекономічних інтересів Великого Близького Сходу. Отже, субрегіон відіграє для Кремля вагомий роль з погляду його трансрегіональної стратегії у всій «Великій Євразії».

Протягом постбіполярного періоду США та інші «західні» держави активно розвивали відносини з південнокавказькими країнами, намагалися сприяти врегулюванню воєнно-політичних конфліктів та проведенню демократичних та ринкових реформ. Сполучені Штати відігравали роль одного з головних зовнішніх «гравців» у субрегіоні, були заінтересовані в «Кавказькому коридорі» для виходу до Каспійського басейну та Центральної Азії, виступали активним супротивником російської експансії. За висновками американських експертів, у США залишаються серйозні військові та економічні інтереси на Південному Кавказі, але вони не є «життєво важливими» [4]. У зовнішній політиці США часів президентства Д. Трампа значення Південнокавказького субрегіону зазнало зменшення. Проте для США неприйнятний геополітичний відступ з Південного Кавказу – Америці доцільно посилити свої геополітичні та геоекономічні позиції в субрегіоні.

Країни ЄС мають на теренах Південного Кавказу геополітичні та, особливо, геоекономічні інтереси. При започаткуванні в 2009 р. «Східного партнерства» усім трьом країнам було запропоновано взяти в ньому участь. Політика ЄС щодо розвитку співпраці з Грузією, Вірменією та Азербайджаном загалом принесла деякі позитивні результати, але їх не варто переоцінювати.

Для регіональної держави Туреччини Південний Кавказ постає як важливий вектор її геостратегії. Туреччина є членом НАТО – військово-політичним союзником «Заходу», проте у відносинах із країнами навколишніх регіонів та субрегіонів дбає насамперед про забезпечення власних геополітичних інтересів. Маючи кордони з Грузією та Вірменією й вихід до Нахічеванського ексклаву Азербайджану, Туреччина спроможна безпосередньо впливати на геополітичну та геоекономічну ситуацію в субрегіоні. Вона заінтересована у всебічній підтримці тюркського Азербайджану, реалізації транзитних транспортно-енергетичних проєктів, вигідних інвестиціях до економік Азербайджану та Грузії. Специфічний геополітичний інтерес Туреччини проявляє до співпраці з невизнаною Абхазією. Туреччина надала суттєву допомогу своєму союзнику Азербайджану під час його війни з Вірменією в 2020 р. Взагалі спостерігається тенденція до посилення геополітичної ролі Туреччини в субрегіоні.

Іран також має свої геополітичні та геоекономічні інтереси в Південнокавказькому субрегіоні. Зокрема, він виявляє неабиякий інтерес до проєктів транспортування енергоносіїв до Європи через Південний Кавказ. До речі, під час вірмено-азербайджанського конфлікту на початку 1990-х рр. Іран пропускав до Вірменії вантажі через свою територію. Іран постає геополітичним конкурентом Туреччини на Великому Близькому Сході. Уважається за можливе певне посилення ролі Ірану на теренах Південного Кавказу. Росія, у принципі, може погодитися на деяке посилення субрегіональних позицій свого партнера Ірану, зокрема задля ускладнення на свою користь балансу із Заходом та Туреччиною.

Південний Кавказ потрапляє в орбіту інтересів Китаю при реалізації його трансрегіонального проєкту «Один пояс, один шлях». Йде приплив китайських інвестицій до країн субрегіону, зросли обсяги їхнього товарообігу з КНР. Останнім часом активізувалася співпраця між Китаєм та Грузією. Таким чином, КНР здобуває геоекономічні позиції в Південнокавказькому субрегіоні, а в перспективі матиме змогу посилювати свій вплив і на геополітичну ситуацію [1, с. 241].

Таким чином, геополітична обстановка на Південному Кавказі залишається нестабільною. Головним дестабілізуючим чинником залишається протистояння між Вірменією та Азербайджаном. На перспективу очікується посилення конкуренції між потужними зовнішніми акторами. Прогнозується послаблення російських геополітичних позицій і посилення – турецьких. На нормалізацію геополітичної обстановки на Південному Кавказі позитивно вплинула би більш активна політика в субрегіоні «Заходу», насамперед, США та країн ЄС.

Список використаних джерел:

1. Гольцов А. Г. Геополітичний вимір стратегії Російської Федерації на пострадянському просторі : монографія. Київ : ЦУЛ, 2018. 392 с.
2. Гольцов А. Г. Стратегія Російської Федерації в геополітичній конкуренції на Південному Кавказі. *Міжнародні відносини. Сер. Політичні науки*. 2017. № 16. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3181/2856
3. Asmus R. A Little War that Shook the World. Georgia, Russia and the Future of the West. New York: Palgrave Macmillan, 2010. 272 p.
4. Rumer E., Sokolsky R., Stronski P. U.S. Policy Toward the South Caucasus: Take Three. Washington, DC: CEIP, 2017. 36 p.

СЕКЦІЯ VII. ПРАВО ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОСНОВИ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ

Кравчук Т.О.

студентка 2 курсу магістратури
юридичного факультету

Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

Науковий керівник: Музичук К.Т.

д-р.юрид.наук, професор,
професор кафедри кримінального права і процесу

Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

Актуальність теми дослідження. Загальні принципи правових держав, які передбачають рівність перед законом та право кожного на справедливий судовий процес, є важливою складовою сучасного суспільства. У Європейському контексті ці принципи набули конкретної форми та гарантій завдяки Європейській конвенції про права людини та судовій практиці Європейського суду з прав людини. У сучасному світі, де права людини та правові гарантії є одними з найважливіших цінностей, доступ до правосуддя є особливо важливим.

Мета дослідження – розкрити зміст європейських основ доступу до правосуддя.

Згідно з міжнародним та європейським правом з прав людини, концепція доступу до правосуддя вимагає від держав гарантувати право кожної особи звернутися до суду (або, в певних випадках, до альтернативного органу для вирішення спорів) для отримання юридичного захисту у випадку порушення її прав. Доступ до правосуддя дає можливість особам захищати свої права, отримувати компенсацію за завдану шкоду, вимагати забезпечення відповідальності виконавчої влади та захищати себе у кримінальних справах. Це ключовий аспект верховенства права, який пронизує цивільне, кримінальне та адміністративне право. Науковці відзначають, що доступ до правосуддя є як процесом, так і метою, і має важливе значення для осіб, які хочуть скористатися іншими процесуальними та матеріальними правами [4, с. 16], з чим складно не погодитися.

Доступ до правосуддя охоплює кілька ключових прав людини, а саме: право на справедливий суд, яке передбачено статтею 6 Європейської конвенції з прав людини, і статтею 47 Хартії основних прав ЄС, а також право на ефективний засіб правового захисту, яке гарантується статтею 13 Європейської конвенції з прав людини та статтею 47 Хартії. Важливо зазначити, що хоча дотримання цих норм регулюється різними системами, обидва акти відзначають, що ці права повинні бути забезпечені передусім на національному рівні. Варто також звернути увагу на те, що Європейський суд з прав людини неодноразово підкреслював, що його завданням є гарантування «не теоретичних або ілюзорних прав, а прав, які можуть бути реалізовані на практиці, та є ефективними» [1]. З цієї причини в справах, пов'язаних з правом на доступ до суду, Європейський суд з прав людини оцінює не лише можливість порушити справу в суді та отримати рішення, а й ефективність реалізації

цього права, що іноді включає в себе конкретні практичні наслідки розгляду справи в суді.

Доступ до правосуддя в європейському контексті включає кілька ключових аспектів: справедливий та публічний судовий розгляд, який забезпечується незалежним та безстороннім судом; право на юридичну консультацію, захист та представництво та право на ефективний засіб судового захисту [2].

Однією з ключових складових європейських вимог є право на справедливий судовий процес, що гарантується статтею 6 Європейської конвенції про права людини. Це право охоплює принципи незалежності та неприпустимості втручання в роботу суду, презумпцію невинуватості, право на публічний судовий процес та можливість брати участь у судовому процесі. Наприклад, у справі "Трегубенко проти України", заявник скаржився, що остаточне та обов'язкове судове рішення, винесене на його користь, було скасоване в порядку нагляду, а також що судові провадження в його справі було несправедливим. Крім того, заявник вказав, що йому було відмовлено у доступі до суду для визначення його цивільних прав [7]. Варто зауважити, що кожна особа має право на ефективний доступ до суду для захисту своїх прав та інтересів. Це означає, що судова система повинна бути відкритою, доступною та ефективною. Крім того, держави повинні уникати створення штучних перешкод, які можуть ускладнити можливість осіб скористатися своїм правом на судовий захист. Стаття 47 Хартії основних прав ЄС закріплює правовий принцип ЄС, згідно з яким держави-члени повинні забезпечити ефективний судовий захист прав особи, що виникають відповідно до права Союзу (включаючи права, передбачені Хартією). Це означає, що право на доступ до суду застосовується в кожному випадку, коли йдеться про права та свободи, гарантовані правом ЄС.

Стандарти Європейського Союзу надають велике значення праву на безкоштовну або доступну юридичну допомогу. Це особливо важливо для людей, які не можуть собі дозволити оплату захисту в суді. Це може включати надання юридичної консультації та підтримки під час судового процесу. Держави можуть вирішувати, чи надавати юридичну допомогу в інтересах правосуддя, враховуючи такі чинники, як важливість справи для особи, складність справи та здатність особи представляти себе.

Суттєвим аспектом є публічний характер розгляду справи, який гарантує об'єктивність судового процесу. Право на публічний розгляд включає можливість присутності особи на судовому засіданні та отримання інформації про докази. Хоча можна відмовитися від публічного розгляду, це повинно бути зроблено добровільно, однозначно і без порушення важливих громадських інтересів. Наприклад, навіть якщо обвинувачений особисто не присутній у суді, це не порушення, якщо йому було повідомлено про дату і місце судового засідання або якщо його представляє повноважений адвокат.

Ще однією гарантією, закріпленою в пункті 1 статті 6 Конвенції, є незалежність та безсторонність судової влади. Важливо відзначити, що Європейський суд в багатьох випадках встановив принципи, за якими можна визначити суд як об'єктивно безсторонній. Зокрема, у справі "Pullar v. United Kingdom" Суд зазначив, що судова практика передбачає два критерії для встановлення об'єктивної безсторонності суду [6]. В першу чергу, необхідно переконатися, що суд має суб'єктивну безсторонність, тобто жоден з його членів не проявляв відкритої упередженості чи особистого інтересу. Особиста безсторонність припускається до тих пір, поки не буде доведено інше. По-друге, суд повинен бути об'єктивно безсторонній, що передбачає існування достатніх гарантій для виключення будь-яких сумнівів у цьому.

Згідно з еволюційним тлумаченням у практиці Європейського суду з прав людини, з часом вимога щодо виконання судового рішення стала невід'ємною частиною права на доступ до суду. В резонансній справі "Hornsby v. Greece", ЄСПЛ виокремив необхідність беззворотньої реалізації судових рішень як складової пункту 1 статті 6 Європейської конвенції з прав людини. Суд відзначив, що "право на доступ до суду було б ілюзорним, якби правова система держави допускала, щоб остаточне обов'язкове судове рішення не виконувалося на шкоду однієї зі сторін" [4].

Право на доступ до суду не є абсолютним, оскільки його реалізація повинна мати належне законодавче регулювання від держави. Це означає, що можливі певні обмеження, встановлені законом. У випадках таких обмежень, Європейський суд з прав людини використовує критерій пропорційності для переконання, що ці обмеження не перешкоджають особі у вільному доступі до суду та не роблять цей доступ занадто складним. Основна мета цих обмежень – досягнення законної мети, забезпечуючи при цьому розумну пропорційність між засобами та ціллю.

Таким чином, європейські стандарти доступу до правосуддя мають визначну роль у забезпеченні справедливого та ефективного захисту прав та свобод особи. Право на доступ до суду відноситься до прав, які не є абсолютними, і може бути певним чином обмеженим, при умові, що такі обмеження відповідають принципу та тесту на пропорційність, розробленим ЄСПЛ. Поняття "доступ до правосуддя" може включати широкий спектр визнаних прав. Цей доступ є ключовим елементом справедливого та демократичного суспільства.

Список використаних джерел:

1. FRA, Посібник з європейського права з питань доступу до правосуддя (Publications Office of the EU 2016). URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_access_justice_UKR.pdf (дата звернення: 19.03.2021)
2. Цувіна Т. Право на доступ до суду: підхід ЄСПЛ. Entrepreneurship, Economy and Law. 2020. № 4. С. 60–69. URL: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.4.10> (дата звернення: 20.03.2021).
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: ратифіковано Законом України від 17 липня 1997 р. № 475/97. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 03.09.2022).
4. Хартія основних прав Європейського Союзу від 7 грудня 2000 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524#Text
5. Hornsby v. Greece. № 18357/91. 19 March 1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_079#top
6. Pullar v. United Kingdom, 21 September 1994, par. 65, Series A no. 294-B. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57995>
7. Гом'єн Д. [КОРОТКИЙ ПУТІВНИК ЄВРОПЕЙСЬКОЮ КОНВЕНЦІЄЮ З ПРАВ ЛЮДИНИ] — Львів. : Кальварія, 2000. — 182 с.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЛЕУСТРОЮ

Гаврилова Ангеліна Сергіївна

бакалаврант

Навчально-наукового інституту бізнес-освіти

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

Вступ. Правове регулювання землеустрою є надзвичайно важливою складовою сільськогосподарської та природокористувацької діяльності в більшості країн світу. Ця галузь права визначає порядок розподілу, використання та володіння земельними ресурсами, а також вирішує питання земельної власності та прав власності на земельні ділянки. Правове регулювання землеустрою має значний вплив на розвиток сільськогосподарського сектору, охорону довкілля та соціально-економічну структуру суспільства.

Мета дослідження полягає у розкритті правового регулювання землеустрою.

Огляд фахової літератури. Питання правового регулювання землеустрою знайшло своє місце в широких колах вітчизняних науковців. Так, дослідженням цього питання займалися такі науковці, як Лісова Т.В., Юрченко А.Д., Третяк А.М. та інші.

Результати дослідження. Основними правовими документами, що визначають правове регулювання землеустрою в Україні, є Конституція України, Земельний кодекс України, Кодекс України про надра, Лісовий кодекс України, Водний кодекс України, а також низка законів, таких як "Про землеустрій," "Про топографо-геодезичну і картографічну діяльність," "Про порядок виділення земельних ділянок власникам земельних часток," "Про охорону земель," "Про охорону навколишнього природного середовища," "Про розмежування земель," "Про Державний земельний кадастр," "Про державний контроль за використанням земель," "Про пестициди і агрохімікати," "Про стандартизацію" і багато інших.

Метою Закону України "Про землеустрій" є встановлення основ для проведення землеустрою, включаючи розробку та реалізацію землеустрійних проектів як інструмента для нормалізації земельних відносин, відповідно до положень Земельного кодексу України. Згідно з цим Кодексом, передбачено створення проекту самого Закону "Про землеустрій" у шестимісячний термін після опублікування Кодексу. Даний Закон встановлює правові та організаційні засади у галузі землеустрою, регулює відносини між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами стосовно визначення меж територій та інших земельних об'єктів, земельних ділянок і зон з особливими умовами користування. Закон також визначає види землеустрійних робіт та права, обов'язки та відповідальність учасників у галузі землеустрою [1].

Стаття 181 Земельного кодексу України та Закон України "Про землеустрій," прийнятий 22 травня 2003 року, № 858-IV, визначають землеустрій як комплекс заходів у соціально-економічній та екологічній сферах, спрямованих на регулювання відносин щодо землі та на раціональне планування територій адміністративно-територіальних одиниць і суб'єктів господарювання, які обумовлені суспільно-виробничими відносинами та розвитком продуктивних сил [2;3].

Землеустрій є важливою галуззю правового регулювання, оскільки він визначає власницькі та користувальницькі права на земельні ділянки, їхнє використання та розподіл. Це особливо актуально в контексті зростаючої конкуренції за земельні ресурси і потреби сталого розвитку.

Однією з ключових аспектів правового регулювання землеустрою є визначення прав власності на землю. Закони та норми регулюють, як земельні ділянки можуть бути приватною або громадською власністю. Це важливо для забезпечення прав та обов'язків власників землі та користувачів.

Крім того, землеустрій визначає, як земельні ділянки можуть бути використані. Зонування та інші інструменти планування визначають, де можна будувати житлові, комерційні та промислові об'єкти, а також які природні ресурси можуть бути видобуті на конкретних ділянках землі. Це сприяє збалансованому розвитку міст та регіонів.

Важливим аспектом є також охорона земельних ресурсів. Правове регулювання забороняє незаконне вирубування лісів, забруднення ґрунту та водних ресурсів. Це сприяє збереженню природи та здоров'я громадян.

Правове регулювання землеустрою є важливою основою для сталого розвитку та забезпечення суспільних потреб у земельних ресурсах. Воно забезпечує чіткі правила володіння та використання земель, сприяючи ефективному використанню цього важливого ресурсу для блага суспільства.

Висновки. З правового регулювання землеустрою випливає важливий вплив на розвиток сільськогосподарського сектору, охорону навколишнього середовища та соціально-економічну структуру суспільства. Це регулювання визначає власницькі та користувальницькі права на землю, регламентує її використання та розподіл, і визначає, де та як можуть бути розміщені різні види об'єктів. Крім того, воно гарантує охорону земельних ресурсів та забезпечує сталий розвиток, забезпечуючи суспільні потреби у земельних ресурсах. Таке правове регулювання є важливим інструментом для забезпечення ефективного використання земельних ресурсів та збереження природи для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел:

1. Становлення і розвиток земельного законодавства України у XX – на початку XXI століття: науково-практичний посібник для суддів та кандидатів на посаду судді: за редакцією докт. юрид. наук, проф., члена Науково-консультативної ради при ВС, члена-кореспондента НАПрН України Павла Кулинич / [Павло Кулинич, Костянтин Медведєв, Андрій Потапенко, Олександр Тиханський, Вікторія Семенюк]; Національна школа суддів України. – К.: вид-во ФОП Клименко Ю.Я., 2018, 142 с.
2. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 No 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.
3. Про земельний устрій: Закон України від 08.06.2023, 3065-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text>.

ТРУДОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Ляхвацька Марія Віталіївна

здобувач вищої освіти навчально-наукового інституту права та політології
Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

Науковий керівник: Сухицька Наталія Валеріївна

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувачка кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін
Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна

Сьогодні основою трудового законодавства України є Кодекс законів про працю України, прийнятий 10 грудня 1971 року і введений в дію 1 липня 1972 року. За час свого існування Кодекс законів про працю України зазнав понад 150 змін, що дозволило відносно ефективно вирішувати нагальні проблеми в соціальній та трудовій сферах. Водночас, Кодекс законів про працю України, який розроблявся для планової економіки, не дозволяє успішно реагувати на виклики часу, що є незручним для сучасної економіки, не підтримує малий та середній бізнес з належним рівнем гнучкості зайнятості, якого потребують роботодавці та працівники, особливо в умовах воєнного стану.

Варто зазначити, що трудове законодавство, котре було розроблене для мирних часів і спрямоване на реалізацію права на працю та відпочинок у звичний нам час, потребувало змін для регулювання трудових відносин в умовах воєнного стану. Нові реалії спричинили низку викликів, які негативно позначилися на реалізації прав працівників на працю. Такі виклики пов'язані із зміною умов і оплати праці, міграцією працездатного населення за межі України, а також з іншими обставинами, які настають у зв'язку із тривалою військовою агресією. Тому законодавцями було ухвалено ряд нормативно-правових актів, які спрямовані на вирішення цих проблем.

Першим з них став Закон України від 15 березня 2022 р. № 2136-IX «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» [1]. Вказаний закон стосується змін у реалізації трудових прав, пов'язаних із нормами законодавства про працю, зокрема, він стосується змін, пов'язаних з укладенням трудового договору в умовах воєнного стану, змін істотних умов праці, особливостями розірвання трудового договору, особливостями встановлення і обліку робочого часу і часу відпочинку, роботи в нічний час, оплати праці, відпусток, відшкодування грошових сум, пов'язаних з діями агресора, але не охоплює питання захисту порушених трудових прав.

Наступний Закон України запроваджено 27 травня 2022 р. № 2253-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав працівників», відповідно до положень якого будь-яка дискримінація у сфері праці є недопустимою, а особи, які зазнали дискримінації, як однієї із форм порушення прав на працю, повинні звернутися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або до суду із скаргою [2].

Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [3] визначено особливості трудових відносин працівників усіх підприємств, установ, організацій в Україні незалежно від форми власності, виду діяльності і галузевої

належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами, у період дії воєнного стану, введеного [4, с.65].

Законами тимчасово, до завершення дії воєнного стану, погіршуються умови для реалізації та захисту трудових прав працівників порівняно із правами, закріпленими в Кодексі законів про працю України та іншими нормативно-правовими актами мирного часу. У таких обставинах Законодавство про працю не містить обмежень чи заборон щодо деяких питань взаємовідносин роботодавця та працівників підприємств. Відповідно до Кодексу, трудовий договір, укладений на невизначений строк, а також строковий трудовий договір до закінчення строку його чинності можуть бути розірвані керівником чи роботодавцем або уповноваженим ними органами [5, с.316].

Далі варто розглянути яким ж чином українці можуть захистити власні права у сфері трудової діяльності.

На думку І.В. Лагутіної, механізм захист порушених трудових прав має наступну структуру: 1) оцінка працівником, права якої порушуються, оспорується чи не визнаються, обставин і характеру порушення; 2) вибір форми захисту; 3) вибір способу захисту в межах відповідної форми захисту [6, с. 21].

Науковці зазначають, що «захист трудових прав людини у сфері праці здійснюється у різноманітних формах, які можна об'єднати у дві групи: юрисдикційну і неюрисдикційну. Основна відмінність між ними полягає у засобах захисту. Захист трудових прав працівників у юрисдикційній формі здійснюється засобом офіційного звернення до різних державних органів, із властивим кожному з них процесуальним порядком діяльності та у межах їх компетенції щодо права захисту. У той час захист цих прав у неюрисдикційній формі відбувається в рамках матеріального правовідношення і здійснюється засобом, який виключає звернення до державних органів, тобто реалізується самим працівником без звернень до компетентних органів» [7, с.37-38].

Пояснюючи зміст безпосередньо способам захисту, варто навести, наприклад, позицію І.В. Лагутіної, яка виділяє такі способи захисту: – відновні (поновлення на роботі; виплата середнього заробітку); – способи, що припиняють порушення (визнання недійсним умов договору про працю; усунення порушень трудового законодавства); – штрафні (відшкодування майнової шкоди; компенсація моральної шкоди [6, с. 9].

Сучасне трудове законодавство України поступово оновлюється відповідно до законодавства Європейського Союзу та практики Міжнародної організації праці. Цей процес має на меті забезпечити належний захист прав українських працівників під час їхньої трудової діяльності. Але він відбувається занадто повільно.

Для врегулювання сучасних проблем необхідні суттєві зміни у трудовому законодавстві, де будуть враховані світові тенденції, які приходять до України: наприклад зміни ринку праці, тривалість робочого тижня, може з'явитися положення про вільне відвідування офісу і роботі на дому. Пропонуємо наступне:

1. Запровадження механізму компенсації за втрачений заробіток для працівників, які були призвані до лав Збройних Сил України. Компенсація могла б виплачуватися з державного бюджету або з коштів роботодавців.

2. Створення програми працевлаштування для працівників, які вимушено покинули свої робочі місця внаслідок бойових дій. Програма могла б включати навчання, консультування та допомогу у пошуку роботи.

3. Запровадження спеціальних процедур для захисту трудових прав працівників, які є громадянами інших країн. Ці процедури могли б включати забезпечення перекладу документів та право на отримання безоплатної юридичної допомоги.

4. Запровадження системи моніторингу дотримання трудових прав громадян під час війни. Це дозволило б уряду та громадськості стежити за тим, щоб трудові права громадян були захищені.

5. Механізм дистанційної роботи міг би бути реалізований шляхом запровадження законодавчих змін, які б дозволили роботодавцям дозволяти працівникам працювати дистанційно, особливо це було б актуально зараз, в період воєнного стану. Роботодавці також могли б розробити власні політики та процедури щодо дистанційної роботи.

Деякі з цих ідей вже реалізовані в законодавстві України, однак, на нашу думку, ці положення законодавства недостатньо ефективні. Наприклад, механізм компенсації за втрачений заробіток для працівників, які були призвані до лав Збройних Сил України, є складним і не завжди доступним. Програма працевлаштування для працівників, які вимушено покинули свої робочі місця внаслідок бойових дій, також є недостатньо ефективною.

Крім того, ми вважаємо, що законодавство щодо захисту трудових прав громадян під час війни має бути більш комплексним. Наприклад, у законодавстві можна було б передбачити положення про захист трудових прав працівників, які є громадянами інших країн. Також можна було б передбачити положення про захист трудових прав працівників, які працюють на підприємствах, що перебувають на окупованій території.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав працівників» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2253-20#Text>
3. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
4. Проблеми реалізації прав людини і громадянина в умовах воєнного стану: Матеріали Круглого столу (м. Львів, 10 жовтня 2022 р.) / За заг. ред. Ю. Коверко. Львів : ЛНУВМБ імені С.З. Ґжицького, 2022. 99 с.
5. Курепін В. М. Забезпечення трудових прав в умовах воєнного стану. Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів: тези доп. Всеукр.наук.-практ. конф. Вінниця, 2023. С. 316-319.
6. Лагутіна І.В. Юридичний механізм забезпечення особистих немайнових трудових прав працівників. Автореферат дисертації на здоб.наук.ступ.д-ра наук. Одеса, 2015. С.41
7. Мазуренко О. А. Форми та способи захисту трудових прав працівників за законодавством України. Правовий часопис Донбасу № 1 (74), 2021. С. 36-42. URL: <https://ljd.dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2022/01/04.-mazurenko.pdf>

СЕКЦІЯ VIII. ІНСТИТУТ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, СУДОВА СИСТЕМА ТА НОТАРІАТ

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Шляховчук М.В

Аспірант кафедри національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності
Херсонський державний університет м. Херсон (Івано-Франківськ), Україна

Анотація: У тезах доповіді висвітлені питання щодо правового режиму воєнного стану, з урахуванням особливості здійснення судочинства в умовах дії воєнного стану, характеризується питання дистанційної участі у судовому засіданні учасників процесу, та зміни територіальної підсудності. Проаналізовано приписи законодавства які регулюють здійснення судочинства під час дії надзвичайно правового режиму.

24 лютого 2022 року у зв'язку із вторгненням російських військ в Україну по всій території держави введено воєнний стан. Судова гілка влади як і інші правові інституції зазнала впливу війни, що безумовно, внесло свої корективи в процес здійснення судочинства. Адже війна в країні не може не впливати на процес здійснення правосуддя. Проте, навіть в умовах воєнного стану конституційне право людини на судовий захист не може бути обмеженим. Відповідно до ст. 26 Закону України "Про правовий режим воєнного стану" скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства в умовах воєнного стану забороняється [1]. Разом з тим, забезпечити безперервну роботу суду під час війни не завжди вдається. Більше того, існують суди, які взагалі не здійснюють судочинства або працюють, не проводячи судові засідання, оскільки за даними Верховного Суду 20 % судів опинилися під окупацією або в зоні бойових дій. Для врегулювання даного питання 24.02.2022 Рада суддів України (далі – РСУ) прийняла ряд важливих та актуальних рішень "Щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні в умовах припинення повноважень ВРП та воєнного стану у зв'язку зі збройною агресією з боку РФ".

02.03.2022 РСУ опублікувала рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану, з них такі основні: а) відкладати розгляд справи (за винятком невідкладних судових розглядів) та знімати їх з розгляду, оскільки велика кількість учасників судових процесів не завжди мають змогу подати заяву про відкладення розгляду справи чи не можуть прибути в суд у зв'язку з небезпекою для життя; б) справи, які не є невідкладними, розглядати лише за наявності письмової згоди на це усіх учасників судового провадження; в) роз'яснювати громадянам можливість відкладення розгляду справ у зв'язку із воєнними діями та можливість розгляду справ в режимі відеоконференції. Для цього учасники справи мають заявити про

участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції. У разі неможливості участі в судовому засіданні, рекомендується подавати до суду клопотання про: 1) відкладення розгляду справи та розгляд справи за участі представника; 2) участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції. Відповідні клопотання можливо буде направити до суду засобами поштового зв'язку або через систему Електронного суду.

Дистанційна участь в судовому засіданні

Питання впровадження можливості дистанційного правосуддя набуло піку своєї популярності ще в лютому-березні 2020 року, коли весь світ був стурбований Covid-19 та викликами, які постали у зв'язку з його поширенням. Навесні 2020 року Верховна Рада України прийняла закони, які надали можливість реалізувати право учасникам справи брати участь в судових засіданнях дистанційно, тим самим реалізуючи своє право на справедливий судовий розгляд.

У свою чергу, Державна судова адміністрація України розробила порядок проведення відеоконференц-зв'язку під час судового засідання за участі сторін поза межами приміщення суду. Таким чином, було передбачено використання системи EasyCon або інших доступних для суду та учасників судового процесу засобів, що забезпечують проведення судових засідань в режимі відеоконференц-зв'язку.

Такий механізм проведення судових засідань в дистанційному форматі, без присутності учасника справи безпосередньо в залі судового засідання, допоміг значно нормалізувати здійснення правосуддя в умовах карантину. Проте практика підтверджує, що умови воєнного стану перешкоджають реалізувати права осіб на розгляд їх справи судом навіть у такий спосіб. На жаль, наразі в Україні відсутнє повністю безпечне місце і чи не щодня у кожній місцевості нашої держави лунають сирени, що, в свою чергу, передбачає необхідність особи (судді, учасників справи або працівників суду) переміститись в укриття.

Процесуальні строки

Щодо процесуальних строків, то воєнний стан не впливає на їх перебіг, проте може бути поважною причиною для поновлення або продовження процесуального строку; процесуальний строк, встановлений судом, поновленню не підлягає, а може бути виключно продовжений за клопотанням сторони спору; на час дії воєнного стану продовжуються строк загальної та спеціальної позовної давності, передбачений нормами цивільного та господарського законодавства [2].

Зміна територіальної підсудності справ

03.03.2022 року Верховна Рада України прийняла Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів", яким передбачено, що у зв'язку зі стихійним лихом, військовими діями, заходами щодо боротьби з тероризмом або іншими надзвичайними обставинами, робота суду може бути припинена з одночасним визначенням іншого суду, який буде здійснювати правосуддя на території суду, що припинив діяльність та який найбільш територіально наближений до суду, роботу якого припинено [3]. Для реалізації конституційного права особи на судовий захист, Верховний Суд змінив територіальну підсудність більше 100 національних судів, які під час воєнного стану не можуть працювати. Тому в будь-якому випадку не дивлячись на те, що суд, який мав розглядати справу припинив свою діяльність, розгляд справи буде здійснюватись іншим судом найбільш територіально наближеним до деокупованих територій. Як дізнатися чи змінено територіальну підсудність судової справи, що розглядалася судом, на території діяльності якого йдуть активні бойові дії. Інформацію про зміну територіальної підсудності судових справ можна дізнатися безпосередньо на сайті кожного суду.

26 квітня 2022 року у Верховній Раді України зареєстровано законопроект про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України та Господарського процесуального кодексу України (щодо здійснення судочинства в умовах воєнного чи надзвичайного стану) №7316 [4], яким передбачається:

1. Під час дії воєнного чи надзвичайного стану передбачається можливість дистанційної роботи секретаря та надання його повноважень іншим працівникам апарату суду.

2. Особливості судових викликів та повідомлень на період дії воєнного чи надзвичайного стану.

3. Передбачається, що підготовче провадження та/або судовий розгляд має бути проведений протягом розумного строку з урахуванням можливості учасників справи взяти участь у розгляді справи.

4. Розширити сферу застосування письмового провадження у судах всіх юрисдикцій.

5. Поширити особливості розгляду судових справ, які застосовувалися у зв'язку із введенням карантину через COVID-19, також і на період дії воєнного чи надзвичайного стану.

6. Особливість вручення копії судового рішення на період дії воєнного чи надзвичайного стану.

Ситуація, яка сьогодні склалася в країні, потребує, нестандартних рішень та ідей для того, щоб налагодити доступ учасників до суду. На даному етапі, як ніколи, всі виклики, які постали перед судовою системою на шляху до запровадження електронного судочинства, повинні вирішуватись рішуче і без зволікань, надмірний формалізм за таких обставин шкодить авторитету судової влади, яка повинна захищати інтереси громадян у будь-яких умовах. Для учасників судового процесу створюються всі необхідні та водночас комфортні умови для якісного та ефективного вирішення спору. Запроваджений в Україні карантин та військовий стан попри суттєві обмеження та негативні наслідки, стали поштовхом для діджиталізації правосуддя, запровадження принципово нових процедур, спрямованих на захист прав, свобод та дотримання безпеки учасників судового розгляду. Впевнені, що на практиці законодавство буде застосовуватись вдало та виважено, технічне забезпечення судів буде поліпшене і, зрештою, норми законодавчих актів будуть ефективно впроваджуватися для закріплення особливостей судового процесу в умовах в воєнного стану [4].

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення 12.10.2023)
2. Рекомендації PCY від 24.02.2022 URL: <https://rsu.gov.ua/ua/news/usim-sudam-ukraini-rsu-opublikovala-rekomendacii-sodo-rooti-sudiv-v-umovah-voennogo-stanu> (дата звернення 12.10.2023)
3. Закон України «Про внесення змін до закону України «Про судоустрій і статус суддів» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2112-20#Text> (дата звернення 12.10.2023)
4. Проект Закону про внесення змін до кодексу адміністративного судочинства України цивільного процесуального кодексу України та Господарського процесуального кодексу України (щодо здійснення судочинства в умовах воєнного чи надзвичайного стану) URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39489> (дата звернення 12.10. 2023)

СЕКЦІЯ ІХ. КОМП'ЮТЕРНА ТА ПРОГРАМНА ІНЖЕНЕРІЯ

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РОЗРОБКА ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕСТІВ ДЛЯ МОБІЛЬНИХ ПРИСТРОЇВ. МЕТОДИ ПОБУДОВИ, ПРОВЕДЕННЯ ТЕСТУВАННЯ ТА ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТІВ

Мягкий Богдан

Магістрант кафедри інформатики

Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

Сьогодні не можливо переоцінити значимість навчання в житті кожної людини. Саме завдяки навчанню та науці людство пройшло шлях від первісних епох до створення нейромереж. З кожним роком кількість знань та підходи до їх засвоєння зростає з величезною швидкістю. Саме через це і виникає необхідність розробки методології побудови системи тестування засвоєних людиною знань. Дана тема постійно розвивається, як і уся наука в цілому, через що її актуальність ніколи не зменшується, адже постійно змінюються і підходи до навчання та його оцінювання. Онлайн-освіта та освітні платформи динамічно розвиваються, і багато освітніх установ та компаній активно розробляють мобільні додатки та веб-сервіси з інтерактивними тестами для студентів та учнів. Це створює нові можливості для навчання, особливо в умовах, коли доступ до комп'ютера обмежений або відсутній. Використання мобільних пристроїв в навчальних процесах та проведення тестувань є надзвичайно важливим аспектом сучасного освітнього середовища, адже мобільні пристрої, такі як смартфони і планшети, забезпечують широкі можливості для поліпшення навчання та здійснення оцінки студентів.

Мета цієї дослідницької роботи полягає в глибокому вивченні та аналізі сучасного рівня розвитку тестування як в широкому контексті, так і в контексті його адаптації до мобільних платформ. Основною метою є визначення можливостей подальшого вдосконалення тестів, щоб задовольнити зростаючі потреби користувачів на мобільних пристроях та в суспільстві загалом.

У рамках цього дослідження ретельно вивчаються вимоги до інтерактивних тестів, охоплюючи їхню структуру, функціональність та інші аспекти. Основною метою цього аналізу є розробка ефективних інструментів для проведення тестувань, які відповідають сучасним стандартам і вимогам користувачів. При дослідженні порівнювалися існуючі методи побудови тестів, їх переваги та недоліки.

Додатково, досліджується правильна конструкція інтерактивних тестів з метою спрощення процесу тестування та покращення загального користувацького досвіду. Це включає в себе розробку кращих методів побудови тестів, що допоможе забезпечити їхню ефективність і доступність.

Крім того, робота аналізує обґрунтування якості тестування та розробляє методи для оцінки результатів тестування. Це важливий аспект, оскільки визначення ефективності тестів та обґрунтування їхньої якості мають вирішальне значення в процесі розробки та впровадження інтерактивних тестів.

Вибір теми дослідження інтерактивних тестів обумовлений їхньою важливістю та актуальністю в сучасному освітньому середовищі. Інтерактивні тести стали неодмінною частиною сучасних навчальних програм та освітніх платформ. Вони дозволяють ефективно взаємодіяти з навчальним матеріалом, активно залучати студентів до навчання, підвищувати рівень засвоєння знань та розвивати критичне мислення. Інтерактивні тести також надають можливість індивідуалізувати освітній процес, адаптовувати його до потреб кожного студента, що є особливо важливим у сучасному різноманітному освітньому середовищі.

Актуальність теми підкреслюється тим, що інтерактивні тести стають все більш доступними завдяки поширенню мобільних пристроїв. Це робить їх особливо цінними, оскільки студенти можуть навчатися в будь-який час і в будь-якому місці, що відкриває нові можливості для освіти та саморозвитку. Розробка та дослідження інтерактивних тестів дозволяють оптимізувати процес тестування, зробити його більш ефективним і зручним для користувачів. Таким чином, тема дослідження інтерактивних тестів має суттєву вагомість у контексті сучасної освіти та навчання.

Важливою складовою дослідження є аналіз основних етапів створення, адаптації та оцінювання інтерактивних тестів. Перший етап, створення тестів, передбачає визначення мети тестування, побудову тестових завдань та їхню розмітку. Важливо створити тести, які відповідають конкретним навчальним цілям та дозволяють ефективно оцінити знання чи навички користувачів. Актуальність цього етапу полягає в розробці інструментів, які допомагають вчителям та навчальним закладам створювати індивідуальні, адаптовані до потреб учнів тести.

Другий етап - адаптація тестів, передбачає їхню оптимізацію під конкретні мобільні платформи. З огляду на різноманітність пристроїв та їхніх можливостей, необхідно адаптувати тести так, щоб вони були доступні та зручні для користувачів мобільних пристроїв. Актуальність цього етапу полягає в забезпеченні широкого доступу до навчальних ресурсів через мобільні пристрої, що стає все більш важливим у сучасному світі.

Третій етап - оцінювання результатів тестування, дозволяє визначити ефективність інтерактивних тестів. Оцінка результатів тестів допомагає виявити слабкі та сильні сторони навчального процесу та покращити якість навчання. Актуальність цього етапу полягає в можливості об'єктивної та швидкої оцінки навчальних досягнень користувачів.

Загалом, дослідження основних етапів створення, адаптації та оцінювання інтерактивних тестів є важливим завданням у контексті сучасної освіти та розвитку мобільних технологій. Актуальність цього дослідження полягає в тому, що воно відповідає на зростаючий попит на навчальні ресурси, які були б доступні та ефективні для користувачів мобільних пристроїв, і сприяє подальшому розвитку інтерактивних методів навчання.

За основу в даній роботі було взято наступний підхід до створення, адаптації та оцінювання пройденого тестування. (рис. 1)

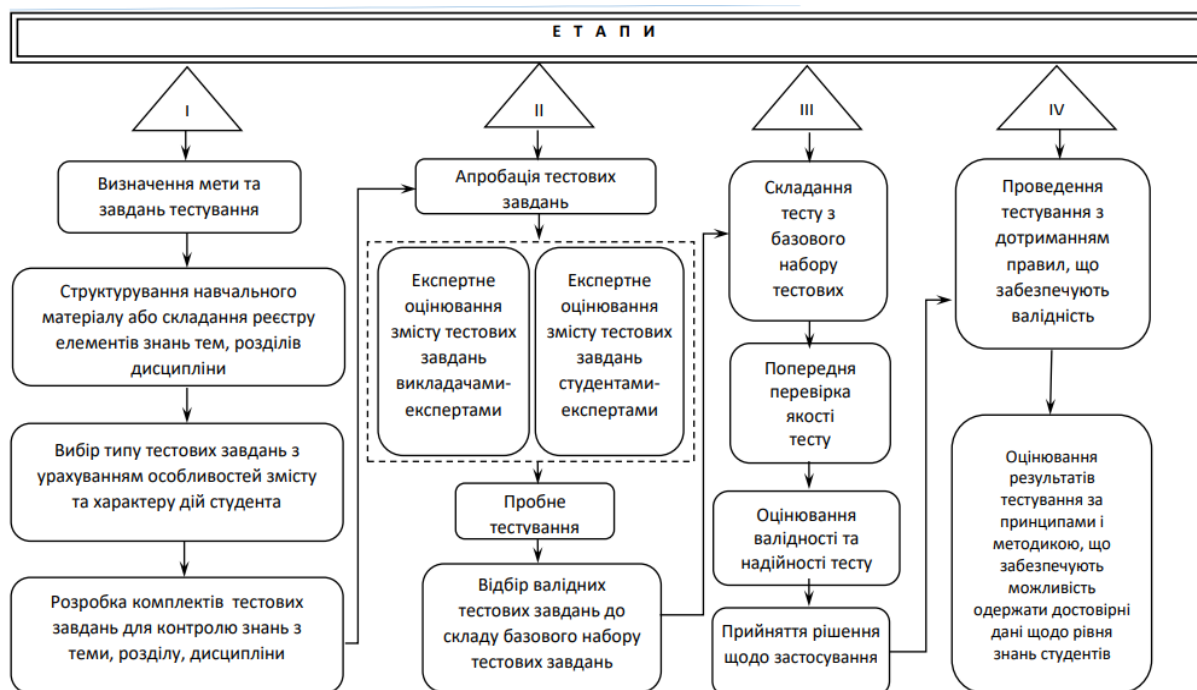

Рис. 1. Технологія створення та оцінювання тестування та навчальних досягнень

Розробка та дослідження інтерактивних тестів дозволяють оптимізувати процес тестування, зробити його більш ефективним і зручним для користувачів. Таким чином, тема дослідження інтерактивних тестів має суттєву вагомість у контексті сучасної освіти та навчання.

У результаті дослідження було запропоновано створення веб-застосунку для інтерактивного тестування, що дозволить користувачам з легкістю проводити тести на мобільних пристроях та отримувати результати у зручному та доступному форматі. Ця нова розробка відповідає сучасним вимогам та потребам користувачів у сфері тестування.

Отже, наукова складова роботи включає в себе аналіз, розробку, та впровадження інноваційних підходів до інтерактивних тестів, що сприяє покращенню якості та доступності тестування на мобільних платформах. Новизною цієї роботи є впровадження нових методів конструювання тестів та розробка веб-застосунку для зручного проведення інтерактивних тестів.

Під час розробки інтерактивних тестів були обрані мови та програмні засоби, такі як JavaScript, PostgreSQL, NodeJS, та React, через їхню потужність та відмінну підтримку веб-додатків. JavaScript є широко використовуваною мовою програмування для створення інтерактивних веб-додатків і взаємодії з користувачем на стороні клієнта. NodeJS, який базується на JavaScript, дозволяє створювати серверну частину додатків і легко поєднувати їх із клієнтською стороною. React - це бібліотека для створення користувацьких інтерфейсів, яка надає ефективні засоби для створення інтерактивних веб-сторінок.

PostgreSQL був обраний як система управління базами даних через свою надійність, підтримку складних операцій з даними та відкритий джерело. Використання цих мов і інструментів дозволило ефективно створити інтерактивні тести, які були б якісними, надійними та зручними для користувачів, а також легко масштабувати їх для відповіді на різноманітні потреби користувачів.

Список використаних джерел:

1. Smith, A., & Johnson, B. (2019). Interactive Testing in Educational Technology: A Comprehensive Guide. *Educational Technology Research and Development*, 67(5), 1303-1327.
2. Clark, J. S., & Mayer, R. E. (2016). *E-Learning and the Science of Instruction: Proven Guidelines for Consumers and Designers of Multimedia Learning*. Wiley.
3. Frey, B. A., & Birnbaum, M. L. (2019). Interactive Learning Technologies in the Online Classroom: An Evidence-Based Evaluation of the Impact on Student Outcomes. *Information Systems Education Journal*, 17(3), 4-18.
4. Булах, І. (ред.). (2005). *Основи педагогічного оцінювання: Ч. II. Практика: Навчально-методичні та інформаційно-довідкові матеріали для педагогічних працівників*. Київ: Майстер-клас.
5. Нагаєв, В.М. (2012). *Методичні рекомендації по провадженню модульнорейтингової технології навчально-творчої діяльності студентів (із дисципліни управлінського циклу)*. Харків: ХНАУ ім. В.В. Докучаєва, 73.

СЕКЦІЯ Х. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СИСТЕМИ

РОЗРОБКА МЕТОДІВ СТВОРЕННЯ SAAS РІШЕНЬ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ CLOUD-NATIVE ТЕХНОЛОГІЙ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ ОНЛАЙН РИНОК ЛІТЕРАТУРИ

Романків Назарій Дмитрович

здобувач вищої освіти факультету комп'ютерних наук
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

Науковий керівник: Ситніков Дмитро Едуардович

ORCID ID: 0000-0003-1240-7900

канд. технічних наук, доцент, проф. кафедри системотехніки
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

Сучасні технології та Інтернет дозволили моделі SaaS [2] (програмне забезпечення як послуга) з'явитися та домінувати у світі; багато багатомільярдних компаній були побудовані на SaaS, напр. Netflix, Amazon, Facebook, Airbnb. А згідно з 360 Research Reports компанія SaaS (Програмне забезпечення як послуга) розмір глобального ринку оцінювався в 1777098 мільйонів доларів у 2021 році і буде продовжувати зростати та досягне 1177188 мільйонів доларів до 2027 року.

Крім того, така бізнес-модель, як Marketplaces, сьогодні набуває значної популярності, і, згідно з дослідженнями Grand View Research, у 2022 році розмір світового ринку ринків оцінювався в 968 мільйонів, і очікується, що з 2023 по 2030 рік він матиме загальний річний темп зростання на 25%.

Побудова сучасного ринку SaaS приносить багато технічних проблем, які необхідно вирішити, особливо в сучасному світі з широким впровадженням доступних хмарних технологій і нових cloud-native [1] технологій, які продовжують з'являтися. А також нові закони, як-от GDPR, які посилюють тиск на компанії, щоб забезпечити кращий захист і конфіденційність клієнта та його даних.

Метою доповіді є висвітлення етапів дослідження методів створення SaaS рішень із використанням cloud-native технологій на прикладі проектування та розробки інформаційної системи онлайн ринку літератури.

У доповіді наводиться ключові етапи життя SaaS рішення, та проводиться аналіз ключових атрибутів які має мати інформаційна система для успіху рішення. Також проводиться порівняння різних провайдерів хмарних технологій, таких як AWS, GCP, Azure.

На ранньому етапі створення SaaS рішення найбільшими ключовими атрибутами якості архітектурних додатків є гнучкість і економічність, оскільки бізнесу необхідно перевірити гіпотези цінності та зростання для бізнесу. Отже найбільш підходящим технологічним вибором є Serverless.

Serverless режим усуває всі накладні витрати на управління ІТ-інфраструктурою, а також потребу мати в команді групу інженерів DevOps, що дозволяє скоротити витрати на розробку. Крім того, Serverless є дуже економічно ефективним на ранніх етапах, коли немає стабільного великого обсягу трафіку, з яким система повинна справлятися.

Коли компанія знайшла свій сегмент на ринку, системі потрібен продуманий дизайн, щоб гарантувати, що вона зможе впоратися з попитом і ростом бізнесу, водночас тримаючи під контролем вартість хмарних ресурсів.

Serverless технології можуть коштувати принаймні вдвічі дорожче, ніж пропозиції PaaS (платформа як послуга) або IaaS (інфраструктура як послуга), у довгостроковій перспективі, якщо вам потрібно обробляти великі обсяги трафіку 24/7. Тому на цьому етапі рекомендується змінити архітектуру.

Наразі Kubernetes є найкращою опцією як основний обчислювальний ресурс, оскільки він широко поширений і надає всі необхідні інструменти для створення сучаснішого контейнерезованого рішення. Хоча це означає, що бізнесу потрібно буде залучити більше інженерів DevOps для створення та підтримки кластера Kubernetes, щоб зменшити загальні витрати на публічну хмару.

Список використаних джерел:

1. Tomas Erl, Ricardo Puttini, Zaigham Mahmood. Cloud Computing, Concepts, Technology & Architecture: Pearson, 2013. 747 с.
2. Michael J. Kavis. Architecting the Cloud Design Decisions for Cloud Computing Service Models (SaaS, PaaS, and IaaS): Wiley, 2014. 229 с.

СЕКЦІЯ XI. СОЦІОЛОГІЯ ТА СТАТИСТИКА

НЕДОЛІКИ ТА ПЕРЕВАГИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ОЧИМА СТУДЕНТІВ УКРАЇНИ

Ннані Адаобі Меріан

здобувачка вищої освіти І медичного факультету
Харківський національний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Журавель Яна Вікторівна

асистентка кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я
Харківський національний медичний університет, Україна

Актуальність. Онлайн формат отримання освіти наразі є одним із найефективніших альтернатив очній формі навчання в Україні, та по всьому світу. Під час пандемії та після початку повномасштабного воєнного вторгнення на територію нашої країни, надання своєчасної, безперервної та якісної освіти стало великим викликом для викладачів. Не меншою складністю було завдання отримання цієї освіти і для студентів. Ключову роль у вирішенні даної проблеми відіграє саме дистанційна форма навчання. За останні три роки студенти встигли проаналізувати динаміку онлайн занять, і виділити основні переваги і недоліки даного формату для здобувачів вищої освіти. Відокремлення основних недоліків і переваг онлайн-формату в подальшому допоможе удосконалити навчальний процес, зробити його найбільш ефективним та якісним в існуючих умовах.

Мета. Відокремити і проаналізувати переваги і недоліки дистанційного навчання для здобувачів вищої освіти.

Матеріали та методи дослідження. Вивчення та аналіз загальнодоступних ресурсів мережі Інтернет, узагальнення та систематизація інформації з офіційних наукових публікацій за темою дослідження.

Результати. Серед усіх зазначених переваг дистанційного навчання ми відокремили низку головних, що були зазначеними багатьма дослідниками. До них відносяться:

1. Доступність і зручність. Є очевидною і безперечною перевагою онлайн навчання. Протягом офлайн режиму більшість студентів була змушена витрачати 2-3 години на день лише на переміщення до університету та між кафедрами. При онлайн навчанні ця проблема відсутня, що значно зберігає час і сили студентів. Крім того, дистанційне ненавчання дає мільйонам українських біженців продовжувати освіту з будь-якої точки світу. Потрібен лише стабільний інтернет і зручний гаджет.

2. Баланс. Завдяки зекономленому під час дистанційного навчання часу, студент має змогу приділити більшу увагу сімейним і робочим потребам. Таким чином покращує баланс між навчанням, роботою та особистим життям.

3. Доступ до академічних ресурсів. Безліч платформ дистанційного навчання обладнано таким чином, щоб крім основних запропонованих навчальним закладом ресурсів для підготовки до заняття, студенти мали змогу продивитися альтернативні

джерела інформації, допоміжні сервіси, додаткові методичні рекомендації та підручники для отримання ширших знань[4] на платформах Moodle, Google Classroom, Padlet тощо.

4. Економія.[3] Динаміка студентського життя передбачає регулярні витрати на проїзд, харчування, робочі зошити та навчальні матеріали із боку студента. На дистанційному навчанні студент має можливість обійтися без перерахованих вище витрат.

5. Викладачі отримують змогу в повній мірі включити сучасні мультимедійні ресурси в учбовий процес. Як правило, дані технології найбільш ефективні інструменти, що надають студентам змогу урізноманітнити методи самостійної роботи [2]. Мультимедійні продукти, зазвичай, орієнтовані на комп'ютерні носії і засоби відтворення, до яких студенти мають кращий, і майже нічим не обмежений доступ під час навчання вдома в форматі онлайн.

6. Студенти та викладачі неминуче розвивають настільки потрібну в наш час компетентність базових комп'ютерних умінь та управління інформацією [1, с.142].

7. Постійний творчий розвиток студента. Більша адаптація наукових конференцій під онлайн режим значно спрощує концепцію презентації і доповіді на даних заходах, що лише більше заохочує потенційних учасників. Студент, в результаті, набуває кращих умінь аналізувати першоджерела, наукову літературу, узагальнювати матеріал і формувати творче і наукове мислення.[7]

Щодо недоліків сторін онлайн формату навчання, ми виділили 4 основні фактори, на які наголошено студентами та викладачами. До них відносяться:

1. Онлайн-навчання вимагає більшої самодисципліни. Заняття в аудиторії при очній формі навчання мінімізують відволікання із боку студента, також дозволяють викладачеві контролювати концентрацію уваги здобувача освіти. Під час відвідування онлайн-занять, студент самостійно відповідає за пошук робочого середовища для навчання. Крім того, він повинен мати належний рівень самодисципліни, щоб не втратити увагу і зацікавленість упродовж періоду викладання матеріалу. Самостійне опанування дисципліни та засвоєння матеріалу також потребує певного рівня самоорганізованості і відповідальності.

2. Відчуття ізоляції. Не можна недооцінювати значення впливу спілкування здобувачів у навчальній групі у становленні кожного студента як майбутнього фахівця. Онлайн-формат, на відміну від офлайн формату, не здатна підтримувати соціальний аспект навчання, що викликає почуття ізоляції.[3] Підтримка, яку студенти надають один одному, часто відіграє важливу роль у збереженні мотивації до навчання.

3. Відсутність практичних навичок. У більшості спеціальностей практика представлена окремою дисципліною у складі курсу. Нажаль, онлайн-формат не завжди дозволяє отримати належний рівень практичного досвіду. Причиною цього може бути як відсутність супервізії, індивідуального підходу до студента з боку викладача, так і невідповідність робочого середовища тому, що чекає на студента на робочому місці в реальному житті.[5]

4. Онлайн-класи схильні до технічних проблем. Нестабільний інтернету у студента унеможлиблює його участь у навчальному процесі[6]. Також, на якість навчання може суттєво вплинути перевантаження платформи дистанційного навчання.

5. Можлива недостатня комп'ютерна грамотність як викладачів так і студентів може стати на заваді їх якісній комунікації [8]

Висновок. Під час пандемії і повномасштабного воєнного вторгнення на територію України, дистанційний формат навчання став незамінною і гідною адаптацією звичного нам навчального процесу до сучасних реалій. Авжеж, він має низку переваг над офлайн навчанням. Тим не менш, існує також перелік мінусів цієї альтернативи, основні з яких ми також виокремили та описали у нашій роботі.

Список використаних джерел:

1. Хомазюк Т.А. Дистанційна додипломна медична освіта: міф чи реальність Завдання та перспективи / Т.А.Хомазюк // Медична освіта. – 2012. – №4. – С. 141-143.
2. Белоусова О.Ю.,/Використання мультимедійних технологій для дистанційного навчання в системі безперервного професійного розвитку лікарів педіатричного профілю//Белоусова О.Ю., Павленко Н.В., Бабаджанян О.М./Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю:Актуальні питання педагогіки вищої медичної освіти(м. Харків, 21 березня 2023 року), стор. 28-29.
3. Нагорняк С., Лісіна Л., Лисенко Т. /Дистанційна освіта: недоліки та перспективи в умовах російсько-української війни/Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 53, том 2, 2022/стор.234
4. Коробчанський В.О., Резуненко Ю.К., Олійник Ю.О. /Досвід використання інструментів Google Workspace for education для викладання гігієни та екології студентам харківського національного медичного університету/Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю:Актуальні питання педагогіки вищої медичної освіти(м. Харків, 21 березня 2023 року), стор. 112-113.
5. Журавльова Л.В., Цівенко О.І., Лахно О.В. //Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю:Актуальні питання педагогіки вищої медичної освіти(м. Харків, 21 березня 2023 року), стор. 73.
6. Бистрова Ю.В. Інноваційні методи навчання у вищій школі України / Ю.В. Бистрова // Право та інноваційне суспільство. – 2015. – №1 (4). – С. 27-33.
7. Баглик Т.В. Інноваційні технології навчання здобувачів вищої медичної стоматологічної освіти./ Андрєєва О.В.,Стеблянка Л.В./Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю:Актуальні питання педагогіки вищої медичної освіти(м. Харків, 21 березня 2023 року), стор. 24-25.
8. Караченцев Ю.І., Кравчун Н.О., Тиха І.А. /Інноваційні технології навчання в підготовці лікаря в системі післядипломної освіти / Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю:Актуальні питання педагогіки вищої медичної освіти(м. Харків, 21 березня 2023 року), стор. 85.

СЕКЦІЯ XII. ФІЛОЛОГІЯ ТА ЖУРНАЛІСТИКА

АВСТРАЛІЙСЬКИЙ ВАРІАНТ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ФОНЕТИЧНІ ТА ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Грищенко Олександра Олександрівна

здобувачка вищої освіти навчально-наукового інституту

права та інноваційної освіти

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Козубай Інна Віталіївна

ORCID ID: 0000-0001-9667-8446

старша викладачка кафедри міжнародних відносин

та соціально-гуманітарних дисциплін

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Англійська мова є найпопулярнішою другою мовою та є офіційною серед декількох держав таких як Великобританії, США, Австралії, Канади, Нової Зеландії. Нею розмовляють також в Африці. І кожній з країн приписується свій національний варіант мовного стандарту, адже кожна держава має свій акцент, вимову, різні правила написання таких чи інших слів. Метою цього дослідження є проведення аналізу австралійського варіанту англійської мови серед інших варіантів.

Варто зазначити те, що розвиток сучасних інформаційно-комунікаційних систем та впровадження цифрових технологій у всі сфери життєдіяльності людини [1, с. 270] вплинуло й на розвиток популярності іноземної мови, що також актуалізує зазначене питання.

Вважається, що історія англійської мови в Австралії з'явилася, коли було проведено експедицію на чолі з Джеймсом Куком. Потім прийшли перші мешканці на цей материк, які говорили не однією, а багатьма мовами. Згодом Австралія стала колонією Великобританії і зародження австралійського варіанту англійської мови доцільно можна вважати, коли у колонії з'явилися перші білі діти. Адже вони мали свій мовний діалект, який взагалі не був схожий на інші варіанти англійської.

На даний час в Австралії існує три акценти. Велика частина австралійців вибирає **General**, для нього є характерним поєднання типової австралійської і британської вимови; насичений акцент **Broad** використовують не менше 30% корінних австралійців, у нього є друга неофіційна назва **Strine**, а витончений **Cultivated** більш звичний для вух англомовної людини, якій знайомий британський акцент, нею розмовляють приблизно 10% австралійців [2].

Всім нам відомо, коли відбуваються істотні зміни у всьому суспільстві, то в першу чергу вони відбуваються у словниковому складі мови. Тож це звісно зачепило і Австралію. На думку деяких лінгвістів, тільки за останні кілька десятиріч словниковий склад австралійського варіанту англійської мови поповнив десятками тисячами лексем і виразів, не враховуючи особливих новоутворень у різноманітних галузях науки [3].

Якщо порівняти англійську мову Великобританії та Австралії то можна побачити, що більша частина австралійського варіанту збігається з британським. Так, у фонетичній системі австралійського варіанту англійської мови існує 12 простих голосних, 8 дифтонгів та 24 приголосних, що в цілому збігається з британським варіантом англійської мови [4].

Так, дуже добре коли володієш традиційною мовою Австралії. Але ж буває таке, що новачки натикаються на деякі перешкоди. Як приклад, можна навести словосполучення «**rubbish truck**» зі значенням «сміттєвоз», при цьому перше слово з таким же значенням широко використовують в Великобританії, а друге в США; також в австралійському варіанті англійської мови існує кілька слів, які більше ніде не використовуються, це «**arvo**» – опівдні і «**bloke**» – людина [2]. Ті хто вивчив такий варіант англійської мови, дуже радять перед тим як їхати в Австралію вивчити перелік наведених вище слів та інших.

Отже, можна сказати, що австралійський варіант англійської мови з часом зазнав багато змін і перевтілень. Також хочеться зробити такий висновок щодо того, що більша частина граматики, лексики та фонетики австралійської англійської мови значно збігається з традиційною британською.

Список використаних джерел:

1. Наумик А., Мірошніченко Л. Застосування штучного інтелекту в сучасній освіті. *Basics of learning the latest theories and methods*, м. Boston, 7–10 берез. 2023 р. С. 270–271.
2. Австралійська англійська мова [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://opentalk.org.ua/langstory/avstralijska-anglijska-mova/>
3. Боцвінок Л. Австралізм в англійській мові [Електронний ресурс] Любомир Боцвінок – Режим доступу до ресурсу: http://histukr.chnu.edu.ua/res/chnu.edu.ua/period_vudannia/2011_2pdf
4. Історія формування австралійського варіанту англійської мови [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://studexpo.net/131364/angliyskiy/fonetichni_osoblivosti_avstraliyskogo_variantu_angliyskoyi_movi

ВИМОГИ ДО ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ З ЧИТАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ФАХОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Луценко Софія Віталіївна

здобувач вищої освіти факультету

української й іноземної філології та мистецтвознавства

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Останнім часом тестовий контроль рівня сформованості англомовної компетенції в читанні, зокрема фахової літератури студентами немовних спеціальностей, набув широкого застосування у вітчизняних вищих навчальних закладах (ВНЗ) завдяки таким його характеристикам як релевантність специфіці читання як рецептивного виду мовленнєвої діяльності, практичність, масовість, економічність, оперативність та об'єктивність отриманих результатів. Цим, в свою чергу, пояснюється стійка потреба в урізноманітненні арсеналу якісних тестових завдань (ТЗ) з читання англомовної фахової літератури для реалізації відповідного виду контролю в процесі навчання студентів іноземної мови за професійним спрямуванням. Основні шляхи вирішення цього завдання вбачаємо як у відборі й використанні раніше розроблених, зокрема стандартизованих та локально стандартизованих, ТЗ і тестів, так і у створенні нових викладацьких ТЗ/тестів з читання.

Незалежно від їхнього походження усі тестові матеріали, що використовуються як інструменти для контролю й оцінювання рівня сформованості у студентів англомовної компетенції в тому чи іншому виді мовленнєвої діяльності, мають характеризуватися мінімально прийнятними показниками валідності, надійності, автентичності та інтерактивності [2, с. 18].

Лише за умов адекватного застосування валідність, надійність, автентичність та інтерактивність стандартизованих і локально стандартизованих тестів з читання зберігаються та не викликають жодних сумнівів. Тому при відборі й використанні подібних тестових матеріалів для реалізації контролю навчальних досягнень студентів немовних ВНЗ слід ретельно стежити за: 1) ідентичністю об'єктів їхнього контролю та змісту того виду контролю, для проведення якого вони відбираються; 2) тотожністю характеристик мовного і мовленнєвого матеріалу, використаного розробниками цих тестів, характеристикам мовного і мовленнєвого матеріалу, передбачених програмними вимогами на даному етапі навчання студентів англомовного читання; 3) прийнятністю тематичного та предметного наповнення цих тестових матеріалів; 4) відповідністю характеристик контингенту студентів характеристикам орієнтовного контингенту тестованих; 5) наявністю у студентів попереднього досвіду виконання ТЗ подібного типу та виду.

Отже, далеко не завжди викладачу-практику вдається відшукати необхідні готові тестові матеріали, які б повністю задовольнили його специфічні ситуативні потреби в реалізації систематичного контролю за опануванням студентами англомовними читацькими навичками й умінями. Відповідно, викладачам все частіше доводиться розробляти власні тестові матеріали, здатні своєчасно постачати достатньо валідну й надійну інформацію щодо досягнутого в результаті певного відрізка навчання рівня сформованості у студентів англомовної компетенції в читанні фахової літератури та оперативно адаптуватися до змін, що відбуваються у процесі навчання, й реагувати на його актуальні потреби.

Загальновідомо, що створення будь-якого ТЗ/тесту є складним та тривалим циклічно-ітераційним процесом, що передбачає здійснення планування тесту й укладення передтесту, його випробування/пілотування та підготовку остаточного варіанту тесту на основі інтерпретації результатів передтесту [2, с.86; 3, с.5]. Саме на етапі пілотування створеного ТЗ/тесту за рахунок використання складних математичних розрахунків має здійснюватися статистична оцінка його якісних показників валідності та надійності.

Попри це, слідом за низкою дослідників [2; 3], переконані, що визначення показників валідності й надійності у такий спосіб саме для викладацьких ТЗ і тестів не є прийнятним з огляду на можливість залучення до такого дослідження обмеженої кількості тестованих, що обов'язково призводить до викривлення одержаних статистичних даних, з одного боку, та низьку практичність такої діяльності в умовах сучасного вітчизняного ВНЗ – з іншого.

З метою вирішення проблеми створення достатньо валідних, надійних, автентичних та інтерактивних ТЗ з читання англомовної фахової літератури з мінімальними часовими затратами та технічними труднощами з боку викладача-розробника пропонуємо виокремити перелік вимог до їх розробки.

Отже, забезпечення валідності та надійності ТЗ з читання англомовної фахової літератури вбачаємо в: 1) чіткому визначенні об'єктів контролю (прямих та опосередкованих), рівень сформованості яких має перевірятися на даному відрізку навчання саме за допомогою створеного ТЗ; 2) збереженні послідовності та вкладеності об'єктів контролю в читанні англомовної фахової літератури при створенні цілісних підсистем ТЗ; 3) узгодженості типів та видів ТЗ з виокремленими об'єктами контролю; 4) відборі на основі чітких критеріїв автентичних фахових текстів для укладання ТЗ з читання; 5) відповідності об'єктів контролю типам, характеристикам та обсягам текстів, що пропонуються для читання у створеному ТЗ; 6) узгодженості характеристик створених викладацьких ТЗ з читання з відповідними їм стандартизованими/локально стандартизованими тестовими матеріалами; 7) закладеності можливості гнучкої адаптації рівня складності окремого ТЗ, зокрема за рахунок варіювання мовної і предметної складності форми й мови подачі основи ТЗ та очікуваної відповіді, рівня проблемності ТЗ, мови подачі й ступеня розгорнутості інструкції до ТЗ, наявності зразка виконання й пояснень до нього, виноска і підказок у самому тексті для читання тощо; 8) дотриманні одноманітності в представленні інструкції, експозиції до ТЗ, подачі текстів для читання й наведенні основи ТЗ та оформлення бланку для фіксації відповіді протягом усього процесу навчання студентів англомовного читання фахової літератури.

З іншого боку, забезпечення автентичності й інтерактивності викладацьких ТЗ з читання фахової літератури насамперед пов'язуємо з їх комунікативністю. Це, у свою чергу, передбачає висунення додаткових специфічних вимог, а саме: 1) створені ТЗ мають бути спрямованими на вимірювання рівня сформованості у тестованих умінь застосовувати читацькі навички й уміння для розв'язання реальних професійно-комунікативних завдань з читання; 2) в інструкції до ТЗ має формулюватися проблемне професійно-комунікативне завдання та міститись необхідна контекстуальна інформація; 3) професійно-комунікативне завдання, наведене в інструкції до ТЗ, має співвідноситись за своїми характеристиками з тими професійнокомунікативними завданнями, що вирішуються фахівцями окремої галузі в реальних позатестових обставинах за допомогою читання англомовної фахової літератури або в його процесі; 4) вибір типу та виду ТЗ має узгоджуватися не лише з об'єктом контролю, а й керуватися специфікою змодельованого професійно-

комунікативного завдання та способами й прийомами надання йому проблемності [1, с. 70].

На наш погляд, дотримання вищезазначених вимог під час розробки викладацьких ТЗ з читання англомовної фахової літератури дозволить суттєво підвищити їхні якісні показники валідності, надійності, автентичності й інтерактивності, а також значно спростити процедуру їх розробки, забезпечивши тим самим високу практичність тестового контролю в навчанні англомовного читання фахової літератури студентів немовних спеціальностей вітчизняних ВНЗ.

Список використаних джерел:

1. Король Т. Г. Система тестового контролю англомовної компетенції у читанні фахової літератури майбутніми фінансистами : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Король Тетяна Григорівна. – К., 2011. – 187 с.
2. Bachman L.F. Language Testing in Practice: Designing and Developing Useful Language Tests / L.F. Bachman, A.S. Palmer. – Oxford: Oxford University Press, 1996. – 377 p.
3. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Language examining and test development / [prepared under the direction of M. Milanovic (A.L.T.E.)]. – Strasbourg: Language Policy Division, 2002. – 55 p.

ОСОБЛИВОСТІ ЕТИКЕТУ ЕЛЕКТРОННОГО ДІЛОВОГО ЛИСТУВАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Сабов В.В.

здобувачка освіти ІІ курсу
спеціальності 035 Філологія

*ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
Мукачівського державного університету», Україна*

Науковий керівник: Синевич І.С.

доктор філософії, викладач педагогічних дисциплін
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

*ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
Мукачівського державного університету», Україна*

Активний розвиток сучасного Інтернет-спілкування зумовив формування нового мережевого способу життя і мислення, що суттєво впливає на мовну ситуацію, а також вироблення правил етикетної поведінки. Відповідно формується новий стиль мережевого спілкування, що відображає специфіку масової інтернет-спільноти, виробляє власну жанрову систему й при цьому істотно впливає на мовленнєву поведінку суспільства.

Так, в межах сучасного стилю Інтернет-спілкування відбувається модифікація мовленнєвих жанрів, зокрема відповідно до призначення, мети й сфери застосування виокремлення електронного ділового листування, що активно формує власні специфічні мовні засоби реалізації, правила мовленнєвої поведінки та етикету.

Здебільшого електронні ділові листи, як і паперові, повинні відповідати діловому етикету, проте мають особливості щодо надсилання, оформлення та використання мовних засобів у них.

По-перше, увагу адресата доцільно привертати правильним оформленням тексту. Писати необхідно чітко, коротко, відповідно теми листа і по суті. Зміст повинен бути лаконічним. Потрібно наводити тільки важливі деталі, факти, цифри, дотримуючись короткого викладу думок і використовувати найменше слів. Не можна вживати епітети і яскраві описи. Загалом обсяг тексту повинен бути таким, щоб його прочитання зайняло не більше хвилини. Також необхідно дотримуватися чіткої структури тексту, поділяючи його на абзаци, що значно спростить прочитання листа.

Як і в паперових листах, текст повинен містити: традиційне привітання, представлення, мету, інформацію стосовно конкретного питання, пояснення причин звернення та подяку й сподівання вирішення питання, і наостанок підпис, при можливості краще електронний підпис [1].

Оскільки основний принцип ділового мовлення – це акцент на інтересах адресата, то дуже важливо у першому абзаці вживати «Ви», наприклад: Ви запитували нас (мене...); Ви хотіли отримати...; Ви згадували про...; Вам потрібно... тощо. А вже в останньому абзаці необхідно зробити акцент на тому що і коли одержить адресат у результаті виконання його запиту чи пропозиції. Загалом обсяг листа повинен бути на один екран комп'ютера. Довгі фрази доцільно розбивати на декілька простих речень, щоб полегшити їх читання [1].

Мовні кліше в електронних ділових листах варто використовувати такі, як і в паперових, зокрема усталені звороти: нагадування (нагадаємо, що добігають кінця

встановлені терміни; наполегливо просимо Вас розглянути цей лист до певного терміну); прохання (просимо вас терміново оплатити рахунок; будемо вдячні, якщо ви повідомите про...); відмови (докладно вивчивши Ваш проект, ми з прикрістю повідомляємо, що не маємо змоги...; дякуємо за докладені Вами зусилля, але ми не можемо прийняти Вашу пропозицію...); відповіді (ми отримали Ваш лист та взяли його до уваги; ми наразі розглядаємо ваш запит) тощо [2].

Технічні правила оформлення електронного ділового листа також мають важливе значення для його прочитання адресатом і розуміння. Для написання такого листа необхідно вибирати шрифти, які коректно відображаються на будь-яких пристроях: Arial, Courier, Georgia, Tahoma, Times New Roman, без виділення тексту особливими шрифтами, складними для читання. Також не варто застосовувати різні кольори шрифту, кольорові маркери, яскраві заливки усього тексту, caps lock (великих літер) [2, с. 214].

Не можна ставити багато знаків оклику і знаків питання, щоб не викликати в адресата думки про пред'явлення претензій чи підвищений тон. Недопустимо додавати до тексту сленгові слова і смайлики, оскільки це суперечить діловому стилю. Для візуального легкого сприйняття адресатом тексту доцільно використовувати абзаци, списки; до маркованого списку можна включити від трьох до п'яти пунктів, а до більшого списку застосовувати нумерацію. Для виділення важливих моментів у тексті варто скористатися курсивом, інструкції – жирним шрифтом, дати – підкресленням.

По-друге, в електронному діловому листі потрібно дотримуватися нейтрального тону, натомість не вживати у тексті емоційно забарвлені слова і вислови, а також просторічні, іронічні, розмовні чи лайливі слова. Також недоречні експресивні слова зі зменшено-пестливими суфіксами, у значенні перебільшення та вигуків. Загалом у діловому електронному листуванні необхідно дуже обережно використовувати гумор, а краще зовсім уникати. Оскільки в таких листах неможливо відтворити ані емоції, ані інтонацію, то навіть звичайний знак «смайлик» може не передати тієї радісної атмосфери адресату. Недоречно використовувати жарти, лайки, сленгові слова, смайлики, дужечки замість смайликів чи картинки для настрою, особливо на початковій стадії знайомства. Використання іронії чи сарказму в таких листах взагалі вважаються неприпустимими, тому що це може викликати негативне враження.

Також обов'язково потрібно уникати наказового способу, а для пом'якшення категоричності варто замінити їх словами «будь ласка».

По-третє, у разі виникнення конфліктної ситуації, для її вирішення доцільно доповнити речення вставними конструкціями, типу «на жаль». Необхідно використовувати позитивні формулювання замість негативних, щоб не лише згладити негативний контекст, а й уникнути обвинувальних відтінків. Так, замість речень із обвинувачення чи ультиматумом краще використовувати формулювання без обвинувального відтінку (пам'ятаємо, що Ви завжди виконували взяті на себе зобов'язання...; якщо Ви відмовляєтеся переглянути зазначені пункти договору, ми, на жаль, змушені будемо припинити співпрацю з Вашою компанією...) [2, с. 215].

Доцільніше писати фрази з найменшим негативним контекстом. Загалом електронні ділові листи не можна використовувати для вирішення конфліктних ситуацій. Як би майстерно не було написано електронне повідомлення, воно не замінить у конфліктній ситуації звичайне спілкування. У такому випадку, доречніше зустрітися з опонентом або зателефонувати йому.

В електронних ділових листах не можна висловлювати зауваження, оскільки у письмовій формі вони сприймаються категоричніше й різкіше ніж в усній. Тому, доцільно робити зауваження чи критикувати при зустрічі віч-на-віч, як би складно це не було.

Варто наголосити, що важливими є питання культури та етикету таких аспектів, як надсилання повідомлень, пересилання електронних повідомлень, надання швидкої відповіді. Електронного ділового листа краще надсилати протягом робочого тижня, щоб його першочергово прочитали. Не варто це робити під кінець робочого дня у п'ятницю та впродовж вихідних. Оскільки електронні повідомлення часто можуть пересилатися, необхідно передбачити, що адресат, в разі потреби, може переслати його будь-кому. Тому особливо ретельно потрібно подавати посилання на інформацію, в тому числі й особисті характеристики, службову інформацію, різні показники.

Відповіді на отримані електронні ділові листи потрібно надавати якнайшвидше. Це сприятиме позитивній роботі з колегами, які усвідомлюють важливість ефективної та оперативної комунікації.

Лист-нагадування доцільно надсилати не раніше, ніж через добу після отриманого повідомлення, а відповідати не пізніше з моменту отримання. По можливості бажано відповідати на листи відразу, щоб не затягнути вирішення важливих питань і не створювати перешкоди для ефективної роботи інших працівників [3].

Окремо слід звернути увагу на уже сформовані в Інтернет-комунікації правила поведінки, певні традиції, своєрідну культуру спілкування – нетикет, обов'язковою умовою якого є дотримання елементарних етичних норм користувачами, особливо у професійній діяльності.

Таким чином, нині електронний вид листування є однією з пріоритетних і ефективних форм спілкування фахівців у професійній діяльності, тому фахівець повинен постійно підвищувати свій рівень мовно-комунікативної компетентності, моделюючи і вдосконалюючи цим власний професійний імідж. Такий системний підхід дає можливість фахівцям ефективно засвоїти й користуватися етичними правилами електронного ділового листування у повсякденному професійному спілкуванні з партнерами.

Список використаних джерел:

1. Воронкова В.Г. Етика ділового спілкування. Навчальний посібник для ВНЗ (рекомендовано МОН України): Навчальний посібник / В.Г. Воронкова, А.Г. Беліченко, В.В. Мельник. – 2017. – 312 с.
2. Карпушина М. Сучасна комунікація: особливості мовлення в мережі інтернет / М. Карпушина, О. Чистякова // Філологічний дискурс, 2016. – Вип. 4. – С. 212–221.
3. Професійні комунікації: Навчальний посібник «Ділове спілкування» / уклад. О. М. Жук, Л.Ю. Тиха. – Луцьк : Луцький НТУ, 2016. – 112 с.

СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КОМІЧНОГО У ТВОРІ МАРКА ТВЕНА «ПРИГОДИ ТОМА СОЙЄРА»

Мартинюк Назарій Володимирович

здобувач вищої освіти факультету іноземних мов

Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника, Україна

Науковий керівник: Мельник Ярослав Григорович

кандидат наук з філології,

професор кафедри загального та германського мовознавства

Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника, Україна

Гумор становить один із провідних засобів вираження пристосування персонажа до ситуації, яка зазнає змін, тобто є певним примиренням з навколишнім середовищем. Жарт може по-різному сприйматися залежно від ситуації його вживання чи контекстуального оточення. Художній текст у свою чергу є взаємодією відтвореної реальності зі справжньою індивідуальністю автора [Trilling].

У романах Марка Твена можна знайти багато прикладів лексичних одиниць, які вживаються з іронічним відтінком. Серед них можна виділити іменники: «*robber, ambuscade, gang, spies, treasure, enemy, guns, swords*» та дієслова: «*to drown, to chase, to kill*».

Особливу увагу варто звернути на те, як письменник уводить у художній текст ЛО тематичної групи «релігія». Сюди належать такі слова як: «*to pray, deacon, Providence, cross, devil, spiritual gifts*» [ATS].

Мовно-стилістичним засобам комічного властива своєрідність, образність та експресивність. Окрім традиційного художнього вживання гіперболи, порівняння і метафоричних одиниць (МО), з метою створення комічних ситуацій М. Твен широко використовує макаронічне мовлення, вжиті невпади слова (малапропізми). Із стилістичних засобів автор також застосовує так зване зворотне прирощення (антиклімакс, нисхідна градація). Воно полягає в невідповідності заключної частини оповіді всьому художньому тексту, в її несподіванці, що руйнує початковий фон [Христинич, с. 410].

М. Твен використовує також стилістичне порівняння (*simile*), що є одним із поширених у мовленні засобів комунікації. Це - пояснення одного предмета за допомогою подібного, в якому потрібна авторові ознака, виступає доволі яскраво [Єфімов, с. 183]. Наприклад:

«*True, he had the manifest sympathy of the house but he had the house's silence, too, which was even worse than its sympathy*» [ATS].

У досліджуваному тексті важливе значення при вивченні особливостей комічного слід відвести *метафорі* як засобу його вираження. Вона додає художньому текстові відтінок експресивності:

«*Oh, I dasn't, Mars Tom. Ole missis she'd **take an' tar de head off'n me**. 'Deed she would*» [ATS].

Наступний мовний засіб, що часто зустрічається у досліджуваному тексті, представлений *каламбуром* (мовний витвір, дотеп, побудований на грі слів, зокрема на смисловому поєднанні в одному контексті різних значень одного слова або різних слів, що вживаються на омонімічній, але не омографічній заміні одного слова або виразу іншим [Селіванова, с. 218]), та *мовною грою*.

«*While Tom was eating his supper, and **stealing sugar** as opportunity offered*» [ATS].

У вище наведеному контексті комічний ефект маркованого виразу досягається за рахунок використання одного із значень багатозначного дієслова «*steal*» («тягати шматки цукру з цукорниці»). У свою чергу, воно має кілька значень, таких як: «красти», «робити щось непомітно, потай або без дозволу», «добиватися чого-небудь, оволодівати чим-небудь, хитрістю, зухвалістю».

Окрім каламбурів Марк Твен використовує *парадокс*, тобто судження, що дуже відрізняється від загальноприйнятої думки чи здорового глузду, що відразу створює ефект комічного.

Таким чином, вивчення мовно-стилістичних засобів у романі Марка Твена «Пригоди Тома Сойєра» стає свідченням того, що основними з них є такі, що забезпечують відтворення світобачення дітей, емоційного сприйняття світу, інтуїтивне осмислення його таємниць. Серед них варто виділити епітети, метафори, порівняння, гіперболу, іронію, зворотне прирощення (антиклімакс), каламбури, малапропізми, антитезу, перерахування, градацію тощо.

Список використаних джерел:

1. Єфімов Л. П. Стилістика англійської 1. мови: [підручник]. Вінниця: Нова книга, 2004. 240 с.
2. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. 2010. 844 с.
3. Христич Н. Мовне вираження концепту «дитинство» засобами лексико-стилістичної комбінації (на матеріалі твору Марка Твена «Пригоди Тома Сойєра»). *Теоретична і дидактична філологія*. 2013. Вип. 15. С. 407-416.
4. Trilling L. Mark Twain's Colloquial Prose Style from The Liberal Imagination URL: <https://www.thoughtco.com/mark-twains-colloquial-prose-style-1690775>
5. (ATS) Twain M. The Adventures of Tom Sawyer. URL: <https://www.gutenberg.org/files/74/74-h/74-h.htm>

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ: ІНТЕРАКТИВНІ ПІДХОДИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Червякова Катерина Денисівна

здобувачка вищої освіти навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Козубай Інна Віталіївна

ORCID ID: 0000-0001-9667-8446
старша викладачка кафедри міжнародних відносин
та соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Важко уявити сьогодення без англійської мови. Знання англійської мови та вміння спілкуватися нею – є важливою складовою сучасного світу та сучасного суспільства. Знання та здатність ефективно спілкуватися англійською мовою надає багато можливостей для професійного та особистого зростання, даючи змогу активно взаємодіяти у світовому співтоваристві. Науковий прогрес неупинно змінюється, тому важливо ефективно впроваджувати інтерактивні методи навчання. Інтерактивні методи комунікації в процесі вивчення англійської мови активно залучають усіх охочих до навчального процесу, сприяючи формуванню вмінь висловлювати свою власну думку, з повагою відноситися до думки інших, комунікувати у групі та вирішувати завдання.

Метою нашого дослідження є висвітлення та аналіз інтерактивних методів навчання з метою ефективного розвитку комунікативних навичок для більш якісного поглиблення знань з англійської мови. Дослідження спрямовано на з'ясування та виявлення інноваційних підходів до вивчення іноземної мови, які сприяють збагаченню мовленнєвого досвіду та підвищенню знань здобувачів освіти. Розгляд інтерактивних методів вивчення англійської мови сприятиме розумінню та розробці рекомендацій, спрямованих на покращення процесу вивчення та викладання дисципліни, що має велике значення для формування свідомих, конкурентоспроможних громадян, які готові вступити у глобальне співтовариство.

Наразі освітня сфера України перебуває у стані активних змін, трансформацій, перетворень та впровадження нових методик викладання, поступово освіта переходить до концепції студентоцентрованого підходу та впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій [1].

Сьогодні ми живемо у вік техногенного прогресу, який став невід'ємною частиною у здобуванні знань. Вперше, з дистанційним викладанням сучасна освіта зіткнулися з початком пандемії, ще у 2020 році. На початку дистанційного навчання, коли здобувачі освіти були не в змозі спілкуватися наживо з викладачами та колегами якості навчання почала неупинно знижуватися. Саме тому викладачеві необхідно вміти зацікавити студентів й у дистанційному форматі навчання, наприклад, задавати перегляди класичних фільмів Голівуду в оригіналі та проходження різних цікавих курсів, таких як EdEra або Lingva Skills [2].

Інноваційні методи комунікації та вивчення англійської мови в першу чергу повинні бути адаптивними та функціональними, вони повинні з легкістю

впроваджуватися як в очний формат навчання так і в дистанційну форму. Існує безліч інноваційних методів навчання та комунікації під час навчального процесу, проте ми маємо на меті висвітлити три основні інтерактивні методи, які є дуже адаптивними та підлягають певним модифікаціям (спосіб використання, за рівнем складності, тощо).

Завдяки першому методу, який ми виділили, покращується не тільки навички комунікації, а ще й гарно покращується фантазія та словниковий запас. Рольова гра "Ситуативний діалог" (Role-play Situational Dialogues) – це вид діяльності, в основі якої є представлення себе чи когось іншого в конкретній ситуації. Завдання учня полягає у тому, що потрібно «зіграти» роль, де учасник виступає як соціальна частина оточення. Це сприяє вдосконаленню навичок мовлення, вивченню фраз, виразів, та поглибленню розуміння культурних аспектів спілкування на англійській мові [3].

Гра "Мовна дошка" (Language Scrabble) є способом відображення граматичних структур, а також їх відпрацювання на практиці. Її перевага – чітка логічна структура і привабливий дизайн. Ментальні карти можна використовувати для навчання елементарних граматичних структур, а також більш складних – для просунутих учнів. При складанні логіко-комунікативних опорних схем враховуються такі принципи:

- принцип доступності змісту;
- мовний матеріал не повинен бути занадто складним;
- принцип доступності зображення;
- учні звикають до певних сигналів, що виражає те чи інше граматичне або лексичне явище, і ототожнюють дані сигнали із закладеним в них сенсом;
- принцип розташування інформації в логічному порядку [4].

Цей метод дозволяє гравцям обговорювати правила, їх значення та правильність написання, що сприяє активному спілкуванню та вдосконаленню граматичних навичок, та прекрасно використовується не тільки в дистанційній формі, а й в аудиторіях у живому спілкуванні.

Ще один цікавий метод, на нашу думку, на якому ми хотіли зробити акцент: «Chain story» – це інтерактивний метод на розвиток логіки, прояву фантазії та індивідуальності. Суть цього методу полягає у продовженні історії попереднього учасника. Перевагами Chainstory являється накопичення словникового запасу, відпрацювання навичок граматики, покращується логічне мислення, підвищується увага. Представлені приклади ігор можуть проводитися і в другій частині уроку, для підвищення активності студентів. Для їх проведення не потрібно значної підготовки та хід гри залежить від теоретичного рівня пізнання учасників [3].

Отже, існує безліч інноваційних методів покращення та комунікації. При використанні будь якого методу слід чітко встановити цілі, завдання, мати чітке розуміння, що повинен винести для себе здобувач освіти після використання певної методики під час заняття.

Дійшовши до висновку можна сказати, що впровадження у звичне вивчення англійської мови більш інноваційних, інтерактивних та комунікативних технологій засвоєння матеріалу є доволі молодим феноменом, який вже успішно застосовується у сучасній освітній практиці. Вище зазначені методики впроваджуються у вивчення дисципліни у вигляді певної гри, яка сприяє розвитку вмінь та навичок, зростання мотивації до пізнання іншомовного середовища.

Тож, сучасна освіта набуває безліч реформувальних, тому вивчення іноземної мови повинно бути у комплексі. Вивчення такої дисципліни, як англійська мова має давати студентам сучасне розуміння, аналітичну роботу, розвиток логічного мислення, навички вести дискусію, вміння досконало та зрозуміло доносити свою точку зору.

Інтерактивні методи вивчення та комунікації дають можливість розвивати свою особистість та необхідні навички спілкування в професійній сфері, повсякденному житті та у спілкуванні з іншими.

Список використаних джерел:

1. Наумик А. С., Ядловська О. С. Особливості студентоцентрованого підходу у викладанні. *Світ наукових досліджень*. Випуск 16: матеріали Міжнародної наукової конференції, 2023. с. 128-130.
2. Козубай І. В., Хашев А. В. Дистанційне вивчення англійської мови в сучасних умовах. *Scientific Collection «InterConf»*: Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Conference, м. Melbourne.
3. Мойко Ю. Р. Використання сучасних інтерактивних методів на уроках англійської мови в середній школі. *Теоретичне та практичне застосування результатів сучасної науки*: Міжнар. студент. наук. конф., м. Запоріжжя, 27 листоп. 2020 р. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/resursy-systemy-okhorony-zdorovya-v-umovakh-viyny-zhovten-2022r> (дата звернення: 12.10.2023).
4. Чорнобай В. Г. Інтерактивне навчання англійської мови: комунікативні ігри, таблиці та схеми. *Bulletin of alfred nobel university. series "pedagogy and psychology"*. 2020. Т. 1, № 19. С. 362–368. URL: <https://doi.org/10.32342/2522-4115-2020-1-19-43> (дата звернення: 12.10.2023).

СЕКЦІЯ XIII. ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ВПЛИВУ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР НА ПРОЦЕС НАВЧАННЯ ІНФОРМАТИКИ. РОЗРОБКА ВЛАСНОЇ ГРИ НА ОСНОВІ МОВИ ПРОГРАМУВАННЯ PYTHON

Новосад Володимир Віталійович

студент 6-го курсу

Факультету інформаційних технологій і математики

Волинський національний університет імені Лесі Українки, Україна

Актуальність дослідження в контексті швидкого розвитку комп'ютерних ігор та їх потенціалу для навчання інформатики. За останні роки комп'ютерні ігри стали не тільки популярною розвагою, але й потужним інструментом навчання. Їх потенціал у сфері освіти, зокрема навчання інформатики, став предметом широкого обговорення і досліджень. Розробка ігор на основі мови програмування Python може відкрити нові можливості для ефективного навчання учнів.

Однією з цілей є визначення переваг і недоліків використання комп'ютерних ігор у навчанні інформатики. Дослідження розгляне різні аспекти використання ігор, такі як мотивація учнів, розвиток креативного мислення та практичних навичок програмування.

Крім того, у дослідженні буде розроблена власна гра на основі мови програмування Python, яка може бути використана як додатковий інструмент для навчання інформатики. Дана гра буде спроектована з урахуванням педагогічних принципів та потенціалу комп'ютерних ігор для залучення учнів до активного та цікавого навчання. Програмування на Python дозволяє викладачам та учням фокусуватися на педагогічних аспектах розробки гри, а не на технічних деталях, спрощуючи процес розробки.[2]

Дослідження відзначається своєю актуальністю, оскільки навчання інформатики стає все більш важливим у сучасному суспільстві, а використання комп'ютерних ігор може зробити процес навчання більш захоплюючим та ефективним. Практичне значення дослідження полягатиме в розробці рекомендацій щодо використання комп'ютерних ігор у навчальному процесі та впровадженні власної гри в практику викладання інформатики.

Ігрові технології в сучасному світі стають все більш популярними у сфері освіти. Вони відкривають нові можливості для активного, захоплюючого та ефективного навчання. Використання комп'ютерних ігор у процесі навчання інформатики дозволяє учням практикувати та застосовувати свої знання у реальних ситуаціях, стимулює розвиток креативного мислення та проблемного мислення. Ігрові технології також сприяють залученню учнів до навчання та підвищують їх мотивацію до досягнення навчальних цілей[1].

Використання комп'ютерних ігор у навчанні інформатики має свої переваги та недоліки. До переваг відносяться:

1. Захоплююче навчання: Ігри пропонують учням цікаві та захоплюючі сценарії, що сприяє залученню до навчання інформатики.

2. Практичне застосування: Комп'ютерні ігри дозволяють практикувати свої навички програмування та розв'язування завдань у віртуальних середовищах.

3. Колаборативне навчання: Деякі ігри мають можливість багатокористувацької гри, що сприяє співпраці та комунікації між учнями.

Використання ігрових елементів, таких як рейтинги, нагороди, завдання та конкуренція, може підвищити мотивацію учнів, змусити їх бути активнішими учасниками навчального процесу та поліпшити їхнє розуміння складного матеріалу.[3]

Незважаючи на переваги, використання комп'ютерних ігор у навчанні також має свої недоліки:

1. Загальність ігрового контенту: Деякі ігри можуть не повністю відповідати освітнім потребам, оскільки їх контент розробляється для широкої аудиторії, а не специфічних навчальних цілей.

2. Відсутність індивідуалізації: Не всі ігри дозволяють налаштувати рівень складності або адаптуватися до індивідуальних потреб учнів.

3. Виключення практичного досвіду: Деякі аспекти реального світу можуть бути відсутніми у віртуальних ігрових середовищах.

Зокрема, існує ризик, що учні будуть фокусуватися лише на ігрових аспектах, ігноруючи академічний контент. Крім того, є ризик перевантаження учнів інформацією та додатковими завданнями.[4]

На основі отриманих результатів можна буде зробити декілька перспективних рекомендацій:

1. Подальше дослідження впливу ігрових технологій на навчання інформатики з використанням інших мов програмування та різних типів ігор.

2. Розробка і впровадження спеціалізованих навчальних ігор для різних тем і понять в інформатиці з урахуванням педагогічних принципів.

3. Дослідження можливостей ігрових платформ та середовищ для навчання інформатики, таких як Scratch або Unity.

4. Розробка інструментів та методик для оцінки ефективності використання ігрових технологій у навчанні інформатики.

Загалом, результати дослідження підтверджують актуальність та значимість використання комп'ютерних ігор у процесі навчання інформатики. Впровадження власної гри на основі мови програмування Python може стати практичною та ефективною стратегією для підвищення якості навчання та залучення учнів до предмету. А процес розробки власної гри дає можливість виявити свої творчі здібності та застосувати знання інформатики на практиці.

Список використаних джерел:

1. Іванченко О.В. (2018). Ігрові технології у навчальному процесі. Київ: Наукова думка.
2. Литвин В.М. (2020). Python у навчальних проектах: педагогічний потенціал. Львів: Нові технології.
3. Коваленко Я.І. (2019). Гейміфікація як сучасний метод навчання. Одеса: Освіта XXI століття.
4. Мельник І.Б. (2021). Проблеми та перспективи гейміфікації в освіті. Харків: Фактор.

РОЛЬ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Пальок І.І.

здобувачка освіти ІІ курсу спеціальності 012 Дошкільна освіта
*ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
Мукачівського державного університету», Україна*

Науковий керівник: Кертис Н.В.

викладач дошкільної педагогіки
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
*ВСП «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж
Мукачівського державного університету», Україна*

В сучасних умовах інформатизації суспільства, періоду гаджетизації дошкільників реалізується комп'ютеризація закладів дошкільної освіти через упровадження комп'ютерних технологій в освітній процес. Комп'ютерні технології уводячи дитину у певну ігрову ситуацію та надаючи дидактичну допомогу у вигляді навчального матеріалу з ілюстраціями дозволяють істотно покращити освітній процес, якісно змінити контроль за діяльністю дітей та суттєво впливають на формування особистості дитини дошкільного віку.

Вітчизняний досвід застосування комп'ютерних технологій в сфері освіти знайшов віддзеркалення в роботах А. Барабанщикова, В. Беспалько, Я. Ваграменко, Т. Вороніна Ю. Деміна, В. Іванова, М. Карпенко, Д. Колосова, С. Крамарова, А. Кривошеєва С. Лобачева, Н. Макарової, В. Матюхина, О. Молчанової, В. Овсянникова, А. Полякова, Ю. Попова, А. Савельєва, В. Самойлова, В. Солдаткина, А. Тіхонова, С. Щенникова, А. Федосєєва, А. Хорошилова та інших [3, с. 144].

Відтак, комп'ютерні технології, ігри та вправи необхідно розглядати як особливий засіб, що стимулює творчу активність дітей. Вони цікаві та доступні, а закладені в них ігрові завдання містять не тільки навчальний матеріал, способи та засоби для його вирішення, а ще мотив та мету, що стимулюють дитину. Дошкільники, працюючи з гаджетами, мають реальну можливість бачити на екрані результат своєї роботи.

Комп'ютерна гра – програмний засіб, що надає можливість спрямувати діяльність дитини на досягнення певної дидактичної мети у ігровій формі [3].

Комп'ютерні ігри допомагають дітям краще засвоювати матеріал, забезпечують досягнення дітьми певного рівня інтелектуального розвитку; у дітей розвиваються позитивні емоційні реакції, що сприяє корекції і розвитку психічних процесів; заняття з використанням комп'ютерних розвивальних ігор стимулюють у дітей цікавість і прагнення досягати поставленої мети.

Разом з тим необхідно пам'ятати, що дитина граючись потрапляє в різні уявні ситуації, однак її емоції – реальні. Далеко не всі комп'ютерні ігри спроможні вирішити освітні завдання. Візьмемо, наприклад ігри, де головним завданням є швидке натискання клавіш, такі ігри дають розвиток сенсорики та деяких параметрів уваги, але разом з тим стимулюють підвищення у дитини рівня тривожності, бажання сховатися від дійсності в уявному світі. Тому дуже важливо підбирати ігри, які б за змістом розвивали дитину [2, с. 360].

Правила комп'ютерних ігор схожі за правилами до традиційних ігор, проте мають принципові відмінності:

- комп'ютерні ігри будуються за принципом поступового ускладнення ігрових та дидактичних завдань;
- «етапність», закладена в програмі, часто не дозволяє перейти на наступний рівень без виконання завдань попереднього рівня;
- в одних іграх можна за допомогою «меню» довільно дозувати рівень складності завдання, в інших «адаптивних» іграх програма сама підлаштовується під дитину і пропонує їй нові завдання з врахуванням її попередніх відповідей: складніші, якщо завдання виконується успішно, чи простіші – коли навпаки;
- деяким комп'ютерним іграм притаманний елемент випадковості, новизна, раптовість, несподіваність. Можуть раптово виникати нові персонажі, нові ситуації, явища і взаємозв'язки [1, с. 24].

Слід наголосити, що діти в процесі комп'ютерних ігор здебільшого оперують символами і знаками, отож особливе значення має психологічна та фізична готовність дошкільників. Передувати комп'ютерним іграм мають ігри зі звичайними іграшками і предметами-замінниками. Поетапне формування різних видів традиційних ігор створює базу для залучення дітей до комп'ютерних ігор. Отож, іграм на комп'ютері з будь-яким змістом передують діяльність дітей з опорою на реальний предмет чи реальні дії.

Основних жанрів комп'ютерних ігор декілька, однак у кожному з них існують свої різновиди. Умовно всі комп'ютерні ігри можна класифікувати таким чином [1]:

1. Адвентурні (в перекладі з англійської – пригодницькі) Візуально вони оформлені як мультиплікаційний фільм, однак з інтерактивними властивостями – можливістю управляти перебігом подій. Для вирішення поставлених завдань необхідно володіти кмітливостю і розвиненим логічним мисленням.

2. Стратегії. Основна ціль стратегічних ігор: управління ресурсами, корисними копалинами, військами, енергією чи іншими подібними складовими (юнітами). При цьому часто необхідно здійснювати не тільки довготривале планування, а й слідкувати за означеною ситуацією. Стратегічні ігри розвивають у дітей посидючість, здатність планувати свої дії, тренують багатofакторне мислення.

3. Аркадні. Для такого жанру характерне поділ гри на рівні, коли нагородою і метою є право переходу до наступного епізоду, місії. Аркадні ігри тренують окомір, увагу, швидкість реакції дошкільників рекомендують.

5. Рольові. В іграх цього жанру в розпорядженні геймера (гравця) є невеликий загін персонажів, кожен з яких виконує певну роль чи функцію. Задача героїв – спільними зусиллями дослідити віртуальний світ з метою виконання поставленої на початку гри мети (цілі).

6. 3D-Action. Коротко девіз цих ігор можна виразити словами «Зруйнуй!». Повністю тип ігор для розваг. Вони розвивають моторні функції, при цьому є сумнівними для розвитку мислення і розв'язання завдань морального виховання.

7. Логічні. Їх користь полягає в тому, що вони розвивають навички логічного мислення, особливо в дітей дошкільного віку. Здебільшого гра є одним завданням чи набором кількох головоломок, які повинен вирішити гравець.

8. Симулятори (імітатори). У цих іграх приділено увагу реалізму відповідних реакцій віртуального середовища, майже до найдрібнішого відображення технічних показників в авіасимуляторах чи характеристик гравців у спортивних симуляторах.

Комп'ютерні ігри, що використовуються в роботі з дітьми дошкільного віку умовно можна поділити на підгрупи:

- розвиваючі комп'ютерні ігри (спрямовані на формування загальних розумових здібностей, а також пам'яті, мислення, уваги);

- навчальні комп'ютерні ігри (які знайомлять дитину з початками математичних понять, дидактичних уявлень, з основами систематизації, класифікації, синтезу, аналізу понять, навчають грамоті, читанню);

- ігри-квести (де правила гри приховані і дитина повинна дійти до усвідомлення цілі і способу дій, тобто знайти ключ для розв'язання завдання);

- ігри-забави (без завдань для розвитку, проте дають можливість дитині порозважатись, здійснити пошукові дії і побачити результат у вигляді мультика);

- комп'ютерні діагностуючі ігри (допомагають виявити рівень знань, розвитку, здібностей або відхилень) [1, с. 27].

У комп'ютерних іграх діти виконують дослідницьку роботу. Педагогам потрібно підтримувати такі навички дослідження у дітей, а саме: уміння отримувати інформацію; правильно аналізувати та інтерпретувати інформацію; формулювати висновки та припущення; уміти будувати перевірочний експеримент; коригувати свої подальші дії.

Отже, використання комп'ютерних ігор суттєво впливає на формування особистості дошкільників; дає змогу поєднати інноваційні дидактичні функції комп'ютерних технологій з можливостями традиційних засобів навчання; збагатити і наповнити освітній процес новими формами роботи; створити інноваційні методики, що сприятимуть більш ефективному засвоєнню знань дітьми дошкільного віку. Адже, користування гаджетами, формування інформаційної та комп'ютерної грамотності дітей дошкільного віку є необхідною умовою для життя в сучасному інформаційному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Карпенко Г. Вплив комп'ютерних ігор на формування уявлень про здоровий спосіб життя у дітей / Г. Карпенко // Дитячий садок. – 2013. – № 10 (682) – С. 22–30.
2. Савченко М. В. Вплив ігрової діяльності на виховання самостійності в дітей дошкільного віку / М. В. Савченко // Наука і освіта : наук.-практ. журнал. – 2011. – № 4. – С. 358–362.
3. Чекан О. Формування інформаційної та комп'ютерної грамотності дітей дошкільного віку / О. Чекан // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія», 2017. – Випуск 1 (5). – С. 144–146.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ ФАРМАЦЕВТІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Марійко Владислав Юрійович

Аспірант

Київський міжнародний університет, Україна

Науковий керівник: Мартиненко Світлана Миколаївна

ORCID ID: 0000-0002-7822-5600

доктор педагогічних наук, професор

Київський міжнародний університет, Україна

У зв'язку з стрімким розвитком української фармацевтичної галузі та зростанням фармацевтичного ринку, глобалізацією аптечного бізнесу, трансформуванням відносин між суб'єктами господарювання, вимагають від закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку фармацевтичних кадрів, реагувати на зміни та враховувати їх у процесі підготовці майбутніх фахівців. Відтак, пріоритетного значення набуває розвиток особистості, спрямований на формування творчого мислення й ініціативи. Відповідно, основною метою професійної освіти стає підготовка компетентного фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці, здатного до ефективної роботи на рівні світових стандартів, соціально відповідального за результати своєї професійної діяльності, готового до постійного професійного зростання й самоосвіти. Таким чином, перед професійною освітою ставляться принципово нові завдання, які передбачають формування у здобувачів освіти системного критичного мислення, креативності, аналітичності, здатності до експертної оцінки [1].

Наше дослідження передбачає визначення комплексу педагогічних умов, які б сприяли якісній професійній підготовці здобувачів освіти в системі фармацевтичної освіти України.

Для вивчення окремої проблеми нами використано інформацію органів законодавчої та виконавчої влади, чинні нормативно-правові акти у сфері охорони здоров'я, а також застосовано наступні методи: системно-аналітичний, оглядовий, узагальнення та порівняння.

Професійна підготовка фахівців фармацевтичної галузі базується на нормативно-правових документах, які регламентують освітній процес закладів вищої освіти, зокрема: Закони України "Про освіту", Закон України "Про вищу освіту", "Основи законодавства України про охорону здоров'я", "Про лікарські засоби", Постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження Національної рамки кваліфікацій", "Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти", "Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності", "Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку медичних та фармацевтичних працівників" [2-9], міжнародних стандартах, настановах, належних фармацевтичних практиках та тощо.

Аналіз практичного досвіду засвідчив, що підготовку фармацевтів в Україні здійснюють за Стандартом вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань 22 Охорона здоров'я спеціальності 226 Фармація, промислова фармація спеціалізації 226.01 Фармація; 226.02 Промислова фармація, затвердженого та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 04 листопада 2022 року [10].

Варто зазначити, що професійна підготовка фармацевтичних кадрів, має бути спрямована на комплексний вплив, свідомість і поведінку, що сприяють засвоєнню знань, фармацевтичних умінь та практичних навичок, визначених стандартом вищої освіти. У зв'язку з глобалізацією фармацевтичного ринку, наявністю суперечностей між професійними вимогами, які ставляться до фармацевта від роботодавця, відтак професійна підготовка майбутніх фармацевтів має бути спрямована на практико-орієнтований підхід. На відміну від традиційної освіти, орієнтованої на засвоєння теоретичних знань, практико-орієнтована освіта спрямована на формування знань, умінь, навичок, досвіду практичної діяльності.

Крім того, підготовка фармацевтів другого магістерського рівня передбачає виховання також професійну освіту й навчання. Таким чином, під вихованням здобувачів освіти розуміємо формування впродовж навчання у закладі вищої освіти морально-психологічної готовності самовіддано працювати за обраним фахом. Професійна освіта фармацевтів передбачає володіння загальними й професійними знаннями, виробничими вміннями й навичками згідно з фармацевтичним профілем. Відповідно, навчання охоплює весь процес фахової підготовки фармацевта, знання якого мають бути застосовані на практиці. З урахуванням цього, кожен заклад вищої освіти здійснює навчання, виховну роботу, яка в своїй сукупності формує освітній (педагогічний процес), що реалізується як організована взаємодія викладачів і здобувачів освіти (суб'єктів і об'єктів виховання). Взаємодія педагогів і здобувачів освіти у закладах освіти, під час якої реалізується мета освіти і виховання, утворює педагогічний (освітній) процес.

Поняття "освітній процес"- це сукупність навчальних занять безпосередньо в закладі освіти та виховної роботи за межами закладу, яку здійснюють науково-педагогічний та студентський колективи за єдиним планом. Організація освітнього процесу потребує цілісного підходу в колективному вирішенні завдань освіти, формуванні і соціалізації на кожному навчальному занятті, супроводі навчальної діяльності різноманітною аудиторною роботою, вмілого поєднанні зусиль викладацького колективу з студентським самоврядуванням, налагодження зв'язків із сім'єю, громадськістю тощо.

Висновки. Отже, для теоретичних основ підготовки майбутніх фармацевтів до професійної діяльності особливо важливим етапом є формування особистісно орієнтовного, практично спрямованого процесу для якісної підготовки фармацевтичних фахівців, спрямованих на повну самореалізацію та самовдосконаленням в професійній діяльності.

Список використаних джерел:

1. Козубовська І.В., Повідайчик О.С. Інноваційні технології підготовки фахівців у вищій школі. Методичні рекомендації для аспірантів і магістрів. Ужгород. 2021. с.40. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/35755> (дата звернення 10.10.2023).
2. Закон України "Про освіту". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 10.10.2023).
3. Закон України "Про вищу освіту". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 10.10.2023).
4. Закон України "Основи законодавства України про охорону здоров'я". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення 10.10.2023).
5. Закон України "Про лікарські засоби". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/123/96-вр#Text> (дата звернення 10.10.2023).
6. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Національної рамки кваліфікацій". <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п#Text> (дата звернення 10.10.2023).

7. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-п#Text> (дата звернення 10.10.2023).
8. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-п#Text> (дата звернення 10.10.2023).
9. Постанова Кабінету Міністрів України “Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку медичних та фармацевтичних працівників”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/725-2021-п#Text> (дата звернення 10.10.2023).
10. Стандарт вищої освіти другого (магістерського) рівня галузі знань 22 Охорона здоров'я спеціальності 226 Фармація, промислова фармація спеціалізації 226.01 Фармація; 226.02 Промислова фармація. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2022/11/11/226-Farmatsiya.promyslova.farmatsiya.mahistr-981-04.11.2022.pdf> (дата звернення 10.10.2023).

ФІЛОСОФІЯ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Бережна Людмила Валентинівна

Директор, вчитель-методист
Криворізька гімназія №69, Україна

У Національній доктрині розвитку освіти XXI ст. визначено, що орієнтиром сучасних закладів освіти став компетентнісний підхід до формування змісту освіти. Нова філософія освіти потребує формування вчителя нового типу, ставить завдання щодо роботи вчителя, здатного до самовдосконалення, саморозвитку, спроможного вільно орієнтуватися у соціальних умовах, розуміти особливості розвитку особистості. [с.5]

Всі зміни, які відбуваються у всіх сферах життя потребують нового змісту освіти і нових підходів до організації освітнього процесу. Вирішення стратегічних завдань, залежить від якісного управління, яке має бути зорієнтованим на особистість педагога, виявлення й реалізацію його ресурсів шляхом удосконалення традиційних підходів та розробкою нових. Управління в закладі освіти має бути спрямовано на активізацію діяльності колективу загалом та створення належних умов для прояву та розвитку творчого потенціалу окремо. Головним буде вміння організувати роботу у рамках злагодженості, інноваційності, відповідальності за кожного члена колективу. Необхідно врахувати, що кожен педагог має індивідуальні потреби, зацікавленість, цінності. Найбільш дієвим буде персональний підхід.

Професійний розвиток вчителя відбувається впродовж усієї активної діяльності педагога. Сучасні вимоги до педагога, на перше місце ставлять роботу з поглиблення теоретичних знань та практичних умінь. Важливим є допомога педагогічним працівникам у реалізації нових ідей професійного розвитку. Для вчителів реалізація нової ідеї – це не просте рішення. Необхідно допомогти педагогу результативно діяти, ефективно розв'язувати стандартні проблемні ситуації, що виникають в професійній діяльності. Однією з найважливіших умов успіху професійної діяльності є спроможність адміністрації закладу заохочувати педагогів до високих досягнень в обраному нині напрямі роботи. Освітню діяльність необхідно спрямувати на формування і забезпечення мотивів професійної діяльності вчителів та інтеграцію їхньої теоретичної підготовки та практичної діяльності.

В закладах освіти працюють різні категорії вчителів: молоді вчителі, які активно навчаються, прагнуть діяльності, але їм не вистачає досвіду; вчителі пенсійного віку, які мають значний досвід, але використовують традиційні методи роботи. Є педагоги, які мають недостатньо методичну та фахову підготовку, а також, педагоги, які є ядром колективу, досвідчені, методично грамотні. Для педагогів різних вікових категорій характерні свої особливості, потреби професійної діяльності. Кожна з цих категорій вчителів має потреби у вдосконаленні педагогічної майстерності.

Професійний розвиток учителя закладу це процес тривалий і різноплановий. Від адміністрації залежить правильне визначення сфер педагога, доречний управлінський підхід та психологічний супровід, а також забезпечення мотивації педагога. Будь яка дія не виникає без мотивації, без внутрішньої потреби реалізувати таку дію. Педагога необхідно залучати до опанування новітніми технологіями, орієнтування в сучасному інформаційному просторі, системного саморозвитку.

Орієнтація на розвиток учителя як особистості, може бути реалізована лише на обґрунтованих засадах педагогічної діяльності. Для формування належного ставлення до педагогічної діяльності необхідно створити такі умови, за яких вчитель спрямував би свою працю, як свідому діяльність, потрібну для зростання. Вчителі спроможні створити середовище, здатне забезпечити їх професійний розвиток. Провідна роль професійної діяльності вчителів в умовах сьогодення полягає у створенні та постійному вдосконаленню освітнього середовища для навчання дітей. Розвиток професійної особистості та освітнє середовище є взаємообумовленим процесом. Значної уваги заслуговує зацікавленість педагогів у створенні освітнього середовища та використанні його можливостей для розвитку особистості, тоді фахова діяльність вчителя наповнюється новим творчим змістом. [с.9]

Створення такого середовища впливає на мотивацію педагогів, залучає їх до самоосвіти, внаслідок чого формується ціннісне ставлення до професійної діяльності. Чинниками, які підсилюють мотивацію вчителя є: спроможність до трудової активності для підвищення самоконцентрації та потенціалу можливого кар'єрного зростання. Від того, як педагог розуміє свою трудову діяльність і якими мотивами він керується, залежить його ставлення до педагогічної праці. Характерною мотивацією є спрямованість вчителя до інноваційної діяльності. Самі по собі інновації не виникають, це результат системної роботи вчителів. Це їх особистий шлях у професійній діяльності, їх власний вибір змістовних конструктивних компонентів оволодіння уміннями.

Реалії сучасної системи освіти вимагають наповнення інноваційним змістом місії діяльності педагога. Згідно з цим, важливим є перегляд цінностей професійної діяльності вчителя, а саме: гуманістичної спрямованості, особистості педагога, професійної мобільності, особистої відповідальності за якість кінцевого результату своєї праці, партнерство з усіма учасниками освітнього процесу, неперервний професійний саморозвиток і творче самовираження. Запровадження інновацій дає змогу вирішити суперечності між старою системою і потребою в якісно новій освіті.

Професійна готовність педагога передбачає наявність умінь впровадження інноваційних технологій, які сприятимуть вирішенню питань оптимізації освітнього процесу. Сьогодні інноваційність характеризує професійну діяльність кожного вчителя. Ознакою інновації є її здатність впливати на рівень педагогічної майстерності вчителя, розширювати інноваційне поле освітнього середовища у закладі. Від того, як вчитель спрямовує свою діяльність залежить характер його участі у творчих процесах та досягнуті результати у навчанні учнів. Вчителі, які прагнуть до самореалізації, віддають перевагу творчим видам праці, відкривають нові можливості для саморозвитку.

Професійний розвиток вчителя є прагненням особистості до удосконалення своїх особистісних якостей. Прагнення педагога знайти себе в діяльності та визначити себе у результатах своєї праці є безперечним. Саме це є рушійною силою професійного розвитку і передбачає свідому роботу з саморозвитку особистості як професіонала. Педагогічна діяльність дає змогу розкрити здібності та спрямовує формування якостей, які забезпечують задоволення його потреб. [с.12]

Отже, для успішної педагогічної діяльності в сучасних умовах переходу на нові стандарти освіти, вчителеві необхідно постійно підвищувати рівень свого професійного розвитку. Вчителеві необхідно прагнути змін, приймати самостійні рішення і бути відповідальними за них. Ефективному педагогу необхідно бути зацікавленим у викладанні свого предмету, бути компетентним у питаннях стосовно

своєї дисципліни, підтримувати позитивну мотивацію учнів шляхом нововведень, урахувати індивідуальні особливості, сприяти особистісному зростанню учнів. Потреба в досягненні успіху, бажання якісно виконувати свою роботу характеризуватимуть рівень зацікавленості педагога.

Список використаних джерел:

1. Національна доктрина розвитку освіти. //Освіта України.-2002.-23 квітня(№33).-с.5
2. Червінська Л.П. «До питання мотивації персоналу». Соціально-трудова відносина: теорія та практика, №1.с.12,2014
3. Чернишов О.І., Чернікова Л.Г. Розвиток професійної компетенції педагогічних працівників у системі післядипломної педагогічної освіти. Практико зорієнтований посібник. - Донецьк: Витоки, 2007.-с.7

ФОРМУВАННЯ ЗВУКО-СКЛАДОВОЇ СТРУКТУРИ СЛОВА У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З СЕНСО-МОТОРНОЮ АЛАЛІЄЮ

Жинська Богдана Миколаївна

Здобувач 2 курсу другого (магістерського) рівня
вищої освіти педагогічного факультету
Рівненський Державний Гуманітарний Університет, Україна

Науковий керівник: Косарева Галина Миколаївна

канд. пед. наук,
доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти
Рівненський Державний Гуманітарний Університет, Україна

***Анотація.** У статті висвітлено питання щодо формування звуко-складової структури слова у дітей старшого дошкільного віку з сенсо-моторною алалією. Теоретично розкрито поняття «алалія», його основні причини та механізми. Проаналізовано суть прояву алалії у дітей дошкільного віку. Здійснено аналіз корекційної роботи над формуванням звуко-складової структури слова у дітей з сенсо-моторною алалією.*

Постановка проблеми. Кожному віковому періоду властиві свої новоутворення і перш за все це стосується вищих психічних функцій: мовлення, мислення, уваги, пам'яті. Своєчасне оволодіння мовленнєвою функцією є основною умовою гармонійного особистісного і психічного розвитку дитини. Наразі збільшилась кількість дітей з мовленнєвими порушеннями, що ускладнює самореалізацію особистісного розвитку. Одним із видів порушення мовленнєвого розвитку дитини є сенсо-моторна алалія, характерною ознакою є повна відсутність мовленнєвої функції або значне обмеження її обсягу.

Аналіз дослідження. Проблема вивчення порушень мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку знайшла широке відображення у наукових розробках М. Лемещук, М. Шеремет, Л. Бегас, М. Земцової, С. Коноплястої, С. Коробко. Засади діагностики та корекції відхилень у розвитку мовленнєвої сфери висвітлені у працях видатних науковців корекційної педагогіки Б. Коваленко, Н. Крилової, Л. Логвинової, Є. Соботович, В. Тарасун, Л. Черніченко та ін.

Питанням вивчення сенсо-моторної алалії у різних теоретичних аспектах займалися і займаються вітчизняні та закордонні вчені. Педагогічні дослідження даного питання проводили такі вчені як О. Архіпова, Р. Белова-Давид, О. Боряк, Н. Жукова, К. Зелінська-Любченко, В. Ковшиков, Ю. Коломієць, Р. Левіна, М. Линська, О. Мастюкова, Т. Новікова-Іванцова, В. Орфінська, Ю. Рібцун, Н. Сікарчук, Є. Соботович, Ю. Сорочан, В. Тищенко, Н. Трауготт, Т. Філічева, М. Шеремет та інші. З психологічної точки зору проблему алалій розглядали Е. Дж. Айрес, Т. Ахутіна, Т. Візель, Л. Виготський, О. Ворошніна, О. Леонтьєв, А. Лісова, О. Лурія, Г. Семенович, Ю. Тубичко та інші.

Мета статті – вивчити та дослідити формування звуко-складової структури слова у дітей старшого дошкільного віку з сенсо-моторною алалією, проаналізувати методи роботи над звуками, розкрити ефективність використання даних методів у корекційно-логопедичній роботі.

Виклад основного матеріалу. Мовленнєва функція є основною та ключовою для розвитку мислення та інтелекту дитини, тому порушення формування мовлення неминує тягнути за собою відставання у розвитку інтелекту, мислення, порушення спілкування та соціалізації, виникнення поведінкових порушень. На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти одними із важливих завдань є формування мовленнєвої компетентності дитини та розвиток її творчих здібностей.

Проблема розвитку мовлення висвітлюється у таких чинних програмах розвитку дитини дошкільного віку, як: Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт», Програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років «Дитина», Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля», «Дитина в дошкільні роки» [1, с. 124].

Виникнення мовлення істотно перебудовує всю психічну сферу людини і призводить до перебудови мислення, пам'яті та інших психічних функцій. Особливості мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку призводять до труднощів у засвоєнні шкільних знань, умінь та навичок. У зв'язку з цим особливо важливим є питання ранньої корекції порушень мовленнєвого розвитку, правильної організації корекційного процесу та пошук ефективних засобів, методів і прийомів логопедичного впливу з метою успішної підготовки до шкільного навчання.

Алалія у дітей – це відсутність або важке недорозвинення мовлення, коли відбувається запізнення дозрівання нервових клітин у певних областях кори головного мозку. Це недорозвинення мозку може бути вродженим або рано набутих у доречному періоді. Умовно домовленнєвим періодом вважаються перші три роки життя дитини, коли йде інтенсивне формування клітин кори головного мозку і коли стаж користування дитиною мовленням ще дуже малий [4, с. 93].

Науковці зазначають, що алалію як мовленнєве порушення характеризує пізня поява мовленнєвих реакцій, бідність словникового запасу, аграматизми, порушення складової структури, звуковимови і фонематичних процесів. На відміну від афазії, при якій втрачається вже існуюче мовлення, алалія відзначається початковою відсутністю, або різким обмеженням експресивного або імпресивного мовлення.

Сенсо-моторна алалія – це змішана форма алалії. В основі виникнення моторної алалії лежить раннє органічне ураження коркового відділу мозку. В цьому випадку у дитини не розвивається власне мовлення, проте розуміння зверненого мовлення залишається збереженим. Сенсорна алалія у дітей виникає при ураженні кіркового відділу мовленнєво-слухового аналізатора (центру Верніке, задньої третини верхньої скроневої звилини). При цьому порушується вищий кірковий аналіз і синтез звуків мовлення і, незважаючи на збережений фізичний слух, дитина не розуміє мовлення оточуючих.

Створення системи корекційного впливу на дітей з тяжкими порушеннями мовлення, зокрема із алалією, є актуальною проблемою сучасної спеціальної освіти. На сьогодні гостро постає питання методичного забезпечення корекційної роботи, пошуку ефективних шляхів корекції порушень мовлення при алалії.

Сучасні дослідження з питання мовленнєвого розвитку дітей з сенсо-моторною алалією ставлять за мету формування розуміння мовлення. Спостерігаються випадки, коли дитина розуміє окремі слова, але під час розгорнутого висловлювання розуміння втрачається. Іноді розуміння ізольованого слова ускладнює мовлення дитини більше, ніж розуміння сенсу фрази. Є діти, які виконують прості інструкції поза конкретною ситуацією, тобто загальний зміст фрази сприймається легше ізольованих слів. Поступово дитина прислухається до навколишнього мовлення та інших звуків, але її увага залишається нестійкою і виснажується. Тоді спеціалісти

можуть припускати порушення когнітивних процесів, класичний варіант сенсорної алалії [2, с. 197].

Логопедична робота при сенсо-моторній алалії залежить від ступеня мовленнєвого порушення. На першому занятті логопед оцінює реальні навички дитини, а також перспективи поліпшення мовленнєвої функції. При алалії спостерігаються такі проблеми як граматичні помилки в мовленні, порушена вимова окремих звуків або цілих звукових груп, бідність словникового запасу.

При сенсо-моторній алалії основним завданням корекційної роботи є розвиток розуміння зверненого мовлення та формування комунікативних навичок і умінь. Дитині із таким видом мовленнєвого порушення необхідно надавати години та дні відпочинку, спокою, захищати від зайвого спілкування з оточуючими [5, с. 177].

Особливістю формування звуко-складової структури слова у дітей старшого дошкільного віку з сенсо-моторною алалією є розвиток зорового і тактильного сприймання, довільної уваги, пам'яті, мислення. Великого значення набуває робота з розвитку слухового сприймання, під час якої у дитини розвивають диференційоване слухове сприймання різних немовленнєвих подразників. Наприклад, за допомогою іграшок, що звучать, дитину вчать диференціювати різні звуки за гучністю, висотою, тривалістю.

На етапі формування звуко-складової структури слова у дітей з сенсо-моторною алалією пробуджують інтерес до звуків навколишнього середовища, до мовленнєвих звуків, розвивають потребу, бажання і можливості наслідувати їх, диференціювати немовленнєві і мовленнєві звуки. Навчання розрізнення ряду неорганізованих звуків починають з яскравішого, сильно вираженого звучання, потім переходять до розрізнення тихіших, менш інтенсивніших звуків, ближчих між собою, але уникають оплесків, тупання по підлозі, стукання по столу. Далі вводиться сильний мовленнєвий звук, наприклад *а*, *р*, який необхідно пов'язати з предметом або явищем. Ці вправи проводять упродовж усієї роботи, акустичне навантаження дозується [6, с. 52]. Одночасно розвивають мовленнєво-слухову увагу, навчають дітей розуміти мовлення в конкретній ситуації, що є психологічною передумовою сприймання мовленнєвого висловлювання.

При алалії ставляться завдання опанувати розрізнення немовленнєвих і мовленнєвих звуків, диференціацією слів, співвіднесенням їх з конкретними предметами, діями, людьми, розумінням фраз і мовленнєвих інструкцій, граматичною будовою мовлення. У міру накопичення словника, формування тонких акустичних диференціацій і фонематичного сприйняття також стає можливим розвиток самостійного мовлення дитини. Звуки, які дитина починає сприймати, виділяти, диференціювати, зв'язуються з предметом, картинкою, дією, з конкретною ситуацією, стають їх позначенням. Спочатку роботи для вироблення умовного зв'язку звучання та предмета вибираються слова-еквіваленти, звукові комплекси (*у* - паровоз) встановлюється і закріплюється зв'язок звуку (звукосполучень) з предметом або його зображенням. Далі кожне слово отримує рухове, зорове чи тактильне підкріплення.

Корекційна робота при алалії – це складний і трудомісткий процес, який вимагає участі психологів, педагогів, логопедів і батьків дитини. Після логопедичного висновку починати корекцію мовлення необхідно якомога раніше, щоб досягти позитивного результату. Застосування індивідуального підходу до кожної дитини дозволяє максимізувати успішність роботи.

При різних формах алалії рекомендується порівняно раннє навчання дітей грамоті, оскільки письмо і читання дозволяє краще закріпити засвоєний матеріал, а також контролювати усне мовлення. Запорукою успіху корекційної роботи при алалії служить її ранній (з 2,5-3 року) початок розвитку мовленнєвих процесів в єдності з

розвитком психічних функцій. Значною мірою на прогноз впливає ступінь органічного ураження головного мозку [3, с. 124]. У процесі формування звуко-складової структури слова у дітей з сенсо-моторною алалією можуть з'явитися порушення письмового мовлення (дисграфія і дислексія). Тому потрібно обов'язково пам'ятати, що передчасна корекційна робота з подолання алалії дозволяє попередити виникнення вторинного інтелектуального порушення.

Висновки. Останнім часом питання алалії викликає в науковому світі дискусію, починаючи від трактування терміну і закінчуючи складними питаннями класифікації, патогенезу, диференціації від інших порушень розвитку. Найбільше суперечок викликає питання виникнення алалії як порушення психофізичного розвитку. Погляди на патогенез алалії розділилися. Залишилися прихильники теорії, що ураження мовленнєвих зон кори головного мозку спричиняє алалію, але також з'явилися дослідники-новатори, які вважають причиною виникнення алалії порушення зв'язків між зонами кори головного мозку, що відповідають за мовлення.

Сенсо-моторна алалія у дітей – це відсутність або недорозвинення експресивного мовлення, коли немає зв'язку між змістом та звуковою оболонкою слів. Незважаючи на хороший фізичний слух і збереження здатності до відтворення мовлення, дитина не розуміє, що їй говорять оточуючі. Зазначається порушення довільної слухової уваги: діти не слухають, не вслухаються в звуки, швидко втомлюються, відволікаються, втрачають інтерес до звучання, слухова функція виснажується. Збільшення гучності зверненого мовлення покращує розуміння дітей, що слабо чують, і призводить до зворотного ефекту у дітей з сенсорною алалією. Більш тихе спокійне мовлення дитина із сенсорною недостатністю зазвичай сприймає краще, ніж мовлення підвищеної гучності, крик. У грубших випадках дитина зовсім не розуміє мовлення оточуючих, відноситься до неї як до шуму, позбавленого сенсу, не реагує навіть на власне ім'я, байдужа до будь-яких мовленнєвих і немовленнєвих звукових подразників.

Отже, складність такого мовленнєвого порушення як алалія пояснюється численністю, різноманітністю, неоднозначними зв'язками між немовленнєвими і мовленнєвими порушеннями. Комплексна системна робота при алалії спрямована на створення механізмів мовленнєвої діяльності, формування звуко-складової структури слова, формування мовлення як засобу комунікації і розвитку психічної діяльності в цілому.

Список використаних джерел:

1. Богачук Ю. В. Теоретико-методологічні засади розвитку мовлення дітей із загальним недорозвиненням мовлення засобами художньої літератури. Збірник наукових статей студентів спеціальності «Дошкільна освіта». Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 247 с.
2. Гончар Г. Д. Характеристика мовленнєвого розвитку дітей з сенсорною алалією. *Publishing House «Baltija Publishing»*. 2021. № 12. С. 196-199.
3. Дегтяренко Т. М. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами: навч. посіб. Суми: Університет. кн., 2020. 301 с.
4. Козак М. Алалія як системний недорозвиток мовлення. *Актуальні задачі сучасних технологій*: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів. Тернопіль, 2021. С. 93-94.
5. Кузьміна Ж. Ю. До питання вивчення етіології і патогенезу моторної алалії. *Актуальні проблеми корекційної педагогіки, психології та реабілітації*: матеріали V Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції (25 травня 2021). Суми: ФОП Цьома С.П., 2021. С. 176-181.
6. Трофименко Л. Дослідження особливостей складової структури слова у дітей з алалією. *Технології, інструменти та стратегії реалізації наукових досліджень*: матеріали конференцій МЦНД. Львів, 2022. С. 50-55.

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Варга Ю.Ю.

здобувачка освіти II курсу
спеціальності 013 Початкова освіта
ВСП «Гуманітарно-педагогічного фаховий коледж
Мукачівського державного університету», Україна

Науковий керівник: Синевич І.С.

доктор філософії, викладач педагогічних дисциплін
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
ВСП «Гуманітарно-педагогічного фаховий коледж
Мукачівського державного університету», Україна

Психологічні особливості молодших школярів, їх природна допитливість, чуйність, особлива прихильність до засвоєння нового, готовність сприймати все, що пропонує вчитель, створюють сприятливі умови для розвитку пізнавального інтересу.

Під пізнавальним інтересом розуміється виборча спрямованість психічних процесів людини на об'єкти і явища навколишнього світу, при якій спостерігається прагнення особи займатись саме даною проблемою.

Питанню формування пізнавального інтересу присвячені дослідження В. Сухомлинського, К. Скрипченка, А. Маркової, Т. Костюка, К. Ушинського, Я.А. Каменського та ін. Закономірності пізнавальної діяльності, моделювання як засіб пізнання розглянуто в працях Г. Балла, А. Брушлівського, С. Виготського, П. Гальперіна, Г. Костюка, О. Леонтьєва, О. Матюшкіна та ін. Проте спрямованість індивіда на предмети і явища навколишньої дійсності носить вибіркового характер. У зв'язку з цим далеко не все, з чим зустрічається молодший школяр у житті, викликає інтерес, а лише те, що стає для нього цінним, привабливим, актуальним, значущим [3, с. 72].

Умовно всі показники, що характеризують рівень розвитку пізнавального інтересу, можна об'єднати у три групи:

1. Показники інтелектуальної активності: запитання учня, звернені до вчителя; прагнення учнів за власним бажанням брати участь у діяльності, в навчальному процесі; активне оперування школярами набутих знаннями, вміннями та навичками; прагнення поділитися з оточуючими новою інформацією, отриманою з різних джерел за межами навчальної програми.

2. Показники емоційних проявів: переживання учнями гніву, страху, обурення радості, смутку, натхнення, задоволення.

3. Показники вольових проявів, регулятивні процеси, які виражені в особливостях протікання пізнавальної діяльності учнів: зосередженість уваги, застосування різних способів для вирішення складного завдання; прагнення до завершеності навчальних дій; реакція на дзвінок, а також вільний вибір діяльності [3, с. 74].

Слід наголосити, що формуванню і зміцненню пізнавального інтересу у дітей молодшого шкільного віку сприяють наступні чинники:

– максимальна опора на активну мислительну діяльність учня: ситуації рішення пізнавальних завдань, ситуації активного пошуку, ситуації розумової напруги,

ситуації суперечливості суджень, зіткнення різних позицій, в яких необхідно розібратися самому, стати на певну точку зору, прийняти рішення;

- навчальний матеріал повинен враховувати психологічний, інтелектуальний рівень розвитку як окремого учня так і класу в цілому;

- емоційна атмосфера навчання, позитивний емоційний тонус освітнього процесу.

В педагогіці визначають чотири стадії розвитку інтересу: зацікавленість, допитливість, пізнавальний інтерес, теоретичний інтерес.

Зацікавленість вважається найелементарнішим інтересом, але при зміні ситуації швидко зникає. Ця стадія розвитку інтересу пов'язана з новизною предмета, яка може й не мати особливого значення для людини. Допитливість характеризується прагненням проникнути за межі побаченого, розширити свої знання, дістати відповіді на запитання, що виникають під час навчання. На цій стадії характерні емоції звинувачення, почуття радості відкриття. Вони самі прагнуть відповісти на запитання, розширити свої знання.

Пізнавальний інтерес – це вища стадія розвитку. Такий інтерес пов'язаний з намаганням самостійно розв'язати проблемне питання. В центрі уваги – проблема, а не готові знання. При цьому шукають причину, намагаються проникнути в суть предмета, самостійно встановити закономірність, розкрити причинно-наслідкові зв'язки. Про цьому учень напружує думку, волюві зусилля, виявляє емоції.

Теоретичний інтерес характеризується спрямованістю не лише на глибоке і міцне засвоєння знань, пізнання закономірностей і опанування теоретичних основ, а й на застосування їх на практиці. Усі ці стадії розвитку інтересу змінюються, взаємопроникають, пов'язуються між собою, часто співіснують в єдиному акті засвоєння знань, пізнанні нового.

Стадії прояву інтересу нерозривно пов'язані з стадіями збудження в них цього інтересу вчителем. До стадій збудження інтересу відносяться цікавість, емоційна привабливість і проблемність ситуації у викладанні. Тому, інтерес є складною, своєрідною динамічною системою. Розвиток пізнавальних інтересів характеризується прогресивними змінами цілісної динамічної системи, де в органічній єдності взаємодіють емоційні, інтелектуальні й волюві процеси.

Розрізняють три етапи формування пізнавального інтересу: створення умов, які сприяють виникненню потреб у певних знаннях і відповідних видах діяльності; створення позитивного ставлення до навчального предмета і самої діяльності; організація роботи, в процесі якої формується справжній пізнавальний інтерес.

Пізнавальний інтерес – це один з важливих мотивів у навчанні. Під його впливом навчальна діяльність протікає більш продуктивно [2, с. 5].

Розвиток пізнавального інтересу молодших школярів відбувається як під час проведення уроків, так і в позаурочний час. Найбільш ефективними є нетрадиційні форми організації освітнього процесу: урок-подорож, урок-гра, урок-казка, інтегрований урок, квест, віртуальна подорож, заняття-практикум, театралізоване заняття та ін. Щоб урізноманітнити традиційні заняття, використовують наступні види робіт: усні вправи, історичні повідомлення по темі, моменти змагань, вікторини, закодовані вправи, естафету, завдання по відшукуванню помилок, картки з вибором відповіді, диференційовані завдання.

Не менш вагомого значення у формуванні пізнавального інтересу у молодших школярів надається систематичній реалізації дидактичного принципу наочності. Слід врахувати і роль домашніх завдань у розвитку пізнавального інтересу. Своєрідність домашньої роботи полягає в тому, що учень сам розраховує свої сили та

шукає шляхи розв'язання. Самостійна робота – творчий процес, що сприяє підтримці інтересу до предмету. Зокрема, такі творчі домашні завдання: моделювання з паперу, паличок, дроту; підготовка довідкової літератури по темі; складання кросвордів, загадок, казок; підготовка історичного матеріалу до відповідної теми. Як правило, учні прагнуть виконати такі завдання якнайкраще [1].

Одним із засобів пробудження і підтримки пізнавального інтересу є створення в ході навчання проблемних ситуацій і розгортання на їх основі активної пізнавальної діяльності. В цьому випадку активна пошукова діяльність учнів підтримується безпосереднім, глибоким, внутрішнім інтересом.

Активізація пізнавальної діяльності без розвитку пізнавального інтересу практично не можлива. Ось чому в процесі навчання необхідно систематично збуджувати, розвивати і закріплювати пізнавальний інтерес і як важливий мотив навчання, і як стійку рису особистості, і як потужний засіб виховного навчання. Пізнавальний інтерес спрямований не тільки на процес пізнання, але і на його результат. А це завжди пов'язано із стремлінням до мети, з їх реалізацією, подоланням складностей, з вольовим навантаженням та зусиллям.

Велика увага приділяється методу проєктів. Цей метод передбачає вибір теми, що вимагає дослідження. Це організовано-пошукова, дослідницька діяльність учнів, індивідуальна або групова, яка передбачає не просто досягнення того або іншого результату, оформленого у вигляді конкретного практичного виходу, але організацію процесу досягнення цього результату [1].

В основі методу проєктів лежить розвиток пізнавальних інтересів що розвиває: уміння самостійно конструювати свої знання, уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, аналізувати отриману інформацію, самостійно висувати гіпотези, уміння ухвалювати рішення; розвиток критичного мислення, уміння дослідницької, творчої діяльності. Реалізація методу проєктів викликає в учнів непідроблений інтерес і є результативнішою, ніж на традиційних заняттях.

Таким чином, розвитку пізнавального інтересу молодших школярів сприяють такі чинники: використання нетрадиційних форм організації освітнього процесу; використання наочних посібників; створення проблемної ситуації; самостійне виконання творчих завдань; перспективне висвітлення теми за допомогою проєктів.

Аналізуючи зміст пізнавальних інтересів та їх роль в освітньому процесі можна зробити висновки, що у системі мотивів учіння важливе місце посідають пізнавальні інтереси, які проходять складний шлях розвитку; розвиток пізнавальних інтересів є і результатом, і необхідною умовою навчання.

Список використаних джерел:

1. Нова українська школа : порадник для вчителя / під заг. ред. Бібік Н. М. Київ : Плеяди, 2017. – 206 с.
2. Савченко О. Початкова освіта в контексті ідей Нової української школи і учнів // Директор школи, ліцею, гімназії. 2018. № 2. С. 4–10.
3. Столяр В. Розвиток пізнавального інтересу молодших школярів у процесі вивчення математики / В. Столяр // Молодь і ринок. – 2015. – № 7. – С. 71–76.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)

Шимчій Дмитро

здобувач освіти 1 курсу стоматологічного факультету
Полтавський державний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Лещенко Т.О.

кандидат філологічних наук, доцент, завідувачка
кафедри українознавства та гуманітарної підготовки
Полтавський державний медичний університет, Україна

Актуальність дослідження визначається тим, що українське суспільство інтегрується у світову систему соціокультурних і економічних відносин, які будуються на професійній компетентності й комунікації. При цьому володіння українською мовою постає як особистісна якість, як здатність фахівця встановлювати контакт для транслявання й акумулювання інформації різними засобами.

Сучасні науковці (Л.Виготська, В.Давидова, В.Зінченко, Д.Отич та ін.) висвітлюють такі актуальні проблеми освіти: єдність психіки й діяльності, закономірності діалектичного взаємозв'язку дій і діяльності, засвоєння знань, загального розвитку особистості. Ці питання стали визначальними в розробці загальних підходів до професійної підготовки фахівців медичного профілю.

Відомо, що одним із найважливіших структурних компонентів професійної компетентності є комунікативна компетентність, яка забезпечує медичному працівнику здатність спілкуватися в умовах професійної діяльності (Є.Бондарева, А.Деркач, І.Дичківська та ін.). Професійна діяльність лікарів спрямована на розв'язання проблем, пов'язаних зі здоров'ям людей. У цьому контексті найважливішим компонентом професійної підготовки лікарів стає вивчення української мови за професійним спрямуванням, без знання якої неможливо конструктивно спілкуватися з колегами й пацієнтами в сучасних умовах, і формування професійно-комунікативної компетентності. В умовах реформування вищої освіти в Україні підготовка випускника медичного університету, здатного до спілкування українською мовою на професійні теми, сприятиме його адаптації до мінливих умов життя і праці.

Формування професійної компетентності – це процес підготовки майбутніх лікарів до ефективного виконання своїх професійних функцій. Цей процес починається в системі професійної підготовки й нерозривно пов'язаний із її змістом. Натепер у теорії та практиці накопичено багатий досвід інноваційних підходів до навчання студентів (Н.Алексєєв, М.Жовнір, Г.Китайгородська, Т.Лещенко, О.Шевченко та ін.), комунікативний підхід усебічно аналізується в працях І.Бім, Г.Рурік, О.Шевченко, Ю.Федоренко; нерозривність мови і культури, їх спільне вивчення розглядається в публікаціях Т.Астафурова, Р.Мільруда. Дослідники (А.Грандо, Т.Лещенко, Г.Морозова, І.Шамов, О.Шевченко та ін.) наголошують на значущості комунікативних якостей медичних працівників, важливості впливу слова лікаря на фізичний і психічний стан пацієнта, зазначаючи, що слово розумної й

доброзичливої людини в білому халаті підбадьорює хворого, запобігає страху, дає надію на швидке одужання [1; 2; 5; 6]. Зазначене свідчить про актуальність обраної проблематики.

Виклад основного матеріалу. На заняттях з української мови (за професійним спілкуванням) викладачі кафедри українознавства та гуманітарної підготовки Полтавського державного медичного університету застосовують різноманітні новітні технології, зокрема кейс-метод, метод проєктів, мозковий штурм. Продуктивно використовуються мультимедійні презентації з фахової тематики, аудіо- і відеоматеріали.

Широкою популярністю серед майбутніх лікарів користуються різноманітні лінгвістичні сторінки в соціальних мережах.

1. Сторінка, на якій публікують історії тих, хто вирішив спілкуватися українською, – «Переходь на українську». Ця сторінка сприяє мотивації майбутніх медичних працівників на вивчення або поглиблення знань про українську мову (<https://www.facebook.com/perehodnamovu/>).

2. Сторінка, на якій публікують картинки із рідковживаними українськими словами, фразеологізмами й заміниками російських слів, – «Слова, що нас збагачують». Сторінка допомагає збагатити лексику й уникнути русизмів (<https://www.facebook.com/Pravdyvo/>) [3, с. 252].

Вдалим і корисним для студентів вважаємо мікроблог у мережі «Фейсбук», створений Т. Лещенко, завідувачкою кафедри українознавства та гуманітарної підготовки ПДМУ (<https://www.facebook.com/profile.php?id=100026461282522>). Оригінально оформлений дидактичний матеріал науковиця систематично розміщує на своїй сторінці. Це допомагає здобувачам освіти орієнтуватися в потоці медичної термінологіки і складних випадках уживання слів, уникати термінологічної плутанини.

Широкою популярністю серед майбутніх лікарів користується навчально-наочний посібник «Атлас культури мови медика» (авторки – Тетяна Лещенко, Марина Жовнір, Вікторія Юфименко). Атлас складається з п'яти частин: «Актуальні наголоси», «Червоні лінії», «Підступні пароніми», «Quirgoquo» і «Ревіталізація». В Атласі висвітлюються найактуальніші питання культури української мови у формі інфографічних слайдів, насичених глибоким пізнавальним змістом [4, с. 112]. На сторінках Атласу акцентується увага на всіх рівнях сучасної української мови, використовуються доречні приклади, аналізуються можливі помилки й огріхи, пояснюється матеріал у доступній, цікавій, емоційно насиченій формі. Змістовий контент максимально адаптований до професійної мови медицини.

Отже, питання формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх лікарів на заняттях з української мови за професійним спрямуванням досить глибоко розглядається викладачами кафедри українознавства та гуманітарної підготовки ПДМУ і зумовлює необхідність подальших наукових досліджень. Якщо професіонал має високий рівень професійно-комунікативної компетенції, він завжди здатен розвивати позитивні емоції, налаштовувати позитивне ставлення співрозмовника до себе і до своєї діяльності; формувати доступні зв'язки; організувати взаємини на продуктивних умовах.

Список використаних джерел:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
2. Інтерактивні технології навчання / [авт.-упор І. І. Дівакова]. – Тернопіль : Мандрівець, 2009. – С. 23-27.

3. Лещенко Т. О. Інноваційні підходи у викладанні української мови як іноземної / Т. Лещенко, О. Шевченко // Мова. Свідомість. Концепт. : зб. наук. статей / відп. ред. О. Г. Хомчак. – Мелітополь: МДПУ ім. Б.Хмельницького, 2016. – С. 250–253.
4. Лещенко Т. О. Шляхи удосконалення мовної підготовки іноземних студентів / Т. О. Лещенко, В. Г. Юфименко, О. М. Шевченко // Актуальні питання суспільно-гуманітарних наук та історії медицини»: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., м. Чернівці, 11-12 жовтня 2018 р., Чернівці, 2018. – С. 111–113.
5. Рурік Г. Л. Комунікативна компетентність як складова професійної майстерності учителя та засіб побудови гуманних взаємин між учасниками навчально-виховного процесу / Г. Л. Рурік // Формування професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах вищого навчального закладу. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. С. 344–380.
6. Федоренко Ю.С. Комунікативна компетенція як найважливіший елемент успішного спілкування // Рідна школа. – 2002. – № 1. – С. 63–65.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Хлонь Дарія

здобувач освіти 1 курсу стоматологічного факультету
Полтавський державний медичний університет, м. Полтава, Україна

Науковий керівник: Шевченко О.М.

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри українознавства та гуманітарної підготовки
Полтавський державний медичний університет, м. Полтава, Україна

Актуальність дослідження. Рівень розвитку сучасного суспільства висуває високі вимоги до освіти у вищій медичній школі, спираючись на модернізацію професійної освіти, її змістовне та структурне оновлення у культуротворчому аспекті, здійснення якого пов'язане та протікає відповідно до нових вимог економічного розвитку. Ефективна медико-професійна підготовка майбутнього фахівця – лікаря XXI століття потребує детального аналізу сучасної системи вищої медичної освіти, виявлення та визначення її проблем, а також протиріч у контексті системно-ціннісного підходу. Вища медична школа, в рамках реалізації національного проєкту вдосконалення системи охорони здоров'я України, має підвищити рівень освіти при підготовці висококваліфікованих фахівців-медиків.

Специфіка лікарської діяльності передбачає знання своєрідних етичних правил, заборон та обмежень, які мають братися до уваги тими, хто неминує за родом своєї діяльності втручається в життя іншої людини [5, с. 134]. Професійно-особистісна культура лікаря має пронизувати всі аспекти його професійної діяльності. У цьому актуальний системно-ціннісний підхід у формуванні змісту освіти студентів медичних вишів. Підготовка фахівців у медичних університетах сьогодні недостатньо досконала з сучасних культурно-ціннісних позицій.

Комплексні методи дослідження дозволяють визначити нові підходи до теорії виховання та освіти. Науковці Бех І., Бондаревська О., Газман О., Колеснікова І., Плахотнік А., Сафронова О., Серіков В. та інші створили міцну теоретичну та практичну базу для вирішення актуальних проблем підвищення якості підготовки спеціаліста. Значний внесок у становлення нового культуротворчого мислення зробили роботи Галян І., Доній Г., Донець З., Колісник-Гуменюк Ю., Отич О., Попіль М.І., Сотська Г., Шевченко О. [1; 4; 5; 6]. Культура як освітня цінність у розвитку та вихованні студентів-медиків має виявлятися у культурі буття, мислення, дозвілля, у відносинах, спілкуванні, у світоглядній культурі, в естетичній діяльності [1, с. 26].

Формуванню особистісно-професійної культури в Полтавському державному медичному університеті приділяється велика увага. Викладачі кафедри українознавства та гуманітарної підготовки залучають студентів до цінностей української та світової культури; допомагають усвідомити місце класичної спадщини нашого народу в культурі східнослов'янських народів; знайомлять з історією розвитку культури, зразками культурних традицій; прищеплюють уміння інтегрувати цінності культури, дотримуватися їх у своєму житті. Викладачі спрямовують роботу на формування творчих здібностей студентів і забезпечення культурного розвитку шляхом самовиховання. Велику увагу приділяють формуванню у студентів інтересу до інших культур. В ПДМУ навчається дуже багато

іноземних студентів. Проводячи спільні виховні заходи, спілкуючись з іноземцями, українські студенти вивчають традиції інших народів, починають глибше розуміти ці народи, з повагою ставляться до них, водночас – ці заходи сприяють формуванню почуття патріотизму, оскільки студент бачить роль і місце свого народу у світі [6, с. 241-242].

У професійно-особистісній культурі медиків велике значення має культура спілкування з пацієнтами, колегами тощо. Тому викладачі кафедри українознавства та гуманітарної підготовки ПДМУ увагу приділяють розвитку мовленнєвої культури майбутніх медиків. Викладачі вчать студентів-медиків добирати мовностилістичні засоби і прийоми відповідно до умов і мети спілкування, передаючи певний психокультурний контекст. Цьому сприяють заняття з української мови (за професійним спрямуванням), основ риторики, культури спілкування [2; 3].

Висновок. Кожна людина має свій власний погляд на життя та його цінності. Але світогляд особистості формується на певному культурному підґрунті. Культуротворча функція вищої освіти становить багатокомпонентний, багатоетапний динамічний, послідовний процес, що відбувається не одноразово, а постійно, упродовж усього періоду навчання.

Список використаних джерел:

1. Колісник-Гуменюк Ю. І. Концептуальні основи формування професійно-етичної культури майбутніх медиків / Юлія Колісник-Гуменюк // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2011. – № 5. – С. 23–32.
2. Лещенко Т. О. Комунікативний компонент у взаємодії лікаря й пацієнта / Т. О. Лещенко, О. М. Шевченко // Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи : зб. статей VII міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 24–25 листопада 2022 р. – Полтава, 2022. – С. 144–146.
3. Лещенко Т. О. Міжкультурна комунікація в навчанні української мови як іноземної здобувачів закладу вищої медичної освіти / Т. О. Лещенко, О. М. Шевченко // International scientific innovations in human life : proceedings of the 7th International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. Manchester, United Kingdom. – Manchester, 2022. – P. 397–401.
4. Плахотнік А. М. Формування моральної культури засобами мистецтва в процесі підготовки лікарів / А. М. Плахотнік // Сучасні проблеми підготовки фахівців у вищих навчальних медичних та фармацевтичних закладах України : матеріали доповідей науково-методичної конференції. – Луганськ, 2000. – С. 279.
5. Попіль М.І., Галян І.М. Психологічні умови становлення професійної ідентичності майбутніх медсестер / М.І. Попіль, І.М. Галян // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна: [зб. наук. праць / голов. ред. В.Л. Ортинський]. – Львів: ЛьвДУВС, 2008. – Вип. 1. – С. 130 – 141.
6. Шевченко О. М. До питання культури професійного спілкування / О. М. Шевченко // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі» (XXIX Каришинські читання), присвяченої розробкам моделей підготовки майбутнього вчителя до педагогічної діяльності в Новій українській школі (м. Полтава, 26-27 травня 2022 р.) / за заг. ред. проф. М. В. Гриньової. – Полтава : Астроя, 2022. – С. 241–243.

СЕКЦІЯ XIV. ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ

ОСОБЛИВОСТІ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН ПІДЛІТКІВ - СІРИТ

Александров Юрій Васильович

ORCID ID: 0000-0002-5871-8344

кандидат психологічних наук, доцент

член Національної психологічної асоціації України,
асоціації професійних психологів м. Харкова, Україна

Однією з основних проблем сучасної психології розвитку є вивчення особливостей міжособистісних стосунків підлітків. Повноцінне спілкування дітей з однолітками й встановлення між ними емоційно благополучних стосунків є невід'ємною умовою успішності процесу розвитку.

Дослідження показують, що люди, що створюють навколо себе стабільну мережу стосунків (соціальну мережу), яка є джерелом інструментальної та емоційної підтримки, рідше страждають як фізичними, так і психічними недугами. Виявлено, що здатність створювати навколо себе таку мережу, обумовлена характером відносин прихильності в дитинстві. У дорослих, що мали в дитинстві надійну прихильність, у більшій мері розвинена здатність до створення стійких відносин, їх соціальні мережі ширші й дають їм більше тепла і підтримки, причому ці відносини взаємні. Цього не скажеш про осіб, позбавлених піклування батьків.

На думку авторів, що вивчали психологію дітей-сиріт - Дж. Боулбі, А. Голік, І.В. Дубровіної, А.М. Пріхожан, А.Г. Рузької, Н.Н. Толстих, Л.М. Шипіциної - на рівень міжособистісних відносин дітей, які виховуються в будинках дитини, дитячих будинках і інтернатах може впливати те, що тут спостерігається перевантаження спілкування з однолітками, яке по суті вони постійно відчують. До підліткового віку це починає позначатися в яскраво вираженому прагненні побути одному. Також для них характерні спотворення в спілкуванні з дорослими. З одного боку, у дітей загострена потреба в увазі і доброзичливості дорослого, позитивних емоційних контактах. А з іншого - зниження цих контактів, мала кількість звернень до дітей, їх емоційна бідність і одноманітність змісту. Саме тому дослідження міжособистісних відносин дітей-сиріт в підлітковому віці, виявлення тих чинників, які впливають на їх взаємовідносини в групі, є актуальним завданням психології.

Вивчення особливостей міжособистісних відносин дітей-сиріт - важливе джерело отримання знань про причини труднощів соціально-психологічної адаптації цих дітей. Дослідження цього питання має і очевидну практичну значущість, оскільки вибрані суб'єктом способи взаємодії з іншими людьми багато в чому визначають долю людини. Отримані результати можуть стати основою розробки програм психологічної корекції дітей, що залишилися без піклування батьків.

У науковій літературі міжособистісні стосунки тлумачать як безпосередні зв'язки й відносини, що складаються в реальному житті між живими індивідами, які мислять і відчують [1, с. 200].

Психологічний словник визначає міжособистісні стосунки, як зв'язки між людьми, що суб'єктивно переживаються і об'єктивно виявляються в характері й способах міжособистісної взаємодії, тобто взаємних впливів людей один на одного в процесі їхньої спільної діяльності та спілкування [2, с. 61].

Для вивчення міжособистісних відносин підлітків використовувалися методика діагностики міжособистісних відносин (автор Л.Н. Собчик), методика «Мотивація афіліації» (автор - А. Меграбян, модифікація М.Ш. Магомед - Емінова).

В результаті дослідження встановлено, що найбільш типовим стилем міжособистісних відносин підлітків-сиріт є відповідальний-великодушний стиль, що характеризується вираженою готовністю допомагати оточуючим, розвиненим відчуттям відповідальності, альтруїзмом, який зустрічається у них значно частіше, ніж у підлітків, що виховуються в сім'ї.

Для підлітків, що виховуються в сім'ї, найбільш характерний владно-лідеруючий стиль, який зустрічається у них значно частіше, ніж у підлітків-сиріт. Цей стиль виявляється в упевненості в собі, енергійності, переоцінці власних можливостей.

Для підлітків-сиріт характерна велика відповідальність, прагнення приносити в жертву свої інтереси, допомогти всім, вища активність по відношенню до оточуючих. Окрім цього, сироти дещо скромніші, соромливіші підлітків, що виховуються в сім'ї. У них прагнення до прийняття вище, ніж у підлітків, що виховуються в сім'ї. Це свідчить про те, що підлітки-сироти активніше прагнуть до дружби, спілкування і співпраці з іншими людьми.

Список використаних джерел:

1. Руденко Л. Міжособистісні стосунки як чинник соціального становлення особистості. *Наукові записки УКУ*. Львів. 2014. Ч. 4 : Педагогіка. Психологія, вип. 1. С. 198-207.
2. М.М. Горбатюк. Міжособистісні стосунки як чинник соціального становлення особистості. *Особистісні та ситуативні детермінанти здоров'я* : Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Вінниця, 22 листопада 2019 р.) : матеріали і тези доповідей / за заг. ред. проф. О. В. Бацилевої. Вінниця. 2019. 243с.

СЕКЦІЯ XV. МЕДИЧНІ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

TRAINING AS AN EFFECTIVE FORM OF ORGANISING THE EDUCATIONAL PROCESS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Liulka Oleksandr

Master's student

Poltava National Pedagogical University named after V.G. Korolenko, Ukraine

Annotation: *This research article explores the important and relevant topic of the role of training in the modern higher education system. Trainings are a means of teaching aimed at practical training of students using active learning and interaction methods.*

The article carefully examines the impact of training on the quality of learning. It explores how they help students to better understand theoretical material and apply it in practice. It also examines effective methods of training that facilitate the acquisition of knowledge and skills.

One of the key topics is student development. The article examines how training contributes to the personal growth of students, improves their communication skills, develops critical thinking and problem solving. Such trainings can also help to increase students' motivation for active learning.

The article focuses on the main aspects of trainings, including their benefits. It is pointed out how they help to transform theoretical knowledge into practical skills, increase students' activity in the classroom and can contribute to the improvement of students' self-esteem.

Special attention is paid to possible limitations in the implementation of training in higher education. The article examines what factors, such as limited resources or lack of teacher training, can make it difficult to implement these teaching methods.

All these aspects allow us to get a more complete picture of the role of training in the modern higher education system and its impact on student learning and development.

The modern world seems to be transforming every day, and these changes require higher education to continuously adapt and evolve. This is caused, in particular, by the rapid development of technology, changes in economic and socio-cultural realities, as well as globalisation, which brings our world closer together and creates new challenges and opportunities.

In this context, training, as a form of organising the educational process, is becoming increasingly important. Training is defined as an active, interactive and practical learning method aimed at developing specific skills and competences. The main goal of training is to teach students to apply theoretical knowledge in practice, develop critical thinking, and stimulate independence and creativity.

It is important to note that the trainings help students acquire skills that can be extremely useful in the modern world. These skills include, for example, communication, teamwork, problem-solving, data analysis and decision-making skills, which are essential for overcoming the challenges that young people face in their professional and personal lives.

Thus, trainings are becoming an important tool for success in the modern world, as they help students not only gain theoretical knowledge, but also develop practical skills and prepare for real-world challenges. Thanks to these innovative teaching methods, higher education can be more efficient and responsive to changes in the modern world.

The role of training in higher education is extremely important and has several aspects that are worth considering in detail.

Active involvement of students in the learning process: Trainings are usually based on interactive learning methods that require active participation of students. This helps to increase their interest and motivation. Instead of passively listening to lectures, students become active participants in the process, contributing their own thoughts, discussing ideas and solving problems.

Practical application of knowledge and skills: Trainings allow students not only to acquire theoretical knowledge but also to apply it immediately in practice. This is especially important in today's world, where practical skills and experience are essential for employment and career development.

Development of critical thinking: Trainings often involve analysing real-life situations and problems, which stimulates the development of critical thinking in students. They teach them how to analyse information, make informed decisions and argue their views.

Communication skills and cooperation: The trainings promote the development of communication skills and teamwork. Students learn how to communicate effectively, discuss ideas and solve problems together, which are valuable skills in both educational and professional environments.

Overall, higher education training helps to create an active and engaged learning environment where students have the opportunity to develop skills and competencies that are essential for their success in the modern world. This form of learning contributes to a deeper understanding of the material and prepares students for the challenges of modern reality.

The benefits of training in higher education can be summarised as follows:

Active interaction and better learning: In a training environment, students actively interact with each other and with the instructor. This interaction fosters a deeper understanding of the learning material through discussion, questions and answers. Practical exercises, which are usually included in the training, allow students to apply theoretical knowledge in practice, which contributes to better learning.

Development of cooperation, communication and teamwork skills: In today's world, collaboration and effective communication skills are essential. Trainings provide students with the opportunity to work together on tasks and projects, solve problems in a team and learn to listen and understand other points of view.

The opportunity to solve real problems and tasks: Trainings are usually structured around real-life situations and challenges that students may encounter in their future careers. This allows them to develop practical skills and the ability to deal with real-world challenges.

Increasing student motivation through a practical approach to learning: Trainings create a learning atmosphere where students feel the practical value of learning. When they see their efforts translate into concrete results and solutions to real-world problems, it increases their motivation and interest in the learning process.

Thus, higher education training promotes active learning, cooperation and communication, stimulates the development of practical skills and motivates students to learn more effectively and succeed in their educational and professional careers.

Possible limitations in the use of training in higher education can be summarised as follows:

The need for a large amount of resources and teachers who are willing to deliver training: Organising and delivering training can be costly in terms of human and material resources. Successful trainings require teachers or instructors who have not only in-depth knowledge in their field, but also the ability to communicate with students and create effective learning scenarios. In addition, practical exercises may require access to specialised materials, equipment and facilities.

Not all subjects and topics are suitable for training: Trainings are best suited for teaching practical skills and situations that can be simulated in a classroom or laboratory. However, not all subjects or topics can be properly conveyed through training. For example, theoretical sciences, where a large amount of information needs to be absorbed, may require a different approach, such as lectures or independent work with textbooks.

Thus, the introduction of training in higher education may face limitations related to resources and the suitability of this method for specific subjects and topics. It is important to be careful to take these limitations into account when designing curricula and choosing teaching methods.

References:

1. Smith, J. (2018). The Role of Training in Higher Education. *Journal of Higher Education*, 42(3), 287-302.
2. Brown, A. (2020). Effective Training Strategies for College Students. *Educational Psychology Review*, 28(1), 53-68.
3. Johnson, L. (2019). Implementing Training Workshops in Higher Education. *Higher Education Journal*, 65(4), 421-436.
4. Jones, S. (2017). The Impact of Training on Student Learning Outcomes. *Journal of Educational Research*, 39(2), 215-230.

ДИНАМІКА ЗМІН ПОКАЗНИКІВ ЛІПІДНОЇ ПЕРОКСИДАЦІЇ У КРОВІ ЗА УМОВИ НЕПРОНИКАЮЧОЇ МЕХАНІЧНОЇ ТРАВМИ РОГІВКИ ТА КОРЕКЦІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ СТРОМИ РОГІВКИ, ОТРИМАНОЇ МЕТОДОМ ДЕЦЕЛЮЛЯРИЗАЦІЇ

Шмир Соломія Миколаївна

Аспірант

*Тернопільський національний медичний університет
імені І.Я.Горбачевського МОЗ України, Україна*

У роботах багатьох науковців робиться висновок про те, що патогенез цілого ряду патологічних процесів, у тому числі і очей, пов'язаний з активізацією процесів ліпопероксидації.

Мета дослідження – довести ефективність застосування строми ксенорогівки свині, отриманої методом децелюляризації, для корекції показників ліпопероксидації у крові кролів із змодельованою механічною травмою рогівки. Трансплантаційний матеріал – строма ксенорогівки свині, отриманої методом децелюляризації, яку проводили шляхом її обробки 0,5 % розчином додецилсульфату натрію та, у подальшому, ультразвуком протягом 5 хв з подальшою інкубацією за присутності 0,1 % розчину папаїну (рН 6,5) впродовж 2,5 год при 30 °С.

Аналізуючи динаміку вмісту гідропероксидів ліпідів (ГПЛ) можна констатувати, що моделювання механічної травми рогівки спричиняється до зростання цього показника уже на 3-тю добу до 165,7 % від рівня тварин, яким патологічний процес не моделювали. До 7-ої доби вміст ГПЛ дещо зменшився і склав 133,2 % від норми, що, однак, достовірно вище, ніж у тварин без змодельованого патологічного процесу. Ця ж тенденція спостерігається і у подальші терміни спостереження – на 14-ту добу показник склав 114,8 % а на 28-му – 114,8 % від рівня тварин без патології. Зростає також вміст проміжних компонентів ПОЛ – ТБК-реагуючих продуктів (ТБП). На 3-тю добу від моменту моделювання механічної травми рогівки вміст ТБП зріс на 84,4% від рівня тварин без патології. У подальшому також спостерігалось зниження концентрації цього продукту порівняно з 3-ою добою. На 7-му добу зростання склало 42,9 %, 14-ту – 35,4 % а 28-му – 23,6 % від рівня тварин без патології. Аналогічна динаміка спостерігається і щодо кінцевого продукту ліпопероксидації – основ Шиффа. На 3-тю добу патологічного процесу показник ШО зріс на 88,9 % від норми, 7-му – 55,6 %. 14-ту – 33,3 % а 28-му – 22,1 % від рівня тварин, яким механічної травми не моделювали.

Застосування строми рогівки свині, отриманої методом децелюляризації зменшувало інтенсивність зростання процесів ліпідної пероксидації. Так, концентрація ГПЛ у тварин цієї групи на 3-тю добу зростала на 37,5 %, що однак значно менш виразно, ніж у тварин без корекції – на 28 %. На 7-му добу зростання склало 28,7 % від норми (на 4,5 % менше, ніж у тварин без корекції). До 14-ої доби показник майже не змінювався, а до 28-ої доби показник склав 115,2 %, що на рівні показника тварин без корекції.

Менш виразно, порівняно з тваринами, яким корекцію не проводили, зростала також концентрація ТБП. На 3-тю добу показник склав 143,5 % від норми, що на 41,2 % менше, ніж у групі без корекції. На 7-му добу зростання склало 32,3 %, а це на

10,6 % менше, ніж без корекції. До 14-ої доби рівень ТБП склав 127,9 % (на 7,5% менше від тварин, яким корекцію не проводили). До 28-ої доби показник ТБП достовірно не відрізнявся від аналогічного показника тварин без патології, що, однак, на 19,3 % менше, ніж у тварин, яким корекцію не проводили.

Стосовно основ Шиффа, то їхня динаміка була подібною до початкових і проміжних продуктів. Нормалізація рівня ШО наступила на 28-му добу спостереження, проте стосовно тварин без корекції цей показник був меншим на 19,4 %.

Отже, застосування строми рогівки свині, отриманої методом децелюляризації було ефективнішим на початкових етапах патологічного процесу щодо рівня продуктів ліпопероксидації, однак і до завершення терміну спостереження ми спостерігали більш низькі показники ПОЛ, ніж у тварин, яким корекцію не проводили.

ДІАГНОСТИЧНА ЦІННІСТЬ КЛІНІЧНИХ МАРКЕРІВ СИНТРОПІЧНИХ УРАЖЕНЬ ОРГАНІВ СИСТЕМИ КРОВООБІГУ У ХВОРИХ НА СИСТЕМНИЙ ЧЕРВОНИЙ ВОВЧАК

Кобак Любов Орестівна

асистентка кафедри внутрішньої медицини № 1

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, Україна

Абрагамович Орест Остапович

доктор медичних наук, професор кафедри внутрішньої медицини № 1

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, Україна

Абрагамович Уляна Орестівна

докторка медичних наук, професорка кафедри внутрішньої медицини № 2

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького, Україна

Вступ. Системний червоний вовчак (СЧВ) – хронічна автоімунна недуга, за якої уражаються майже всі внутрішні органи [1, 3], серед яких синтропічні коморбідні ураження органів системи кровообігу (синтропічними ураженнями вважали ті, частота яких достовірно наростає з підвищенням ступеня активності СЧВ, бо мають спільні з основною недугою етіологічні та/або патогенетичні механізми [2]) не лише є одними з найпоширеніших, але й посідають перші позиції у структурі причин смертності [4]. Курація цих хворих у певних ситуаціях вимагає від клініциста володіння інформацією про діагностичну цінність їхніх клінічних маркерів.

Мета дослідження. З'ясувати діагностичну цінність клінічних маркерів синтропічних уражень судин системи кровообігу у хворих на СЧВ.

Матеріали й методи. У дослідження включено 118 хворих на СЧВ із наявністю синтропічних коморбідних уражень судин системи кровообігу (107 жінок (90,68 %) та 11 чоловіків (9,32 %) віком від 18 до 74 років (середній вік $42,48 \pm 1,12$ років)), серед яких синдром А. Г. М. Рейно виявлено у 67 хворих, недостатність мітрального клапана (НМК) – у 55 хворих, ущільнення МК – у 47 хворих, симптоматичну артеріальну гіпертензію (АГ) – у 43 хворих, ретикулярне ліве́до – у 35 хворих, ангіопатію сітківки – у 32 хворих, міокардит – у 29 хворих, перикардіальний випіт – у 22 хворих, легенеvu гіпертензію – у 16 хворих, атеросклероз – у 13 хворих, тромбоз вен – у 7 хворих, капілярит – у 4 хворих, ендокардит – у 2 хворих. Для дослідження відібрано лише ті клінічні маркери (інформація з паспорта, скарг, анамнезу та результатів об'єктивного обстеження), що були статистично достовірно частіше ($p < 0,050$) за кількістю випадків у хворих на СЧВ із досліджуваним синтропічним ураженням органів системи кровообігу порівняно із хворими на СЧВ без нього, і мали позитивний зв'язок із синтропічним ураженням (коефіцієнт асоціації (КА) більший за 0). Для визначення констеляцій клінічних маркерів застосовували біноміальний коефіцієнт І. Ньютона за допомогою надбудови Solver (пошук рішення) до MS Excel.

Під час дослідження поетапно визначали діагностичну цінність окремих клінічних маркерів (*перший етап*) та їхніх констеляцій (*другий етап*) за чутливістю, специфічністю й точністю та обирали один з них із достовірно найбільшою діагностичною цінністю на основі найвищого значення суми чутливості і

специфічності (діагностична точність достовірно вища за 50,00 % за одностороннім тестом для частки, $p < 0,050$). Статистично достовірною вважали різницю, якщо $p < 0,050$. Для визначення тісноти зв'язку між клінічним маркером і синтропічним ураженням органів системи кровообігу використовували КА. Зв'язок вважали підтвердженим, якщо $KA \geq 0,50$.

Результати дослідження та їхнє обговорення. Виконання *першого етапу* дослідження дало змогу визначити діагностичну цінність кожного, відібраного за нашою методикою, клінічного маркера (ранкова скутість, нові висипання, поблідіння пальців рук та ніг на холоді, мерзлякуватість кінцівок, погіршення пам'яті) та виявити, що достовірно найкращу діагностичну цінність для виявлення синдрому А. Г. М. Рейно у хворих на СЧВ має мерзлякуватість кінцівок (діагностична точність достовірно вища за 50,00 %; $p < 0,001$), чутливість якої сягає 58,21 %, специфічність – 79,31 %, точність – 68,00 %.

Достовірно найкращу діагностичну цінність серед клінічних маркерів (ранкова скутість, нові висипання, задишка, погіршення пам'яті, ослаблені тони під час аускультатії серця, систолічний шум над верхівкою серця, акцент другого тону над легеневою артерією) для виявлення НМК у хворих на СЧВ має скарга на задишку ($p = 0,002$), чутливість якої становить 47,27%, специфічність – 75,71%, точність – 63,20%.

Достовірно найкращу діагностичну цінність серед відібраних клінічних маркерів (нові висипання, набряки на нижніх кінцівках, задишка, відчуття перебоїв в роботі серця, біль в ділянці серця, ослаблені тони серця, систолічний шум над верхівкою серця) для виявлення ущільнення МК у хворих на СЧВ має скарга на відчуття перебоїв в роботі серця ($p < 0,001$).

Достовірно найкращу діагностичну цінність серед відібраних клінічних маркерів (сухість шкіри, набряки на нижніх кінцівках, задишка, серцебиття, біль голови, підвищення артеріального тиску, зміщення лівої межі серця вліво, акцент другого тону над аортою) для виявлення симптоматичної АГ у хворих на СЧВ має наявність акценту другого тону над аортою ($p < 0,001$), чутливість якого становить 67,44 %, специфічність – 86,59 %, точність – 80,00 %.

Достовірно найкращу діагностичну цінність серед відібраних клінічних маркерів (сухість шкіри, мерзлякуватість кінцівок, задишка) для виявлення ретикулярного ліведо у хворих на СЧВ є задишка ($p < 0,001$), чутливість якої як маркера досягає 51,43 %, специфічність – 72,22 %, точність – 66,40 %.

Достовірно найкращу діагностичну цінність серед відібраних клінічних маркерів (ранкова скутість, поблідіння пальців рук та ніг на холоді, набряки на нижніх кінцівках, задишка, серцебиття, біль голови, підвищення артеріального тиску, зміщення лівої межі серця вліво, акцент другого тону над аортою) для виявлення ангіопатії сітківки у хворих на СЧВ має підвищення артеріального тиску ($p < 0,001$), чутливість якого сягає 71,88 %, специфічність – 77,42 %, точність – 76,00 %.

Достовірно найкращу діагностичну цінність серед відібраних клінічних маркерів (біль у м'язах, алопеція, набряки на нижніх кінцівках, задишка, серцебиття, систолічний шум над верхівкою серця) для виявлення міокардиту у хворих на СЧВ є серцебиття ($p < 0,001$); чутливість скарги становить 62,07 %, специфічність – 80,21 %, точність – 76,00 %.

Достовірно найкращу діагностичну цінність серед відібраних клінічних маркерів (набряки на нижніх кінцівках, задишка, серцебиття, ослаблення тонів серця) для виявлення перикардіального випоту у хворих на СЧВ є наявність ослаблених тонів серця ($p < 0,001$), чутливість яких становить 63,64 %, специфічність – 71,84 %, точність – 70,40 %.

Достовірно найкращу діагностичну цінність серед відібраних клінічних маркерів (ранкова скутість, набряки на нижніх кінцівках, задишка, серцебиття, погіршення пам'яті, акцент другого тону над легеневою артерією) для виявлення легеневої гіпертензії у хворих на СЧВ має наявність акценту другого тону над легеневою артерією ($p < 0,001$), чутливість якого становить 62,50 %, специфічність – 98,17 %, точність – 93,60 %.

Достовірно найкращу діагностичну цінність серед відібраних клінічних маркерів (біль у м'язах, задишка, погіршення пам'яті) для виявлення атеросклерозу у хворих на СЧВ має задишка ($p = 0,008$), чутливість наявності якої становить 76,92 %, специфічність – 68,75 %, точність – 72,41 %.

Достовірно найкращу діагностичну цінність серед відібраних клінічних маркерів (набряки на нижніх кінцівках, задишка, серцебиття) для виявлення тромбозу вен у хворих на СЧВ є наявність набряків на нижніх кінцівках ($p < 0,001$), чутливість яких сягає 85,71 %, специфічність – 68,64 %, точність – 69,60 %.

Біль голови є діагностично цінним маркером для виявлення капіляриту (діагностична точність достовірно вища за 50,00 %, $p < 0,001$), чутливість скарги досягає 75,00 %, специфічність – 78,51 %, точність – 78,40 %.

Акцент другого тону над легеневою артерією є діагностично цінним маркером для виявлення ендокардиту у хворих на СЧВ ($p < 0,001$), чутливість наявності якого досягає 100,00 %, специфічність – 91,87 %, точність – 92,00 %.

Виконання *другого етапу* дослідження дало змогу визначити:

- констеляцію клінічних маркерів (КА = 0,83) у хворих на СЧВ із ангіопатією сітківки («біль у суглобах + підвищення артеріального тиску» (чутливість – 71,88 %, специфічність – 80,65 %, точність – 78,40 %, $p < 0,001$), яка має тісніший зв'язок із ангіопатією сітківки, ніж окремий клінічний маркер (КА = 0,79) у цих хворих;

- констеляцію маркерів (КК = 0,97) у хворих на СЧВ із капіляритом («серцебиття + біль голови + підвищення артеріального тиску» (чутливість – 75,00 %, специфічність – 95,04 %, точність – 94,40 %, $p = 0,001$)), яка має тісніший зв'язок із капіляритом, ніж окремий клінічний маркер (КА = 0,83);

- констеляцію маркерів (КА = 0,71) у хворих на СЧВ із синдромом А. Г. М. Рейно («біль у суглобах + мерзлякуватість кінцівок» (чутливість – 58,21 %, специфічність – 81,03 %, точність – 68,80 %, $p < 0,001$)), яка має тісніший зв'язок із синдромом А. Г. М. Рейно, ніж окремий клінічний маркер (КА = 0,68);

- констеляцію маркерів (КА = 0,61) у хворих на СЧВ із ретикулярним ліведо («біль у суглобах + нові висипання + задишка» (чутливість – 42,86 %, специфічність – 84,44 %, точність – 72,80 %, $p = 0,001$)), яка має тісніший зв'язок із синтропічним ураженням, ніж окремий клінічний маркер (КА = 0,48);

- констеляцію маркерів (КА = 0,76) у хворих на СЧВ із атеросклерозом («біль у суглобах + задишка» (чутливість – 76,92 %, специфічність – 68,75 %, точність – 72,41 %, $p = 0,016$)), яка має такий же зв'язок із атеросклерозом, як і окремий клінічний маркер (КА = 0,76);

- констеляцію маркерів (КА = 0,93) у хворих на СЧВ із НМК («біль у суглобах + нові висипання + акцент другого тону над аортою» (чутливість – 27,27 %, специфічність – 98,57 %, точність – 67,2 %, $p < 0,001$)), яка має тісніший зв'язок із НМК, ніж окремий клінічний маркер (КА = 0,47);

- констеляцію маркерів (КА = 0,69) у хворих на СЧВ із ущільненням МК («задишка + відчуття перебоїв у роботі серця» (чутливість – 38,30 %, специфічність – 89,74 %, точність – 70,40 %, $p < 0,001$)), яка має тісніший зв'язок із синтропічним ураженням, ніж окремий клінічний маркер (КА = 0,53);

- констеляцію маркерів (КА = 0,65) у хворих на СЧВ із перикардialним випотом («біль у суглобах + ослаблення тонів серця» (чутливість – 63,64 %, специфічність – 72,82 %, точність – 71,20 %, $p = 0,001$)), яка має тісніший зв'язок із перикардialним випотом, ніж окремий клінічний маркер (КА = 0,63);

- констеляцію маркерів (КА = 0,98) у хворих на СЧВ із легеневою гіпертензією («біль у суглобах + акцент другого тону над легеневою артерією» (чутливість – 62,50 %, специфічність – 98,17 %, точність – 93,60 %, $p < 0,001$)), яка має такий же зв'язок із легеневою гіпертензією, як і окремий клінічний маркер (КА = 0,98);

- констеляцію маркерів (КА = 0,77) у хворих на СЧВ із міокардитом («серцебиття + систолічний шум над верхівкою серця» (чутливість – 55,17 %, специфічність – 86,46 %, точність – 79,20 %, $p < 0,001$)), яка має тісніший зв'язок із міокардитом, ніж окремий клінічний маркер (КА = 0,74);

- констеляцію маркерів (КК = 1,00) у хворих на СЧВ із ендокардитом («гарячка + систолічний шум над верхівкою серця + акцент другого тону над легеневою артерією» (чутливість – 100,00 %, специфічність – 100,00 %, точність – 100,00 %, $p < 0,001$)), яка має тісніший зв'язок із синтропічним ураженням, ніж окремий клінічний маркер (КК = 0,39);

- констеляцію маркерів (КА = 0,85) у хворих на СЧВ із симптоматичною АГ («біль у суглобах + акцент другого тону над аортою» (чутливість – 65,12 %, специфічність – 86,59 %, точність – 79,20 %, $p < 0,001$)), яка має слабший зв'язок із синтропічним ураженням, ніж окремий клінічний маркер (КА = 0,86);

- констеляцію маркерів (КА = 0,88) у хворих на СЧВ із тромбозом вен («біль у суглобах + фотосенсибілізація + задишка» (чутливість – 71,43 %, специфічність – 86,44 %, точність – 85,60 %, $p = 0,001$)), яка має тісніший зв'язок із тромбозом вен, ніж окремий клінічний маркер (КА = 0,86).

Висновки. 3 клінічних маркерів найбільшу діагностичну цінність для виявлення синдрому А. Г. М. Рейно у хворих на СЧВ має констеляція «біль у суглобах + мерзлякуватість кінцівок»; ретикулярного ліведа – «біль у суглобах + нові висипання + задишка»; ангіопатії сітківки «біль у суглобах + підвищення артеріального тиску»; атеросклерозу – окремий маркер задишка або констеляція «біль у суглобах + задишка»; тромбозу вен – «біль у суглобах + фотосенсибілізація + задишка», капіляриту – «серцебиття + біль голови + підвищення артеріального тиску».

Список використаних джерел:

1. Ahmmad AM, Yeasmin S, Islam MN, Akter MS, Islam MS. Pattern of Initial Clinical Presentation of Systemic Lupus Erythematosus: A Hospital-Based Cross-Sectional Study from Bangladesh. *Mymensingh Med J.* 2022;31(3):812-818.
2. Kobak L, Abrahamovych O, Abrahamovych U, Guta S, Tsyhanyk L. The nature and frequency of comorbid heart lesions in patients with systemic lupus erythematosus diagnosed by echocardiography, detection and characteristics of their syntropic variants. *Lviv Clinical Bulletin.* 2023;2(42):36-43.
3. Li M, Hou LQ, Jin YB, He J. Clinical and immunological characteristics of systemic lupus erythematosus with retinopathy. *Beijing Da Xue Xue Bao Yi Xue Ban.* 2022;54(6):1106-1111.
4. Stojan G, Petri M. Epidemiology of systemic lupus erythematosus: an update. *Curr Opin Rheumatol.* 2018;30(2):144-150.

РЕЗУЛЬТАТИ ЛІКУВАННЯ ХВОРИХ НА ГІПЕРТОНІЧНУ ХВОРОБУ В ПРАКТИЦІ СІМЕЙНОГО ЛІКАРЯ

Світлична Яна Дмитрівна

Темнохуд Маргарита Миколаївна

Здобувачі вищої освіти І медичного факультету

Харківський національний медичний університет, Україна

В'юн Тетяна Іванівна

канд.мед.наук, асистент кафедри загальної практики –

сімейної медицини та внутрішніх хвороб

Харківський національний медичний університет, Україна

Вступ: Гіпертонічна хвороба розповсюджена хвороба невстановленої етіології, основними проявами якої є підвищений артеріальний тиск (АТ), часто у поєднанні з регіональними розладами судинного тону за відсутності причинного зв'язку хвороби з первинним органічним ушкодженням будь-яких органів або систем. Характеризується стадійністю в розвитку симптомів. Більш ніж у 90% випадків артеріальна гіпертензія буває ідіопатичною (первинною, есенціальною) і тоді її називають гіпертонічною хворобою. У 5–10% випадків Гіпертонічна хвороба має встановлену причину (симптоматична).

Мета: оцінити ефективність різних методів лікування гіпертонічної хвороби на основі клінічних досліджень.

Матеріали і методи: Нами було обрано декілька клінічних досліджень, в яких були описані різні методи та стратегії лікування гіпертонічної хвороби. Ми відібрали клінічні дослідження які стосувалися виключно практики сімейного лікаря: «Каптоприл в одноразовій добовій дозі при артеріальній гіпертензії у людей похилого віку»; «Порівняння хлорталідону та ніфедипіну пролонгованої дії при лікуванні легкої та помірної артеріальної гіпертензії»; «Комбінована проти одноразової дії фозиноприлу та гідрохлоротіазиду у пацієнтів з гіпертензією».

Результати та обговорення: На основі аналізу даних досліджень ми отримали такі результати: Вивчено реакцію на терапію каптоприлом у одноразовій добовій дозі (від 25 до 100 мг) у групі з 468 пацієнтів похилого віку з артеріальною гіпертензією. У 87% випадків нормалізація артеріального тиску була досягнута через 6 місяців (значення нижче 160/95 мм.рт.ст.). Терапія призвела до прогресивного зниження протягом періоду спостереження зі значним початковим зниженням ($p < 0,001$). Лише 7,5% пацієнтів потребували призначення діуретиків на додаток до терапії. Лише 9 пацієнтів були змушені припинити спостереження через побічні ефекти (сухий кашель у 4; шлунково-кишкові розлади у 4; постуральна гіпертензія в 1 випадку).

В дослідженні «Порівняння хлорталідону та ніфедипіну пролонгованої дії при лікуванні легкої та помірної артеріальної гіпертензії» йде мова про те що через 15 днів терапії спостерігалось значне зниження артеріального тиску (АТ). Ступінь контролю був прийнятним для обох препаратів. Другий препарат був потрібний у 20% пацієнтів групи NF та у 30,8% групи CL. Терапевтична мета (АТ менше 160/95) була досягнута у 86,7% пацієнтів групи CL і у 48,4% пацієнтів групи NF. Ми виявили 48,8% відсіву в групі NF і жодного в групі CL. Було значне підвищення рівня глюкози в крові в групі CL і зниження рівня сечової кислоти та підвищення холестерину HDL в групі Ncl

В дослідженні «Комбінована проти одноразової дії фозиноприлу та гідрохлоротіазиду у пацієнтів з гіпертензією» було чітко викладено що після 4-5-тижневого початкового періоду прийому плацебо 67 пацієнтів з есенціальною гіпертензією легкого та помірного ступеня тяжкості (діастолічний артеріальний тиск сидячи $>$ або $= 95$ і $<$ або $= 110$ мм.рт.ст.) були рандомізовані подвійним сліпим методом у чотири паралельних лікування. Групи: 20 мг фозиноприлу плюс 12,5 мг гідрохлоротіазиду, 20 мг фозиноприлу, 12,5 мг гідрохлоротіазиду та плацебо протягом 8 тижнів. Пацієнтів оглядали кожні два тижні. Діастолічний артеріальний тиск сидячи був змінною результату, що визначала терапевтичну відповідь. Ефективність фозиноприлу та гідрохлортіазиду як комбінованої терапії була вищою, ніж будь-який окремих препарат ($P < 0,05$) і плацебо ($P < 0.001$) при лікуванні легкої та помірної есенціальної гіпертензії. Середнє скориговане зниження систолічного/діастолічного артеріального тиску на 8-му тижні становило -18,8/-13,7, -12,9/-11,8, -8,5/-9,3 і -2,7/-6,9 мм рт.ст. для фозиноприлу плюс гідрохлоротіазид, фозиноприл, гідрохлоротіазид і плацебо груп відповідно.

Висновки: Проаналізувавши обрані нами дослідження ми робимо висновок, що одноразовий прийом каптоприлу є безпечним та ефективним засобом лікування легкої та помірної артеріальної гіпертензії у людей похилого віку.

Також вдалося досягти значного ефекту при прийомі хлорталідону (вдалося знизити тиск у 86% пацієнтів) але підвищує рівень глюкози, тому слід обережно призначати і не усім пацієнтам. Ефективність фозиноприлу та гідрохлортіазиду як комбінованої терапії була вищою, ніж будь-який окремих препарат.

Список використаних джерел:

1. Al Ghorani H, Götzinger F, Böhm M, Mahfoud F. Arterial hypertension - Clinical trials update 2021. *Nutr Metab Cardiovasc Dis.* 2022 Jan;32(1):21-31. doi: 10.1016/j.numecd.2021.09.007. Epub 2021 Sep 16. PMID: 34690044; PMCID: PMC8444354.
2. Kowalski S, Goniewicz K, Moskal A, Al-Wathinani AM, Goniewicz M. Symptoms in Hypertensive Patients Presented to the Emergency Medical Service: A Comprehensive Retrospective Analysis in Clinical Settings. *J Clin Med.* 2023 Aug 24;12(17):5495. doi: 10.3390/jcm12175495. PMID: 37685560; PMCID: PMC10487958.
3. Tykarski A, Filipiak K.J., Januszewicz A., Litwin M., Narkiewicz K., Prejbisz A., Ostalska-Nowicka D., Widecka K., Kostka-Jeziorny K. 2019 Guidelines for the Management of Hypertension—Part 1–7. *Arter. Hypertens.* 2019;23:41–87. doi: 10.5603/AH.a2019.0008.
4. Williams B., Mancia G., Spiering W., Rosei E.A., Azizi M., Burnier M., Clement D.L., Coca A., De Simone G., Dominiczak A., et al. 2018 ESC/ESH Guidelines for the management of arterial hypertension. *Eur. Heart J.* 2018;39:3021–3104. doi: 10.1093/eurheartj/ehy339.

СЕКЦІЯ XVI. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА, СПОРТ ТА ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ

ОГЛЯД ЧИННИКІВ, ЯКІ ЗУМОВЛЮЮТЬ НАДЛИШКОВУ МАСУ ТІЛА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Журавльова Наталія Ігорівна

здобувач вищої освіти факультету фізичного виховання і спорту
*Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського, Україна*

Ожиріння – це захворювання, при якому надлишок жиру накопичується в організмі людини та несприятливо впливає на стан її здоров'я. Найважливішими причинами розповсюдження ожиріння є зміни в харчуванні, гіподинамія, урбанізація [1, 2, 3].

На сьогодні є широко розповсюдженим ожиріння та досягнуло масштабів епідемії за порівнянно короткий проміжок часу. Першочергову роль в його розповсюдженні мають зміни характеру харчування (споживання висококалорійних продуктів, часті «перекуси», споживання великої кількості солодких напоїв) в поєднанні з малорухливим способом життя [1, 2, 4, 5].

Одним з важливих чинників розвитку ожиріння є зменшення витрат організмом отриманої енергії. Малорухомий спосіб життя, низька фізична активність поряд з курінням, надмірною вагою є універсальним і незалежним фактором ризику цілого ряду хронічних захворювань [6, 7]. За даними ВООЗ зниження рівня фізичної активності є четвертим з важливих факторів, які впливають на смертність в глобальних масштабах. Далі йдуть такі фактори, як високий артеріальний тиск 13 %, куріння 9 % і високий рівень глюкози в крові 6 %. Від надмірної ваги і ожиріння зафіксовано близько 5 % смертей від загальної кількості випадків в світі [8].

Базовим чинником малорухливого способу життя є науково-технічний прогрес. Значне збільшення кількості інноваційних технологій та впроваджень, які замінили звичайну фізичну роботу з метою «полегшення» життя. Зросла залежність від автотранспорту. Згідно результатів наукових досліджень Dang M. [9]: «...загальне середнє скорочення трат енергії за останні 50 років склало 250 – 500 ккал в день, але якщо співставити їх з масштабами ожиріння, то ці цифри будуть значно вищими. Люди проходять на 45 км на рік менше в 2003 році в порівнянні з 1975 роком». Аналіз літературних даних, свідчить про те, що гіподинамія є однією з глобальних проблем XXI століття і потребує негайного вирішення [1, 2, 5, 7, 10].

Висновки. Отже, ожиріння – це одна з глобальних проблем XXI століття, яка потребує негайного вирішення, оскільки несприятливо впливає на стан здоров'я людини.

Список використаних джерел:

1. Сорокман Т. В. (2015). Розлади харчової поведінки як предиктори розвитку ожиріння в дітей. *Международный эндокринологический журнал*. 5(69).

2. Warkentin L.M., Majumdar S.R, Johnson J.A., et al. (2017). The effect of weight loss on health-related quality of life: systematic review and meta-analysis of randomized trials. *Obesity Reviews*. 2017;15(3):169-82.
3. Miroshnichenko V. M., Furman Y. M., Bohuslavskaya V. Yu., Brezdeniuk O.Yu., Salnykova S. V., Shvets O. P., Boiko M. O. (2021). Functional preparedness of women of the first period of mature age of different somatotypes. *Pedagogy of Physical Culture and Sports*, 25(5): 296-304. <https://doi.org/10.15561/26649837.2021.0504>
4. Морозюк-Кільницька А. М., Бойко М. О. (2023). Вплив занять за комплексною програмою фізичної терапії на психофізіологічний стан жінок зрілого віку з первинним ожирінням. *І всеукраїнська наукова конференція «Сучасні погляди молоді на фізичну культуру, спорт та здоров'я людини»*: збірник тез наукової конференції, присвяченої Дню науки в Україні (електронне видання). Харків: ХДАФК, 18 травня, 2023. С. 161-163
5. Морозюк-Кільницька А., Бойко М. (2023). Сучасні аспекти фізичної терапії при корекції функціонального стану осіб з ожирінням. *Матеріали IV Міжнародної студентської конференції «Глобалізація наукових знань: міжнародна співпраця та інтеграція галузей наук»*. Матеріали конференцій МНЛ, (17 лютого 2023 р., м. Тернопіль), 399–401.
6. Власенко М. В., Семенюк І.В., Слободянюк Г.Г. (2014). Цукровий діабет і ожиріння – епідемія 21 століття: сучасний підхід до проблеми. *Український терапевтичний журнал*. (2):50-5.
7. Жарова І.О., Івановська О.Е. (2017). Функціональний стан опорно-рухового апарату жінок з ожирінням як фактор спрямування процесу фізичної реабілітації. *Молодіжний наук. вісник Східноєвроп. ун-ту ім. Л. Українки*.;(28):171-5.
8. Wang J., Liu R., Hawkins M., et al. (2016). A nutrient-sensing pathway regulates leptin gene expression in muscle and fat. *Nature*. (393):684-8.
9. Dang M. Nguyen, El-Serag Hashem B. (2010). The Epidemiology of Obesity. *Gastroenterol Clin North Am*. 2010;39(1):1-7.
10. Журавльова Н.С., Бойко М.О. (2023). Залежність функціональних можливостей організму людини від компонентного складу маси тіла. *Технології, інструменти та стратегії реалізації наукових досліджень: матеріали VI Міжнародної наукової конференції*, м. Дніпро, 4 серпня, 2023 р. 174-176 с.

СЕКЦІЯ XVII. АРХІТЕКТУРА ТА БУДІВНИЦТВО

ВІДРОДЖЕННЯ ПРОМИСЛОВИХ ЦЕНТРІВ (ДО МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СВІТОВОГО ДОСВІДУ)

Бойчук Олена Олександрівна

здобувач вищої освіти

ІННО КНУБА, Україна

Науковий керівник: Плешкановська Алла Михайлівна

доктор технічних наук, професор

Інститут Урбаністики, м. Київ, Україна

Російсько-українська війна ще продовжується, але проблема відновлення країни вже активно обговорюється. На законодавчому рівні введено новий вид документації – *програма комплексного відновлення області, території територіальної громади*, якою має бути визначено основні просторові, містобудівні та соціально-економічні пріоритети політики відновлення територій (Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності») [1].

Очевидно, що формування «Програми відновлення» для конкретної адміністративно-територіальної одиниці вимагатиме урахування сукупності факторів і умов для розроблення унікальної моделі реалізації такої програми. Далеко не завжди доцільно проводити заходи саме з *відновлення* пошкоджених об'єктів. Навіть Законом передбачено необхідність «...обґрунтування технічної можливості, економічної доцільності відновлення пошкоджених об'єктів шляхом виконання робіт з реконструкції, реставрації, капітального чи поточного ремонту, а також шляхом нового будівництва об'єктів замість тих, що зазнали пошкодження або зруйновані» ([1], ст. 151, ст. 152).

За масштабом, характером і рівнем пошкоджень і руйнувань, завданих об'єктам містобудування внаслідок військових дій російської агресії, можна виділити п'ять типологічних груп [2, 3]:

1) окремо або групами розташовані поодинокі будівлі й споруди різного функціонального призначення як в межах, так і поза межами населених пунктів;

2) масово розташовані зруйновані об'єкти житлово-громадської забудови, що формують цілісні планувальні утворення (квартали, мікрорайони, житлові комплекси):

3) будівлі й споруди виробничого призначення, що формують цілісні функціонально-планувальні утворення (промислово-виробничі підприємства, потужні інженерно-інфраструктурні та транспортно-логістичні об'єкти й комплекси тощо);

4) окремі цілісні міські (переважно малі та середні) та сільські населені пункти, переважна більшість об'єктів яких зазнали пошкоджень і руйнувань;

5) значні за площею ділянки незабудованих територій поза межами населених пунктів (сільськогосподарського призначення, лісового й водного фонду, природно-заповідного фонду тощо).

Найбільш проблемною групою, з точки зору завдань відновлення та подальшого розвитку, є – населені пункти як цілісні просторово-планувальні та соціально-економічні утворення. Поміж міст, що зазнали найбільшого руйнування, пошкодження житлової, громадської та промислової забудови, можна згадати такі міста, як Маріуполь, Харків, Чернігів, Сєвєродонецьк, Рубіжне, Бахмут, Мар'янка, Лисичанськ, Попасна, Ізюм та Волноваха, а також численні невеличкі поселення та села [4, 5]. До прикладу, за попередніми оцінками, у Сєвєродонецьку пошкоджено 90% житлового фонду, такі міста як Бахмут і Мар'янка майже не мають непошкоджених будівель.

Кардинальне для деяких територіальних громад країни падіння чисельності населення у поєднанні з катастрофічним станом зруйнованості окремих населених пунктів висуває на перший план питання – а чи доцільно взагалі відновлювати об'єкти того, чи іншого населеного пункту? Якщо мова йде про відновлення найбільш постраждалих територій, то на загальнодержавному рівні першим кроком має стати проблема обґрунтування черговості відновлення тих чи інших поселень. І саме в такому випадку слід ставити питання не про «відновлення», а про формування на базі колишнього зруйнованого населеного пункту поселення, просторово-планувальна організація якого буде базуватися на новітніх принципах і уявленнях про сучасний урбанізований простір із використанням технологій smart-city [6].

У світі накопичений великий досвід відновлення міст, що зазнали масових руйнувань в ході військових дій, особливо після Другої світової війни. Проте, в даній публікації ми свідомо не зупиняємось на відомих європейських прикладах міст з багатою культурною спадщиною [2, 5]. Розв'язуючи проблему відновлення практично повністю зруйнованих поселень, насамперед необхідно ставити питання про відновлення сукупності місць трудової активності, які мають стати запорукою повернення життя для цих міст, основою економічної стабілізації та внутрішньою базою подальшого відновлення житлової та громадської забудови [7]. Враховуючи традиційну господарську спрямованість населених пунктів, що зазнали найбільших руйнувань на сході нашої країни, це, перш за все, проблема відновлення промислово-виробничого комплексу міста. З цієї точки зору, цікаво звернутись до досвіду інших країн. Зокрема, можна згадати відомий приклад відновлення Детройта, США.

Детройт – місто на півночі Сполучених штатів, штат Мічиган засноване у 1701 році. На піку свого розвитку чисельність населення міста становила 1 849,6 тис. осіб (1950 р.), і це було четверте місто Америки після Нью-Йорку, Чикаго й Філадельфії [8]. Основу економічного базису міста складала автомобільна промисловість. Проте, починаючи з другої половини ХХ ст. Детройт вступив в довгостроковий період занепаду. Чисельність населення скоротилась майже втричі, сягнувши 632,5 тис. осіб у 2021 році.

Серед основних причин занепаду міста можна назвати:

- *економічна нестабільність* енергетичні кризи 1973 та 1979-го років; фінансова криза 2008-2009 років;

- *містобудівні прорахунки* – панівна монофункціональна спрямованість містоутворювального комплексу; недосконалість планувальної структури (непрорахована невідповідність мережі вузьких вулиць щільної міської забудови рівню автомобілізації в місті, що швидко зростає);

- *соціальні проблеми* – неконтрольована расова міграція.

З метою відродження потужного міста-мільйонера були започатковані наступні напрями:

- диверсифікація економічної діяльності в місті (привнесення нових містоутворювальних функцій – розвиток міста як центру ділової активності, туристичного центру);

- зміна технологічних циклів наявних виробництв на засадах останніх досягнень науки й техніки;
- спеціальна іпотечна політика з метою залучення інвестицій, викупу дешевої занедбаної нерухомості та її подальше включення в економічний цикл;
- проведення спеціальних масових арт-заходів, івентів з метою популяризації міста, локацій, дешевих готелів тощо;
- спеціальна міграційна політика (залучення мігрантів як дешевої робочої сили);
- перекваліфікація кадрів, розвиток закладів освіти з урахуванням останніх тенденцій та потреб міста.

Список використаних джерел:

1. Про регулювання містобудівної діяльності. Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI.
2. Плешкановська А. М., Савченко О. Д. (2019). *Епохи та міста*. Київ : Інститут Урбаністики, 2-е вид., доп., 264.
3. Плешкановська А. М. Реіндустріалізація 4.0 – основа забезпечення реалізації відновлення та перспективного розвитку територій. *Просторовий розвиток*. К. : КНУБА. 2023. Вип. 5.
4. Відбудова зруйнованих росіянами міст і сіл: із чого починати. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3475946-vidbudova-zrujnovanih-rosianami-mist-i-sil-iz-cogo-pocinati.html> (дата звернення: 11.10.2023).
5. Устінова І.І., Плешкановська А.М. Урбіцид та повоєнне відновлення житлової забудови міст України: досвід та перспективи. *Грааль науки*. 2022. № 23, С. 463–471. <https://doi.org/10.36074/grail-ofscience.23.12.2022.82>
6. Pleshkanovska A. Innovation-Based City as a Result of the Evolution of the Smart City Spatial Organization. *Science and Innovationiu*. 22021, Vol. 17 (6), 110-122
7. Плешкановська А. М. (2013). Методологія комплексної реконструкції міста : автореф. дис. ... докт. техн. наук : 05.23.20. Київ, 2013. 40.
8. Мальцев с. Детройт: как мировая моторная столица дошла до банкротства. Режим доступу: <https://habr.com/ru/companies/ruvds/articles/650551/> (дата звернення: 11.10.2023).

СЕКЦІЯ XVIII. ГЕОГРАФІЯ ТА ГЕОЛОГІЯ

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ГАЛУЗІ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

К. Ю. Слободенюк

здобувач вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія)

Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Галузь харчової промисловості завжди була однією з ключових в економіці будь-якої країни чи регіону. Вона не лише забезпечує населення продуктами харчування, але й стає важливим драйвером соціально-економічного розвитку, забезпечуючи робочі місця, стимулюючи інновації та сприяючи економічному зростанню. Житомирська область, з її природними ресурсами та географічним розташуванням, має унікальні можливості для розвитку харчової промисловості.

Останніми роками галузь харчової промисловості Житомирської області зазнала ряду змін: від модернізації технологій до пошуку нових ринків збуту. Втім, докладний аналіз її поточного стану, проблем та перспектив є невід'ємною частиною планування стратегії розвитку регіону.

Ця стаття має на меті здійснити комплексний соціально-економічний аналіз галузі харчової промисловості Житомирської області. Через глибокий аналіз даних, ми прагнемо визначити поточний стан галузі, її вплив на соціально-економічне життя регіону та можливості для подальшого розвитку.

Житомирщина має значні індустріальні об'єкти промислового туризму. Промисловий імідж області можуть визначати легка, харчова, добувна, переробна промисловість, машинобудування. Економіка Житомирської області характеризується складною галузевою та територіальною структурою, що є важливим чинником розвитку промислового туризму. Промисловий туризм має всі можливості для того, щоби зайняти певний сегмент туристичного ринку Житомирської області, основою чого є потужний промисловий осередок [3].

Історичний аспект розвитку харчової промисловості Житомирської області

Світова економічна криза 2008 року призвела до скорочення ринків збуту готової продукції та зниження рівня прибутків вітчизняних харчових підприємств (зменшилося виробництво м'яса, молока, вершкового масла, твердих сирів, борошна, хліба), знизилась їх рентабельність та зросла кількість збиткових підприємств харчової промисловості України, на українських підприємствах спостерігається поступове зниження обсягів виробництва продуктів харчування [5, с.168].

Але окремі підгалузі харчової промисловості (виробництво олії, меду, продукції птахівництва) продовжують розвиватися та відіграють вагомую роль в євроінтеграційних процесах.

Після політичних подій 2013-2014 рр. перед українською харчовою промисловістю постав ряд проблем, вирішення яких безпосередньо впливає на економічний стан країни. Серед основних подій можна зазначити втрату значної частки історично сформованого ринку збуту. Після введення Росією ембарго зменшився експорт українських сирів, але в цей же час зросло виробництво та експорт сухого молока до інших країн, що частково компенсувало виробникам втрати російського ринку.

Рентабельність операційної діяльності була на середньому рівні, в загальній тенденції зростання з 2013 по 2015 рр. на 1 % щорічно, крім 2016 року, коли відбулося її зменшення майже в два рази [9].

При цьому слід мати на увазі, що конкурентоспроможність різноманітних видів продуктів харчування суттєво відрізняється. Зокрема зростають обсяги виробництва соняшникової олії та загальні обсяги виробництва зернових і цукру в країні, виробництво коньяку та пива, що зумовлено їхньою спрямованістю на експорт. Спостерігається позитивна динаміка зростання експорту готової продукції: хліба та хлібобулочних виробів, кондитерської продукції.

Обсяги виробництва

В Житомирі функціонує більше 100 ключових промислових підприємств.

Основний внесок у продаж продукції має переробна галузь, займаючи понад 60% в місті та понад 30% в Житомирській області [6].

Продукція харчової промисловості, включаючи напої та тютюнові вироби, домінує у Житомирській області, причому майже 35,8% цієї продукції виготовляється безпосередньо в Житомирі.

За період у 9 місяців 2022 року продаж промислової продукції у порівнянні з таким же періодом у 2021 році виросли на 15,3%. При цьому її частка у загальному обсязі продажу продукції міста збереглася на рівні 24,0%.

Мал. 1. Розподіл обсягу промислової продукції за галузями [6]

Щорічно підприємства регіону випускають сотні тисяч тонн продукції.

Таблиця 1

Обсяги виробництва основних продуктів [7]

Продукт	Обсяг виробництва 2022 р. (тис. тонн)	Обсяг виробництва 2023 р. (тис. тонн)
Хлібобулочні вироби	120	125
М'ясні продукти	90	93
Кондитерські вироби	60	65
Молочні продукти	110	115

Виробництво харчової промисловості Житомирської області продовжує рости, відзначаючись позитивною динамікою в усіх напрямках.

Платоспроможність населення та доступність продуктів харчування в Житомирській області

Платоспроможність населення – це здатність домогосподарств або окремих осіб купувати товари та послуги, що є необхідними для задоволення основних життєвих потреб. Вона безпосередньо пов'язана з рівнем доходів, зарплати, економічною стабільністю країни та рівнем інфляції [1, с.4].

Середній місячний дохід на душу населення в Житомирській області може зростати, що свідчить про покращення економічного становища регіону.

Якщо в галузі харчової промисловості спостерігається ріст зайнятості та виробництва, зокрема завдяки розвитку технологій і відкриттю нових ринків, це може призвести до зростання середньої зарплати працівників у галузі.

Важливо також розглядати рівень інфляції. Навіть при зростанні номінальних доходів, якщо інфляція висока, реальна платоспроможність населення може знижуватися.

Доступність продуктів харчування оцінюється з урахуванням їх цін, якості, а також різноманіття, яке пропонується споживачам.

Якщо місцева харчова промисловість добре розвинена, це може сприяти стабілізації цін на продукти харчування, оскільки зменшується залежність від імпортованих товарів. Також впровадження інновацій та оптимізація виробничих процесів може знизити витрати підприємств і, відповідно, вартість продукції для кінцевого споживача [2, с.7].

Розвиток технологій, зростання конкуренції та підвищення освітнього рівня працівників галузі може покращити якість продуктів харчування.

Розширення асортименту продукції завдяки вивченню попиту, міжнародному співробітництву або адаптації до змінюваних споживчих вподобань може забезпечити більше вибору для споживачів.

Розвиток логістики, оптимізація дистрибуційних мереж та ефективне партнерство з роздрібними мережами можуть забезпечити більш широкий доступ до продуктів харчування для всіх регіонів Житомирської області.

У підсумку, платоспроможність населення та доступність продуктів харчування є важливими показниками соціально-економічного розвитку регіону. Вони відображають стабільність, благополуччя та якість життя населення.

Таблиця 2

Середня зарплатня в галузі харчової промисловості порівняно з іншими галузями [8]

Галузь	Середня зарплатня 2022 р. (грн)	Середня зарплатня 2023 р. (грн)	Зміна, %
Харчова промисловість	12,500	13,200	+5.6%
Будівництво	14,000	14,400	+2.9%

Продовження табл. 2

Галузь	Середня зарплатня 2022 р. (грн)	Середня зарплатня 2023 р. (грн)	Зміна, %
Освіта	10,500	10,750	+2.4%
Транспорт та логістика	13,000	13,600	+4.6%
Інформаційні технології	18,500	19,500	+5.4%
Аграрний сектор	11,000	11,500	+4.5%
Медицина	12,000	12,300	+2.5%
Середнє по всіх галузях	13,071	13,607	+4.1%

Аналізуючи дані таблиці, можна зробити такі висновки:

Середня зарплатня в галузі харчової промисловості Житомирської області в 2023 році показала позитивний ріст, перевищивши середнє зростання зарплат по всіх галузях.

Харчова промисловість не є лідером за рівнем зарплат серед вказаних галузей, але її зростання стабільне.

Галузі, такі як інформаційні технології, мають вищий рівень зарплати, що може вказувати на високий попит на кваліфікованих працівників і специфіку роботи.

Галузі з меншим рівнем зарплати, такі як освіта або аграрний сектор, можуть мати інші соціальні пакети або пільги для своїх працівників, або їх зарплати можуть бути компенсовані іншими факторами (наприклад, безпека роботи, соціальний статус тощо).

Економічний аспект

Внесок галузі харчової промисловості в економіку Житомирської області є величезним. Для аналізу цього внеску потрібно розглядати кілька ключових показників.

Щоб розуміти важливість галузі для економіки регіону, потрібно порівняти її вклад в ВВП з іншими галузями. Наприклад, якщо ВВП Житомирської області становить 100 млрд гривень, і з них 15 млрд гривень припадає на харчову промисловість, то частка цієї галузі становить 15% [6].

Аналізуючи зростання виробництва в галузі, можна зрозуміти, як швидко розвивається галузь та які перспективи її росту в майбутньому. Якщо за останні роки виробництво продовжує зростати, це вказує на попит на продукцію та ефективність галузі.

Експорт продукції харчової промисловості може значно підвищити ВВП області. Якщо область експортує більше продуктів, ніж імпортує, це може свідчити про конкурентоспроможність і якість виробництва.

Харчова промисловість часто є одним з основних роботодавців у регіоні. Створення робочих місць підвищує загальний дохід населення та сприяє росту інших галузей завдяки підвищенню покупної спроможності населення.

Вклад галузі в економіку також можна вимірювати за допомогою інвестицій у розвиток виробництва, дослідження та розробку, впровадження новітніх технологій тощо.

Враховуючи вищезазначені показники, можна стверджувати, що галузь харчової промисловості має важливе значення для економіки Житомирської області. Її роль у формуванні ВВП, створенні робочих місць, забезпеченні зовнішньоекономічної діяльності та привабливості інвестицій робить цю галузь однією з ключових у регіональній економіці [8].

Інвестиції в галузь харчової промисловості Житомирської області

Інвестиції є основою росту та розвитку будь-якої галузі. Щодо харчової промисловості Житомирської області, вони мають величезне значення, особливо у контексті модернізації виробництва, впровадження нових технологій та забезпечення конкурентоспроможності на ринку.

Основними джерелами інвестицій є [4, с.15]:

1. Внутрішні інвестиції: переінвестування прибутку підприємствами для розширення та модернізації виробництва.

2. Зовнішні інвестиції: прямі іноземні інвестиції, партнерські угоди, інтернаціональні гранти тощо.

Сфери інвестування:

1. Технологічне оновлення: впровадження новітніх технологій, автоматизація виробничих процесів, придбання сучасного обладнання.

2. Дослідження та розробка: розвиток нових продуктів, покращення якості існуючих, вивчення потреб споживачів.

3. Маркетинг та розширення ринку: просування бренду, вивчення нових ринків, експортні угоди.

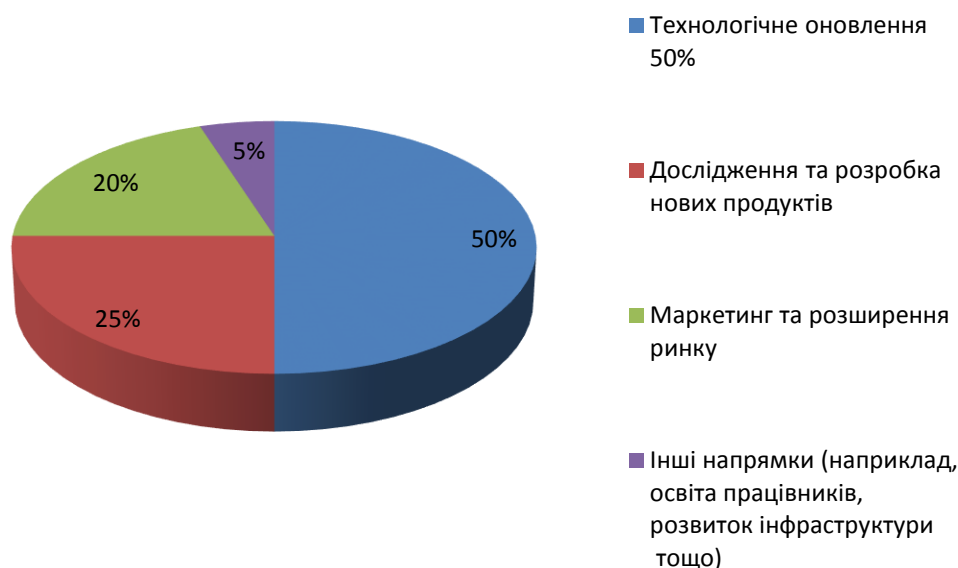
Вплив інвестицій на галузь [4, с.20]:

1. за допомогою сучасного обладнання та технологій підприємства можуть збільшити обсяги виробництва при менших витратах.

2. висока якість товару забезпечує його конкурентоспроможність та довіру споживачів.

3. інвестиції часто призводять до розширення виробництва та потреби в кваліфікованих працівниках.

Інвестиції в галузь харчової промисловості Житомирської області мають стратегічне значення для її довгострокового росту та конкурентоспроможності.

Мал. 2. Розподіл інвестицій по напрямках (технології, розвиток нових продуктів, маркетинг тощо) [4, с.25]

На початок жовтня 2022 року сумарний обсяг прямих іноземних інвестицій у центральному місті області досяг 84,4 млн доларів США, що становить 37,3% від загальних іноземних інвестицій в регіоні. Якщо розглядати на душу населення, то в місті ця сума становить 317,4 долара США, у той час як по всій області - 183,1 долара США.

В порівнянні з початком 2021 року спостерігається ледь помітний спад обсягу іноземних інвестицій, приблизно на 32,8 тисячі доларів США.

Щодо інвестицій у сферу виробництва харчових продуктів, то на початок жовтня 2022 року було інвестовано 2,1 млн доларів США, що становить 2,5% від загального обсягу інвестицій у місті.

Зовнішньоекономічна діяльність

Галузь харчової промисловості Житомирської області активно розвивається не тільки на внутрішньому ринку, але й у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Це забезпечує додаткові можливості для зростання, розширення ринків збуту та залучення нових партнерів [2, с.6].

Експорт: Житомирська область експортує ряд товарів, які зазнали високого попиту на міжнародних ринках. Серед основних експортних товарів можна виділити зернові, м'ясо, молочні продукти та кондитерські вироби.

Європейський Союз та деякі азійські країни стали основними споживачами продукції харчової промисловості з Житомирської області.

Імпорт: Що стосується імпорту, то область активно закуповує сировину, якої не вистачає для місцевого виробництва, наприклад, тропічні фрукти, кава, чай, спеції тощо.

Основні поставки імпортованих товарів здійснюються з Європейського Союзу, країн Південної Америки та Азії.

Основні зовнішні партнери [9]:

1.Європейський Союз:Іакуючи Угоді про асоціацію з ЄС, українська продукція отримала змогу виходити на величезний ринок Європи. Споживачі в ЄС цінують українську продукцію за високу якість та доступну ціну.

Основні товари для експорту: зернові, молочні продукти, м'ясо.

2.Азійські країни:рростання попиту на органічну та якісну продукцію в країнах Азії створило нові можливості для Житомирської області.

Основні товари для експорту: м'ясо, молочні продукти.

Зовнішньоекономічна діяльність грає важливу роль у розвитку галузі харчової промисловості Житомирської області. Через активне співробітництво з іноземними партнерами регіон відкриває для себе нові ринки збуту, отримує доступ до новітніх технологій та підвищує свою конкурентоспроможність на міжнародному рівні.

Таблиця 3

Обсяги експорту/імпорту основних продуктів харчування (у тоннах) за останній рік [8]

Продукти	Експорт (тонни)	Імпорт (тонни)
Зернові	150,000	2,000
М'ясо	45,000	5,000
Молочні продукти	35,000	4,000
Кондитерські вироби	40,000	10,000
Овочі	55,000	7,000
Фрукти	20,000	30,000
Тропічні фрукти (імпортовані)	-	25,000
Кава	-	15,000
Чай	-	12,000
Спеції	5,000	8,000

Галузь харчової промисловості Житомирської області відіграє ключову роль у стабільності економіки регіону. Вона забезпечує тисячі робочих місць, сприяє притоку інвестицій та стимулює розвиток суміжних галузей.

Діяльність цієї галузі сприяє підвищенню податкових надходжень до бюджету області, що дозволяє реалізовувати соціальні програми та покращувати інфраструктуру регіону.

Враховуючи географічне розташування, плідні ґрунти та наявність кваліфікованих кадрів, Житомирська область має всі передумови для подальшого розвитку харчової промисловості.

Ринки Європейського Союзу та Азії відкривають нові перспективи для експорту. Є можливість розширення асортименту продукції, адаптації до потреб зовнішніх ринків та залучення нових технологій.

Органічне виробництво може стати ще одним напрямком розвитку, адже попит на органічні продукти в світі постійно зростає.

Рекомендації для подальшого розвитку галузі [5, с.182]:

1.Залучення новітніх технологій і методик для підвищення ефективності виробництва, зниження витрат та забезпечення конкурентоспроможності продукції.

2.Організація навчальних програм для підвищення кваліфікації працівників, вивчення світових трендів і адаптація до них.

3. Розробка стратегії просування продукції на внутрішніх та зовнішніх ринках, створення унікального бренду регіону.

4. Встановлення партнерських відносин з суміжними галузями, участь у міжнародних виставках та форумах для обміну досвідом та залучення іноземних партнерів.

Отже, галузь харчової промисловості Житомирської області відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку регіону. Враховуючи потенціал та можливості для подальшого розвитку, важливо зосередитися на інноваційних рішеннях, співпраці та підвищенні кваліфікації працівників. Це дозволить забезпечити стабільний розвиток галузі, її конкурентоспроможність та високу якість продукції.

Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (харчова промисловість) займає провідну роль на теренах Житомирщини, а саме більше 33% всієї реалізованої продукції області виробляється в місті Житомир.

Основні підгалузі: виробництво м'ясних продуктів, виробництво безалкогольних напоїв; виробництво мінеральних вод та інших вод, розлитих у пляшки, виробництво какао, шоколаду та цукрових кондитерських виробів, виробництво морозива, виробництво хліба та хлібобулочних виробів; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок нетривалого зберігання.

У 2020 році здійснювались експортні операції по продукції рослинного походження на суму 32,8 млн.дол. США, по готовим харчовим продуктам на суму 9,0 млн.дол. США, по продуктам тваринного походження на суму 94 тис.дол. США.

Імпортні операції по продукції рослинного походження здійснено на суму 11,1 млн.дол. США, по готовим харчовим продуктам на суму 10,3 млн.дол. США, по продуктам тваринного походження на суму 4,3 млн.дол. США.

Список використаних джерел:

1. Бровко В. С. «Маркетинг в харчовій промисловості: основні підходи та стратегії». Дніпро, Українська академія маркетингу, 2020. – 8 с.

2. Калетнік Г.М. Сучасні тенденції розвитку харчової промисловості та її місце в економіці держави / Г.М. Калетнік, О.В. Коваленко, А.А. Брояка // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. – 2017. – № 8 (24). – С. 7-26.
3. Петренко В. М., Сидоренко О. В. «Харчова промисловість України: стан, проблеми та перспективи розвитку». Київ, ННЦ «ІАЕ», 2021.
4. Пилипенко О.Є. Розвиток харчової промисловості України / О.Є. Пилипенко // Економіка і соціальний розвиток. Наукові праці НУХТ. – 2017. – Том 23, № 3. – С.15-25
5. Семененко О.Г. Аналіз розвитку харчової промисловості України / О.Г. Семененко // Економіка та управління. Економічний вісник університету ім. Г. Сковороди. – 2017. – Випуск № 33/1. – С. 168-182.
6. Звіти про діяльність основних підприємств харчової промисловості Житомирської області за 2022 рік.// <https://zt-rada.gov.ua/files/upload/sitefiles/doc1674546517.doc>
7. Офіційний сайт Житомирської обласної державної адміністрації. www.zhitomyr.gov.ua
8. Сайт Української асоціації харчових виробників. www.foodmanufacturers.org.ua
9. Статистичний щорічник Житомирської області (2022 р.). Видавництво «Статистика України». http://www.zt.ukrstat.gov.ua/Publikacii/zbirnyky/zbirn_schor2021.pdf

[illegible]

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МАТЕРІАЛИ II МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«РОЗВИТОК НАУК В
УМОВАХ НОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

20 жовтня 2023 року ♦ Луцьк, Україна

Українською та англійською мовами

*Всі матеріали пройшли оглядове рецензування
Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів
За точність викладеного матеріалу відповідальність несуть автори*

Підписано до друку 20.10.2023. Формат 70×100/16.
Папір офсетний. Гарнітура Cambria. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 11,70. Замовлення № 23/002. Тираж: 50 примірників.
Віддруковано з готового оригінал-макету.

Контактна інформація організаційного комітету:

ГО «Міжнародний центр наукових досліджень»
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 40, офіс 103
Телефони: +38 098 1948380; +38 098 1526044
E-mail: info@mcnd.org.ua

Видавець: ТОВ «УКРЛОГОС Груп».
21037, Україна, м. Вінниця, вул. Зодчих, 18, офіс 81. E-mail: info@ukrlogos.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 7860 від 22.06.2023.